

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

K HISTORII MLÝNA A RODU VESELÝCH
(V TÁBOŘE) V 17. A 18. STOLETÍ
(PŘÍSPĚVEK K DĚJINÁM ČESKÉHO
MLYNÁŘSTVÍ)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Martina Pekařová

Studijní obor: Archivnictví navazující

Ročník: 3.

2011

ANOTACE

PEKAŘOVÁ, Martina, *K historii mlýna a rodu Veselých (v Táboře) v 17. a 18. století (Příspěvek k dějinám českého mlynářství)*, diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2011, 85 stran + 5 stran příloh.

Předkládaná diplomová práce se zabývá nejstaršími dějinami mlýna Veselých, který stojí na řece Lužnici v Táboře. Doplnuje dříve publikované studie o historii mlýna novými a podrobnějšími poznatky o životě na mlýně a osudech jeho majitelů od počátku existence mlýna do konce 18. století.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, její součástí je seznam použité literatury a pramenů a přílohy. Úvodní část práce poskytuje přehled o literatuře, která se věnuje tématu mlýnů a mlynářství; rozebírá archivní i hmotné prameny, z nichž práce čerpá. První kapitola je zaměřena na dějiny mlýnů, ležících v bezprostřední blízkosti města Tábora. Druhá kapitola je věnována tábořskému mlynářskému cechu, popisuje také aktivity majitelů mlýna Veselých. Třetí kapitola zpracovává nejstarší dějiny mlýna, čtvrtá kapitola se zabývá vývojem mlýna v 17. století. Stěžejní částí práce je poslední kapitola, která přibližuje dějiny mlýna od roku 1660, od kdy jej vlastní mlynářský rod Veselých, do roku 1800. Popisuje rodinný život mlynářů, jejich postavení ve městě Táboře, rozšiřování jejich majetku i různé spory a dědické záležitosti. Výsledek celého výzkumu je shrnut v závěru.

ANNOTATION

PEKAŘOVÁ, Martina, Of the Veselý Family Mill and Dynasty (in Tábor) in the 17th and 18th century (a contribution to The History of Czech Miller's Trade), thesis, Faculty of Philosophy at the University of South Bohemia in České Budějovice, Institute of Archival Science and Auxiliary Historical Sciences, 2011, 85 pages + 5 pages of appendices.

The thesis being presented deals with the oldest history of the Veselý family mill which is situated on the river Lužnice in Tábor. It supplements the previously published studies on the mill history with new and more thorough pieces of knowledge about the mill life and the human fates of its owners since the beginning of the mill's existence till the end of the 18th century.

The thesis is divided into five chapters, it has a constituent of the literary works and sources used register and appendices. The initial part of the thesis provides us with an overview of the literature which is dedicated to the topic of mills and milling industry; it analyzes either archival or physical material sources which is the source of the thesis investigation. The first chapter is focused on the history of mills located in the immediate proximity of the town Tábor. The second chapter is dedicated to the Tábor millers' guild; it also describes the activities of the mill owners, the Veselý family, within the guild. The third chapter processes the oldest history of the mill, the fourth chapter deals with the mill development in the 17th century. The crucial part of the thesis is the last chapter which brings the history of the mill since the year of 1660 closer, since when it had been owned by the Veselý dynasty, till the year of 1800. It describes the family life of the millers, their social status in the town of Tábor, extension of their property and also various disputes and heritage issues. The result of the analysis is summarized in the conclusion.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Chýnově 28. července 2011

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi byli během psaní této diplomové práce jakkoli nápomocni. Byli to: zaměstnanci a zaměstnankyně Státního okresního archivu Tábor, Husitského muzea Tábor, Státního okresního archivu České Budějovice, Státního okresního archivu Pelhřimov, Státního oblastního archivu v Třeboni – Oddělení České Budějovice.

Za cenné a podnětné připomínky, rady a odkazy na literaturu děkuji kolegům a spřáteleným archivářům Mgr. Jiřímu Cukrovi, Bc. Jindřišce Fantové, Bc. et Bc. Pavlu Holubovi, PhDr. Zdeňku Martínkovi, Josefu Slavíkovi, Mgr. Zuzaně Vencálkové, Bc. Miluši Wagnerové a spřátelenému badateli se zájmem o dějiny tábořských mlýnů panu Ivanu Fučíkovi.

Největší poděkování patří vedoucí mé diplomové práce doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za podporu, ochotnou spolupráci, dobré rady a pevné nervy.

Závěrečné poděkování patří mé rodině a nejbližším, kteří mě podporovali v době přípravy diplomové práce, kamarádovi Radkovi Cíchovi za anglický překlad a všem ostatním, na které jsem zapomněla.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. MLÝNY V TÁBOŘE.....	15
2. MLYNÁŘSKÝ CECH V KRÁLOVSKÉM MĚSTĚ TÁBOŘE.....	29
3. POČÁTKY MLÝNA VESELÝCH.....	40
4. MLÝN VESELÝCH V 17. STOLETÍ.....	49
5. MLÝN V MAJETKU RODINY VESELÝCH.....	58
ZÁVĚR.....	77
SEZNAM ZKRATEK.....	80
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	85
PŘÍLOHY.....	86

ÚVOD

Poznání a zpracování historie jednotlivých českých mlýnů, jejich strojního vybavení, stavebního vývoje, osudů majitelů a držitelů i osudů samotných mlýnů v období 20. století i v současnosti jsou témata, která v badatelných archívech a knihovněch zaměstnávají mnoho badatelů a zájemců o regionální historii. Po boku dějin Židů a židovství, dějin jednotlivých obcí, měst a elitních měšťanských rodin patří mlynářství k velmi oblíbeným a dlouhodobě vyhledávaným tématům, která zajímají laiky i odbornou veřejnost. A téma je natolik široké a obsáhlé, že k vyčerpání bohatství zachovaných pramenů různého druhu i provenience v nejbližších letech jistě nedojde. Zájem o mlýny, mlynářství, mlynářské rody a další zmiňovaná oblíbená a vyhledávaná studijní témata převyšuje už jen touha genealogů, často laiků, po poznání vlastních kořenů spojená se studiem matričních knih, sčítacích operátů, soupisů poddaných, kronik a dalších archivních pramenů a následná tvorba rodokmenů, rozrodů a vývodů.

Česká odborná literatura věnující se mlýnům a mlynářství se sice může pochlubit několika velmi přínosnými a inovativními publikacemi, neprobádaných oblastí a dílčích témat ovšem stále zbývá velké množství. Kompletní zpracování celého tématu zatím vytvořeno nebylo a s ohledem na obsáhlou a velké množství menších podtémat a drobnějších oblastí zájmu a zkoumání patrně v dohledné době pro území tak rozsáhlé, jako jsou celé Čechy, ani nevznikne. Po řadě kvalitně zpracovaných, ale v některých pasážích již částečně zastaralých, obecně zaměřených monografií z konce 19. století a první poloviny 20. století,¹ se v předchozích letech snažil mezeru v knihovněch vyplnit kolektiv vedený Luděkem Štěpánkem. Dvě volná pokračování rozsáhlé „encyklopedie mlynářství“ plná fotografií, obrázků a nákresů mapují vývoj mlynářství, technickou stránku mletí, strojní zařízení, stavební řešení jednotlivých součástí mlýnů, běžný život ve mlýnech, postavení mlynářů ve společnosti, vznik, vývoj i rušení cechů a živnostenských společenstev, zákonných norem, pramennou základnu pro výzkum dějin mlýnů, současný stav zachovaných a zpřístupněných mlýnů a mnoho dalších tematických

¹ Emanuel HERTÍK, *Mlynářství: stručný nástin vývinu mlýnů obilních a nynějšího jejich strojního zařízení*, Praha 1890.; Jaroslav KARAS, *Historický vývoj mlynářství*, Praha 1919.; TÝŽ, *Mlynářství a stavba mlýnů. Díl I, Obilí, jeho nemoci, plevele, škůdci a zpracování*, Praha 1922.; TÝŽ, *Mlynářství a stavba mlýnů. Díl II, Čištění obilí a stroje k němu*, Praha 1923.; TÝŽ, *Mlynářství a stavba mlýnů. Díl III, Mlecí stroje*, Praha 1926.; F. PÁRIS, *Dějiny mlynářství*, Praha 1913.; František TUREČEK, *Encyklopedie mlynářství*, Pardubice 1956.; J. ŽÁK, *Mlynářství*, Československá vlastivěda, svazek 9, Praha 1932.

okruhů. Velmi obsáhlé publikace nazvané *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách* a *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách II*² skvěle a názorně pojednávají hlavně o českém mlynářství a nejbližších příbuzných výrobních zařízeních (hamry, pily, valchy, olejny, stoupy), o osudech mlynářů a sekerníků. V uplynulých padesáti letech vznikly i další kvalitní, přínosné a do značné míry inovativní práce.³

Ze snahy komplexně popsat a zpřístupnit osudy vodních mlýnů v celých Čechách vzniklo devět dílů knihy Josefa Klempery *Vodní mlýny v Čechách*. Všech devět svazků vyšlo během šesti let. Snaha o co nejrychlejší vydání jednotlivých knih i zapojení pouze jednoho autora do tak obsáhlého projektu měly za následek velmi špatné konečné výsledky. Jednotlivé monografie jsou neúplné, popisují pouze některé mlýny z jednotlivých měst či okresů. Velmi často zcela nesprávně citují i interpretují prameny i již vydanou literaturu, z čehož v textu vznikají chyby zásadního významu. Publikace má význam pouze pro orientační poznání dějin vodních mlýnů. V případě jejího využití pro odborné a solidní badatelské účely je nutné jakékoli informace ověřovat v dříve vzniklých monografiích a studiích převážně regionálních historiků, které jsou téměř vždy o poznání kvalitněji a pečlivěji zpracovány a jejich závěry korespondují s obsahem dochovaných archivních pramenů. Klemperovo dílo neobsahuje ani jasné citace a odkazy na literaturu a prameny, z nichž čerpal informace pro své knihy. Vystačit si tedy musíme s dosti stručným seznamem na konci každého dílu. Jde proto spíše o nevydařenou populární nebo populárně naučnou literaturu, která nedokázala splnit své vysoké ambice být pro každého zájemce o dějiny mlýnů nepostradatelnou příručkou.⁴ Pro oblast Moravy a Slezska rozšiřuje tuto knižní řadu kniha Pavla Solnického *Vodní mlýny na Moravě a ve Slezsku*.⁵

Cenné informace o mlýnech poskytují přehledy kulturních a technických památek.⁶ Mlynářství jako jednomu z řemesel se kromě pozdějších autorů⁷ věnoval ve starší době

² Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000.; Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kol., *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách II*, Praha 2008.

³ Zdeněk KUTTELVAŠER (ed.), *Vývoj mlynářství*, Praha 1971.

⁴ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách I-IX*, 2000-2005.

⁵ Pavel SOLNICKÝ, *Vodní mlýny na Moravě a ve Slezsku. 1. díl, Bílovecko, Bruntálsko, Hlučínsko, Krnovsko, Novojičínsko, Odersko-Fulnecko, Opavsko a Vítkovsko*, Praha 2007.

⁶ *ABC kulturních památek*, Praha 1985.; Mojmír MARŠÁK, *Putování za technickými zajímavostmi ČSR*, Praha 1981.; Luboš NOVÝ a kol., *Dějiny techniky v Československu (do konce 18. století)*, Praha 1974.; Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury I/1-II/2*, Praha 1985-1997.; *Průvodce po technických památkách v Čechách*, Praha 1993.; *Seznam a mapa vodních děl republiky Československé*, Praha 1932.; *Studie*

hlavně Zikmund Winter.⁸ Vývoj mlýnů, mlynářství a dějiny významných mlynářských rodů v jednotlivých částech České republiky zpracovává poměrně velké množství regionálně zaměřených monografií a studií.⁹ Nový pohled přinášejí i diplomové práce,¹⁰

o technice v českých zemích 1800-1900, I-IV, Praha 1983-1986.; Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 1.-4. díl, Praha 2001-2004.; Umělecké památky Čech I-IV, Praha 1977-1982.; J. VAŘEKA – Z. MARTÍNEK, Národopisný atlas Čech, Moravy a Slezska III. – Řemeslná výroba v Čechách (1752-1756), Praha 2000.; Václav VILIKOVSKÝ, Dějiny zemědělského průmyslu v Československu od nejstarších dob až do vypuknutí světové krise hospodářské, Praha 1936.; Jiří VONDRA, Přehled technických památek v českých zemích, Praha 1970.; Karel ZEITHAMMER, Vývoj techniky, Praha 1994.

⁷ A. SKRABÁNEK, *Začátky mlynářského řemesla*, Mlynářské noviny 1, 1943.

⁸ Zikmund WINTER, *Český průmysl a obchod v XVI. věku*, Praha 1913.; TÝŽ, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906.; TÝŽ, *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách*, Praha 1909.

⁹ N. BELISOVÁ, *Dolský mlýn – stavba Grundmühle*, Krásná Lípa 2005.; M. BRYCHTA, *Procházky po mlýnech na Unhošťsku*, Kladno 2001.; Hana ČERNOCHOVÁ – Jan DOUBEK – Arnošt POSPÍŠIL, *Po stopách využívání vodní a větrné energie na Hranicku*, Hranice 2006.; P. ENGEL, *Ještě o Kolovečském mlýně*, Český lid 14, 1905.; J. HARTMAN, *Z historie mlynářství na Chlumecku*, Sborník východočeských archivů 5, 1984.; F. HORÁČEK – L. ŠTĚPÁN, *Atlas vodních děl Chrudimska I-IV*, Zaječice 1980, rukopis.; V. JANÍČEK, *Radčický mlýn a jez*, Plzeň 1991, rukopis.; Josef KOPECKÝ – Vladimír USTOHAL, *Kapitoly z historie Šlapanic u Brně: monotematické sešity Vlastivědného kroužku. 4. sešit, Mlýny na Říče a Rokytnici*, Šlapanice u Brna 2001.; F. LEDVINKA, *Vodní mlýny nad Zubrnici*, Zubrnice 2005.; E. LEMINGER, *Mlýny v Kutné Hoře*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české, 1-3, 1931.; Jiří LOUŽENSKÝ – Jiří FRÖHLICH, *Mlynářství na Strakonicku*, Strakonice 1983.; Jiří LOUŽENSKÝ – František REITINGER, *Z jihočeských mlýnů. Sborníček z prací členů Národopisného kroužku při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1985.; Vladimír MAKOVSKÝ, *Mlýny a mlynáři na Velkomeziříčsku. Svazek I-IV, Velké Meziříčí 2005-2009.*; František MALÍK, *Břestecký mlýn*, Břestek 2008.; J. MAŠTALÍŘ, *O sázavských mlýnech a mlynářích*, Sázavsko 4, 1997.; B. NOVOTNÝ, *Nemelem, nemelem, sebrala nám voda mlejn. Kromika mlýna v Rozrokách u Semil*, s. d., rukopis.; J. PETRÁKOVÁ, *Postavení mlynářů ve vesnickém společenství Pelhřimovska 1875-1948*, Praha 1990.; F. PLEVA, *Sázava milovaná*, Pelhřimov 2005.; Arnošt POSPÍŠIL, *Mlýny a mlynáři ve staletích: na povodí vodních toků Moštěnky, Juhyně, Bystřičky, Rusavy, Mojevy, Dřevnice, Holešov* 2003.; Zdeněk PROCHÁZKA, *Domažlické mlýny, mlynáři a mlýnská strouha*, Domažlice 2010.; Jaroslav SKLENÁŘ, *Voda – mlýny a mlynáři na Kralovicku a Manětínsku*, Čistá 1997.; B. SÝKORA, *Zaniklé mlýny v širokém okolí Nepomuka*, 1989, rukopis.; R. URBÁNEK – H. HÁCOVÁ, *Mlýn čp. 35 v Písečné, poslední zdejší svědek vodního mlynářství*, Vysoké Mýto 2005.; I. VEVERKOVÁ, *Mlýny Svatojirského potoka*, Slánský obzor 3, 1995.; V. ZIMERMAN – P. RABDUS – J. PILLER, *Jeskyně, skalní hrádky a mlýny na Kokořínsku*, 1996.

¹⁰ Zeno ČIŽMÁŘ, *Mlynářství v českých zemích na příkladu vodních mlýnů*, diplomová práce, Masarykova univerzita Brno, Filozofická fakulta 1995.; H. HÁCOVÁ, *Vodní mlýny na Orlickoústecku a Žamberecku*, diplomová práce, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta 2005.; Šárka POKORNÁ, *Historický vývoj mlynářství a mlýnů na řece Jihlavě v třebském okrese*, diplomová práce, Masarykova

obecněji zaměřené sborníky menšího rozsahu¹¹ a kvalitní studie a články.¹² Zajímavé informace obsahovaly též články v dříve vycházejících časopisech a novinách, zaměřených na mlynářství.¹³ Spíše pro poznání běžného života na mlýně a pobavení než pro vědecké využití se hodí knihy sebraných pověstí ze mlýnů (a nejen z nich) a lidové slovesnosti.¹⁴

Literatura věnovaná obecně českému cechovníctví¹⁵ i konkrétněji mlynářským cechům¹⁶ není rozsáhlá, ale některé tituly velmi dobře zpracovávají vybrané dílčí téma. Více pozornosti bylo věnováno pražským cechům;¹⁷ některé s nimi související poznatky se však dají aplikovat na vývoj cechů v dané době obecně, v jiných částech Čech. Stejně tak se dá využít velké množství informací o fungování cechů, průběhu cechovních zvyklostí, druzích cechovních knih, zákonných normách upravujících činnost cechů atd., které jsou obsaženy v knize Ivany Ebelové *Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance*

univerzita v Brně, Filozofická fakulta 1991.; D. RUBÁŠ, *Mlýny v dolním povodí Mohelky a na Zábrdce. Příspěvek ke každodennosti života ve mlýně v období jeho modernizace a zániku na pozadí svědectví pamětníků a historických pramenů*, diplomová práce, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta 1998.; Radim ŠTĚRBA, *K historii mlynářství v Poolšaví*, diplomová práce, Masarykova univerzita Brno, Pedagogická fakulta 2003.

¹¹ Miloš VALENTA, *V tom našem mlýně XV. Sborníček prací členů Národopisného kroužku při Jihočeském muzeu*, České Budějovice 1971.; Karel VIŠKOVSKÝ, *Mlecí zařízení a zájmy zemědělství a mlynářství*, Praha 1902.; *Vodní mlýny: sborník referátů ze semináře, 18.-19. 6. 2002*, Vysoké Mýto 2002.

¹² O. VINAŘ, *Vodní mlýny a mlynáři*, Zpravodaj Klubu historiografie. Heraldika a genealogie 18, 1985.; Zikmund WINTER, *Právo mlýnu dané podle zvyku staročeského*, Český lid 14, 1905.

¹³ *Mlynářské noviny; Mlynářství; Československé mlynářství; Mlynářsko-pekařský průmysl.*

¹⁴ Jindřich Šimon BAAR, *Zařtkání ohně za krokvi ve mlýně*, Český lid 18, 1909.; Božena ČAPKOVÁ, *Lidové pověsti o vodníkovi*, Český lid 5, 1896, s. 73-77, 172-174.; A. HAMRLE, *Knížka mlynářům k všelijaké potřebě prospěšná, psaná roku 1804*, Český lid 16, 1905.; Vlastimil SIMOTA starší, *Návraty k pramenům I-XII*, Pacov 2004-2010.; TÝŽ, *Staré mlýny vyprávěly*, Pacov 1988.; Karel Tůma, *Z českých mlýnů I-II. Humoresky*, České Budějovice 1992.; I. VOJANCOVÁ, *Mlynáři a hastrmani*, Pardubice 1988.; Čeněk ZÍBRT, *Kouzla, čáry a pověry mlynářské z r. 1804*, Mlynářské noviny 4, 1907, č. 13.

¹⁵ Bedřich MENDL, *Počátky našich cechů*, Český časopis historický 33, 1927, s. 1-20; 34, 1927, s. 307-346.; František MELICHAR, *Dějiny cechovníctví v Čechách*, Praha 1902.; Hana PÁTKOVÁ, *Bratrství ke cti božie. Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách*, Praha 2000.; Vladimír J. SEDLÁK, *O ceších a jejich archivech*, in: Miloslav Volf – Antonín Haas, *Archivní příručka. Sborník přednášek o archivní praxi*, Praha 1948, s. 197-223.; okrajově také Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

¹⁶ V. KARÁSEK, *Mlynářské rády a práva před sto lety*, Český lid 23, 1914.; Čeněk ZÍBRT, *Schůzka mlynářů u matky pokladnice*, Mlynářské noviny 4, 1907, č. 2.

¹⁷ Jan DIVIŠ, *Pokladny pražských cechů*, Praha 1984.; TÝŽ, *Pražské cechy*, Praha 1992.

a baroka.¹⁸ Celkově lze říci, že v oblasti výzkumu cechovní problematiky zůstalo ještě mnoho neprobádaných tématických okruhů, jimiž by se současná i budoucí dějepisná tvorba měla intenzivněji zabývat.

Z užších témat, která souvisejí s mlýny, mlynářstvím a mlynáři, dosáhly různé míry zpracování některé další okruhy: vývoj mlýnů a techniky mletí už od pravěku a starověku,¹⁹ staré české mlýny,²⁰ strojní a technické vybavení mlýnů,²¹ vodní právo,²² větrné mlýny,²³ způsob skladování a zpracování obilí²⁴ a jiné.

Ani pro oblast Táborska není literatura o mlýnech moc bohatá. Stále ještě zbývá doplnit mnoho nejasností a neznámého o jednotlivých mlýnech a mlynářských rodech.

¹⁸ Ivana EBELOVÁ, *Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka*, Praha 2001.

¹⁹ Jiří WALDHAUSER, *Keltské mlýny v Čechách*, in: Sborník semináře Zkoumání výrobních prostředků a technologií archeologickými metodami, Brno 1980.

²⁰ Roman CIKHART, *České mlýny*, Kraj kalicha 3, Tábor 1926, s. 38-39.; Zdeněk KUTTELVAŠER, *Staré české mlýnské složení. Dějiny techniky za feudalismu*, Praha 1974.; J. MENŠÍK, *České mlýnské složení*, Mlýnsko-pekařský průmysl 11, 1981.; F. PÁRIS, *Názvosloví starého českého mlýna*, Český lid 15, 1906.; Ferdinand PÁTEK, *Některé názvy součástí starých mlýnů českých*, Český lid 11, 1902.; B. ŠTĚDRÝ, *Lidové názvy staročeských mlýnů*, Český lid 11, 1902.; M. TĚŠITELOVÁ, *Slovník starých českých mlýnů*, Naše řeč 49, 1963.

²¹ J. HÝBL, *Vodní motory, díl 1*, Praha 1922.; Jaroslav KARAS, *Obrátky vodních kol*, Mlynářské noviny 6, 1907, č. 13-16.; TÝŽ, *O konstrukci kol na vrchní vodu*, Mlynářské noviny 18, 1921, č. 35.; TÝŽ, *Výroba mlýnských kamenů*, Mlynářské noviny 23, 1926, č. 1.; TÝŽ, *Úprava mlecích ploch kamenů*, Mlynářské noviny 23, 1926, č. 1.; TÝŽ, *Vodní kola*, Praha 1912.; P. KOVAŘÍK – J. MATEJÍČEK, *Historie vývoje mlýnských stolic v českých zemích*, Mlýnsko-pekařský průmysl 10, 1985.

²² K. ČÍŽEK, *Právo vodní*, Praha 1886.; Václav SCHWARZ, *O právních obyčejích lidu v krajině strakonické. VII. O právu vodním*, Český lid 5, 1896, s. 27-28.

²³ V. BURIAN – O. POKORNÝ, *Soupis a členění větrných mlýnů v Československu*, Český lid 1962, 1975.; J. DOUBEK, *Dochované větrné mlýny a mlýnsky v České republice*, Brno 2005.; M. JANOŠKA, *Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2003.; V. KLÍMA, *Dřevěné větrné mlýny v oblasti Ostravského kraje*, Český lid 39, 1952.; O. POKORNÝ, *Soupis a lokalizace větrných mlýnů v Čechách*, Studia geographica 18, 1973.; O. POKORNÝ – Josef VAŘEKA, *Lokality větrných mlýnů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zjištěné na základě kartografických elaborátů pozemkových katastrů v 19. století*, Český lid 62, 1975.; K. SELNER, *Větráky našeho kraje*, Boleslavan 9, 1934-1935.; F. STARÝ, *Rázovitý popis dřevěného větráku na Hané*, Český lid 27, 1927.; O. ŠPECINGER, *Z historie větrných mlýnů*, Chatař 1893.; Josef VAŘEKA, *Výsledky etnokartografického studia větrných mlýnů v Československu*, Český lid 62, 1975.

²⁴ J. HAMPL, *Nástin historického vývoje skladování a zpracování obilnin*, Mlynářsko-pekařský průmysl 11, 1981.; J. VEDRAL, *Německo-český slovník zpracování obilovin, pekárenství a mlynářství*, Praha 2002.

Kromě již uvedeného díla Josefa Klempery *Vodní mlýny v Čechách*,²⁵ jehož pátý díl zpracovává mimo jiné okresy právě Tábořsko, jde spíše o studie a články regionálních historiků a nadšenců. Nejčastěji je otiskovala regionální historicky zaměřená periodika jako např. Český jih, Jihočeský sborník historický, Kraj kalicha, Tábor. Přesné citace, odkazující na konkrétní články, jsou uvedeny v jednotlivých kapitolách předkládané diplomové práce u dílčích zmínek o nejrůznějších mlýnech, mlynářských rodinách a další problematice; souhrnně pak v seznamu použité literatury, který je připojen na konci práce. Většina z těchto studií je i po mnoha letech přínosná a doposud nepřekonaná. Při přípravě této práce bylo čerpáno také z monografie Františka Augusta Slavíka nazvané *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*²⁶ a dvoudílného rozsáhlého díla Karla Thira *Staré domy a rodiny Tábořské*.²⁷ Hlavním předmětem zájmu těchto dvou publikací není mlynářství, přesto se v nich dá najít velké množství informací o tábořských mlýnech i mlynářských rodech.

Dějinným vývojem mlýna Veselých se zabývají studie a články Romana Cikharta.²⁸ Klíčový význam má brožurka *Paměti mlýna Veselých v Táboře* z roku 1946.²⁹ Po pečlivém prostudování archivních pramenů v nich ale bylo nalezeno několik chyb, stejně jako v rodinné kronice rodu Veselých, která byla sepsána v roce 2002.³⁰ Několik dalších autorů vydalo přepis textu ze zachované dřevěné desky, který popisuje požár na mlýně v roce 1702.³¹ Ve výpravné publikaci *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách II* je několik řádků věnováno mlynáři Bohumilu Veselému, zakladateli tradice tábořských průvodů v čele

²⁵ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 96-146.

²⁶ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884.

²⁷ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I-II*, Tábor 1920.

²⁸ Roman CIKHART, *Z historie našich mlýnů*, Český jih 1936, č. 15, s. 4-5.; TÝŽ, *Mlynářské rody na Tábořsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 105.; TÝŽ, *Z minulosti Čelkovic*, Tábor 1941, s. 6.

²⁹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946.

³⁰ Vladimír VESELÝ, *Paměti rodu Veselých, majitelů mlýna na řece Lužnici v Táboře – Podhradí I*, Tábor 2002, rukopis.

³¹ Ferdinand PÁTEK, *Nápis na mlýně v Celkovicích*, Český lid 12, 1903, s. 461.; František TANZER, *Nápis na mlýně Veselých v Táboře*, Kraj kalicha 5, 1928, s. 39-40.; Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kolektiv, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 120-121.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách 5. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 106.

s mlynářem převlečeným za Jana Žižku a představitelem spolku Českomoravských mlynářů.³²

Tato diplomová práce prohlubuje poznatky, které byly uvedeny v mé bakalářské práci nazvané *Mlín jako právní a ekonomická jednotka na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře*.³³ Ta se zaměřila hlavně na popis rodinného archivu rodiny Veselých, ojedinělého souboru písemných pramenů, který se v mlynářské rodině zachoval až do dnešních dnů. Obsahuje doklady, které mlynáři uchovávali z praktických důvodů (kvitance, potvrzení, účtenky, smlouvy,...), ale i ego-dokumenty (památníky, kresby, korespondenci), fotografie a další prameny. Hlavním těžištěm bakalářské práce se stalo 19. století, protože z něj se v rodinném archivu dochovalo velké množství důležitých a dosud nezveřejněných dokumentů. Do období 20. století nebylo s ohledem na doporučený rozsah bakalářské práce příliš přesahováno. Je to doba poměrně nedávná a její důkladnější výzkum jistě přijde na řadu, až uplyne určitý čas. Popsaná bakalářská práce byla publikována ve Sborníku *Táborský archiv*.³⁴

Cílem této diplomové práce je doplnit již známé poznatky o dějinném vývoji mlýna Veselých v Táboře o nové skutečnosti. S ohledem na zaměření zmíněné bakalářské práce se těžištěm práce diplomové stala předchozí staletí, a to hlavně 17. a 18. Významný je i přesah až do třicátých let 16. století, který pomáhá podhalit nejstarší události spojené s fungováním mlýna.

Hlavním pramenem pro poznání starších dějin mlýna se staly městské knihy, uložené ve Státním okresním archivu Tábor. Archivní fond *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)* jich ale obsahuje několik stovek, proto jsem se zaměřila na studium vybraných knih trhových,³⁵ v nichž se podařilo nalézt několik smluv o prodeji vlastního mlýna a velké množství zápisů o prodeji domů ve městě, polí, luk a dalších pozemků a nemovitostí. Byly

³² Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách II*, Praha 2008.

³³ Martina ŠMEJKALOVÁ, *Mlín jako právní a ekonomická jednotka na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře*, bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2008.

³⁴ TÁŽ, *Mlín jako právní a ekonomická jednotka (na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře)*, Táborský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 14, Tábor 2009, s. 189-215.

³⁵ Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173; sign. A II č. 5, kniha č. 133; sign. A II č. 13, kniha č. 142; sign. A II č. 14, kniha č. 143; sine sign., kniha č. 146.

využity také dva v Táboře dochované výpisy z berní rule,³⁶ ale i berní rula³⁷ samotná a s ohledem na zadání diplomové práce též fasse tereziánského katastru.³⁸ Pro poznání aktivit a postavení, které měli jednotliví členové rodiny Veselých i rodů usazených na mlýně před nimi v rámci tábořského mlynářského cechu, byly využity cechovní knihy, které jsou součástí archivního fondu *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*. Velké množství informací poskytly především knihy vedené ve starším období, a to dvě knihy přípovědí učedníků,³⁹ kniha do cechu přijatých mistrů⁴⁰ a dvě účetní knihy.⁴¹ Jejich podrobnější rozbor je součástí kapitoly Mlynářský cech v královském městě Táboře. Další informace o fungování mlynářského cechu v Táboře přinášejí odborné studie.⁴² Z činnosti cechu se dochovalo i několik hmotných pramenů, které jsou uloženy v Husitském muzeu v Táboře ve sbírce *Výroba a způsob života*. Podrobný popis cechovní pokladnice, ferule, mlynářské cechovní konvice a nákresu cechovního erbu⁴³ je uveden v již jmenované kapitole o mlynářském cechu v Táboře. Všechny dostupné informace o jednotlivých předmětech uložených v depozitářích muzea jsou k dispozici na katalogizačních kartách. Posledním archivním pramenem, který byl využit k doplnění a objasnění rodinných vazeb, které nebyly v publikovaném genealogickém rozrodu od Romana Cikharta zmíněny, jsou římskokatolické matriční knihy z několika farností.⁴⁴

³⁶ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. D I č. 4b, kniha č. 288; sign. D I č. 5, kniha č. 289.

³⁷ Národní archiv Praha, *Berní rula 1652 – 1779*, i.č. 4 (Bechyňsko).

³⁸ Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879, fasse 1713; fasse 1717.

³⁹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1.; inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, kt. 2.

⁴⁰ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1.

⁴¹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 10, sign. C II b/4, kniha č. 6, kt. 2; inv. č. 11, sign. C II b/11, kniha č. 7, kt. 3.

⁴² Roman CIKHART, *O tábořském cechu mlynářském*, Staré i nové letopisy tábořské, 1927.; TÝŽ, *Z artikulů tábořského cechu mlynářského*, Jihočeský kraj, 1935.; Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 318-324.

⁴³ Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 6496; inv. č. VZŽ 3271/2; inv. č. VZŽ 2562; inv. č. 1538 a, b.

⁴⁴ Státní oblastní archiv Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 1; kniha č. 2.; SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Chotoviny, kniha č. 4.

1. MLÝNY V TÁBOŘE

Přesnější časový údaj o založení města Tábora, dříve zvaného Hradiště hory Tábor, není znám. Podle veršované Dalimilovy kroniky z počátku 14. století by založení tohoto města a hradu mohlo spadat do období krátce před 3. lednem 1272. Tehdy český panovník, Přemysl Otakar II., použil svého práva horního regálu a postoupil nové naleziště drahého kovu mezi Ústím (dnešní Sezimovo Ústí) a Jihlavou jihlavským horníkům.⁴⁵ Město pak mohlo během několika málo let rychle vyrůst a začít dobře prosperovat, jak tomu často bývalo u horních měst s bohatými nalezišti.⁴⁶

Detailnější informace o městě Hradiště, o jeho velikosti, vybavení, opevnění, počtu obyvatel atd., se v předhusitské době vyskytují jen opravdu sporadicky. Nelze proto s určitostí zjistit, zda už před rokem 1420 v Táboře stály a fungovaly vodní mlýny na řece Lužnici nebo na Tismenickém potoce.⁴⁷

Jedním z nejstarších písemných pramenů tábořské proveniencí, který se o mlynářském řemeslu zmiňuje, je Kniha trhová z let 1432 až 1450.⁴⁸ Podle ní žilo v Táboře v průběhu let 1432 až 1450 dvanáct mlynářů (v letech 1432 až 1440 to bylo osm mlynářů, v letech 1441 až 1450 pak devět mlynářů). Nejvyšší počet v jednom roce byl šest mlynářů.⁴⁹ František Šmahel odhaduje, že v daných letech fungovalo v Táboře šest mlynářských živností s osmnácti pracovními silami.⁵⁰ Tento odhad byl proveden na základě analogie s městem Chrudimí téže doby – pro dvě přibližně stejná města platily přibližně shodné poměry mezi počtem živností a počtem obyvatel. Nejstarší kniha trhová

⁴⁵ Není jisté, zda šlo o stříbro nebo zlato, prokazatelně nebyla určena ani konkrétní lokalita, v níž se naleziště mělo nacházet. Například římský papež Pius II. ve svém popisu města Tábora tvrdí, že „v řece Lužnici nalézají se zrnka zlata, veliká jako hrách, která nepotřebují žádného čištění.“ Enea Silvio PICCOLOMINI, *Historie česká. O původu a skutcích Čechů a několika jejich panovníků věnovaná nejjasnějšímu knížeti a pánu Alfonsovi králi aragonskému*, Litvínov 2010, s. 74.

⁴⁶ *Dějiny Tábora I, 1. svazek (do roku 1421)*, České Budějovice 1988, s. 98.

⁴⁷ Tismenický potok protéká Tábořem, vlévá se do řeky Lužnice.

⁴⁸ V archivní pomůcce *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, používané v současné době ve Státním okresním archivu Tábor, je tato kniha uvedena pod inv. č. 153 jako Registra gruntovní města Hradiště hory Tábor. Číslo knihy je 132.

⁴⁹ Údaje z Knihy trhové nerozlišují mezi výrobci, držiteli živností a majiteli provozoven. František ŠMAHEL, *Základy města: Tábor 1432 – 1452*, in: *Husitský Tábor. Sborník Muzea husitského revolučního hnutí 5*, Tábor 1982, s. 115, 128.

⁵⁰ TAMTÉŽ.

navíc obsahuje k odhadu postačující údaje o počtu výrobních zařízení ve městě. V Táboře tedy fungovalo těchto šest mlýnů:⁵¹ mlýn nad mincířovou sladovnou (zvaný též Haldanův, později Ctiborův), Kamenný mlýn na Lužnici, mlýniště pod Kamenným mlýnem, mlýn s brusem na Tismenickém potoce, mlýn s brusem u rybníka pod Klokoty, mlýn u Kmochovy sladovny.⁵² Kamenný mlýn se navíc před polovinou 15. století stal nejdražším objektem v celém městě, když byl oceněn na 132 kop pražských grošů.⁵³

S postupem doby počet mlýnů zanesených ve výběrčích rejstřících a urbaniálních sumářích kolísal. V poslední čtvrtině 15. století stálo v bezprostředním okolí města Tábora sedm mlýnů, na počátku šestnáctého století jich bylo již osm.⁵⁴ Podle urbáře panství tábořského, vedeného od konce 15. století do roku 1547, odváděly tyto mlýny svatohavelský úrok v celkové výši 2,5 kopy, 9 grošů, 3 haléře a z obroku rybního 20 grošů. Při svatém Jiří se pak platil stejný úrok jako na svatého Havla.⁵⁵ Více podrobností o všech osmi mlýnech a jejich majitelích je možné zjistit zhruba od roku 1550:

1) **Kamenný (Kamenský) mlýn**, později též **Hrubešův** nebo **Maredův** mlýn – stál na pravém břehu řeky Lužnice pod novým městem, přibližně v místech, kudy dnes prochází železniční most trati Tábor – Bechyně. V roce 1559 zde hospodařil mlynář Jan. Toho roku se společně s Václavem, mlynářem od řeky, a mlynářem Václavem z Podbranského (Ctiborova) mlýna na Tismenickém potoce dostal do vězení za to, že při stavbě slupu u jezu Kamenného mlýna poškodili obecní silnici.⁵⁶ Kolem poloviny 17. století byl mlýn patrně v držení starobylé mlynářské rodiny Suchomelů,⁵⁷ což prokazuje

⁵¹ Počet šest mlýnů v první polovině 15. století potvrzuje i: *Dějiny Tábora I, II. svazek (do roku 1452)*, České Budějovice 1990, s. 575.

⁵² František ŠMAHEL, *Základy města: Tábor 1432 - 1452*, in: Husitský Tábor. Sborník Muzea husitského revolučního hnutí 5, Tábor 1982, s. 85-86.

⁵³ *Dějiny Tábora I, II. svazek (do roku 1452)*, České Budějovice 1990, s. 575.

⁵⁴ František ŠMAHEL, *Základy města: Tábor 1432 - 1452*, in: Husitský Tábor. Sborník Muzea husitského revolučního hnutí 5, Tábor 1982, s. 85-86.

⁵⁵ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 49-50, 65.

⁵⁶ Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 323.

⁵⁷ Více o působení rodu Suchomelů na Tábořsku: Roman CIKHART, *K historii gruntů klokotských*, Jihočeský sborník historický 9, 1940, s. 35-36, 84-87; Jihočeský sborník historický 15, 1946, s. 21-24.; TÝŽ, *Z minulosti Suchomelova mlýna v Čelkovicích*, Jihočeský sborník historický 15, 1946, s. 27-29.; TÝŽ, *Z historie mlýna „na Soukeníku“*, Český jih, 1938, č. 32, s. 2.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Československo, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 97-146.; Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I-II*, Tábor 1920.

i zápis v cechovní knize přijatých učedníků („Kniha přípovědí učedníků“ nebo též „Třetí kniha o učení“) z 25. května 1654, kdy do učení mlynářskému řemeslu vstoupil Jakub Suchomele, syn nebožtíka Víta Suchomele z Kamenského mlýna.⁵⁸ Prokazatelně od roku 1651 už na mlýně hospodařila vdova po Vítu Suchomelovi Kateřina,⁵⁹ o čemž vypovídá opis přiznání, jímž purkmistr a rada města Hradiště hory Tábor podávají dne 6. dubna 1651 zprávu o obyvatelstvu usedlém v té době v městě a na městských statcích.⁶⁰ Kromě mlynářky Kateřiny žili na mlýně v době sčítání její synové Jiří (21 let) a Jakub (17 let) a poddaný pacholek Jakub (věk 35 let).⁶¹ Podle výpisu z berní ruly, který je dnes uložen ve Státním okresním archivu v Táboře, patřily v roce 1653 k mlýnu o jednom vodním kole: dva strychy rolí, potah se dvěma voly a ve stájích se chovaly dvě krávy a dvě jalovice.⁶² Podle originálu berní ruly z 12. srpna 1653 měl ale mlýn tři vodní kola.⁶³ Z roku 1674 pochází další výpis z berní ruly, tentokrát již po revizitaci. Tehdy už na mlýně hospodařil Jakub Suchomel, který vlastnil 12 strychů rolí (z toho 4 ležely úhorem), louky do dvou vozů sena, potah se dvěma voly, dvě krávy, dvě jalovice a dvě svině. Mlýn poháněla tři kola.⁶⁴ Při vzniku tereziánského katastru, v roce 1713, držel Kamenský mlýn Václav Suchomel. Mlýn tehdy disponoval třemi složenými mlýnskými kameny, dvěma stoupami a jednou pilou na prkna. Patřilo k němu 74 strychů a 1 věrtel polí, louky, z nichž bylo možné sklidit pět vozů sena a jeden vůz otavy (počítány vozy pro dva koně), dále 2 věrtele štěpnic, sadů nebo zahrad, potah se dvěma koni, čtyři krávy, pět jalovic, jedna svině, rybník nebo rybníky na půl kopy „vejtažných“ násad.⁶⁵ V roce 1778 byl majitelem Kamenského mlýna Jan Mareda. V roce 1855 pak Jan Hrubeš, podle něhož bývá mlýn někdy zván. Roku 1902 je zde jmenován Hynek Lang, po něm pan Tvrzník. Od roku 1913 vlastnil mlýn stavitel Ješ. Posledním majitelem mlýna se stal okolo roku 1930 Jindřich Přibík. Ten mlýn

⁵⁸ Státní okresní archiv Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1.

⁵⁹ Ve věku 51 let.

⁶⁰ František KROUPA, *Tábor v době pobělohorské*, Jihočeský sborník historický 1, 1928, s. 59, 106.

⁶¹ František KROUPA, *Tábor v době pobělohorské*, Jihočeský sborník historický 1, 1928, s. 106.

⁶² Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 308, sign. D I č. 4 b, kniha č. 288.

⁶³ Národní archiv Praha, *Berní rula 1652 – 1779*, i.č. 4 (Bechyňsko), fol. 1798 v-1799 r.

⁶⁴ Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 309, sign. D I č. 5, kniha č. 289.

⁶⁵ Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879.

přeměnil na brusírnu skla. V roce 1940 celý mlýn (brusírna) vyhořel a přestal tak existovat.⁶⁶

2) **Měšický mlýn**, zvaný také mlýn **Pod fortnou** nebo **Dráčovský mlýn** – stál dále po proudu řeky Lužnice, na pravém břehu na stejném jezu, jako Suchomelův mlýn v Čelkovicích. Ve třicátých letech 16. století zde hospodařil mlynář Jan, od kterého mlýn odkoupil za 375 kop míšeňských Matouš Zářecký z protějšího Suchomelova mlýna. Ten jej roku 1537 přenechal svému synovi Řehořovi.⁶⁷ Dalšími známými majiteli mlýna byli členové soukenického cechu, kteří roku 1543 mlýn prodali mlynáři Jiříkovi ze Samosel Hrabovic za 490 kop míšeňských.⁶⁸ V roce 1596 vlastnil mlýn Matěj Dráčovský, v roce 1626 Matouš Kamenský a roku 1684 Pavel Slaba. V roce 1827 se mlýnu říkalo mlýn Na Předměstí a jeho majiteli byli manželé Jan a Tereza Ungerovi. O dva roky později mlýn koupili za 2300 zlatých František a Marie Šeberovští. V roce 1838 vlastnili mlýn nejprve manželé Pražákovi, poté pan Suchomel. V roce 1899 je zde doložen Karel Tvrzník. Před rokem 1930 se stal majitelem mlýna pan Fischel. Ten změnil mlýn na koželužnu, kterou v roce 1930 převzal Alfred Roth. Okolo roku 1970 byla provozovna zrušena a bývalý mlýn (koželužna) zbourán. Na jeho místě dnes stojí několik domů, které jsou podle jednoho z dřívějších majitelů dodnes nazývány „Fišlovka.“⁶⁹

3) **Suchomelův mlýn** v Čelkovicích stojí na levém břehu řeky Lužnice na stejném jezu jako stával Měšický mlýn. První zmínka o mlýnu pochází z roku 1525, kdy pražští přísežní mlynáři provedli zápis o zařízení mlýnů na řece města Tábora, v němž je popsán stav jezu, cejchu a prahů u mlýnů Jana a Matouše. Matouš Zářecký mlýn o tři roky později prodal svému synovi Tomášovi za 340 kop míšeňských. Tomáš Zářecký prodal roku 1541 mlýn Šimonu Hladovcovi, po jehož smrti jej zdědil v roce 1580 jeho syn Václav. Když zemřel, prodali jeho vdova Dorota a jeho syn Karel v roce 1596 mlýn s pilou, stodolou a dvěma zahradami za 635 kop míšeňských Bartoloměji Smíškovi ze Sedlčan. V roce 1602 už byl ale majitelem mlýna Jan Mucha, kterému Karel a Dorota Hladovcovi prodali pohledávku na mlýně v hodnotě 100 kop. Mucha zemřel před rokem 1629, kdy na mlýně

⁶⁶ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 97, 99.

⁶⁷ Roman CIKHART, *Z minulosti Suchomelova mlýna v Čelkovicích*, Jihočeský sborník historický 15, 1946, s. 27-29.

⁶⁸ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 135.

⁶⁹ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 99.

již hospodařil jeho jmenovec. Mlýn měl tehdy jedno vodní kolo a patřily k němu 4 strychy polí.⁷⁰ Podle opisu přiznání, jímž purkmistr a rada města Hradiště hory Tábor podávají dne 6. dubna 1651 zprávu o obyvatelstvu usedlém v té době v městě a na městských statcích, žili tehdy na mlýně pouze mlynář Jan Moucha (udávaný věk 40 let) s manželkou Dorotou (věk 30 let).⁷¹ Podle výpisu z berní rule z roku 1653 zde hospodařil Jan Maucha, který vlastnil 4 strychy rolí a mlýn o jednom kole.⁷² V roce 1674 už k mlýnu náležely jen 3 strychy rolí (1 strych ležel úhorem), ale přibylo dobytka. Nyní se zde chovaly dvě krávy, dvě jalovice a dvě svině.⁷³ Před rokem 1684 se stal novým majitelem mlýna Jan Mucha. Roku 1713 vlastnil kromě mlýna se dvěma koly a dvěma stoupami také 13 strychů a půl věrtele polí, louky, z nichž bylo možno usušit jeden dvoukoňový vůz sena, 1 věrtel štěpnic, sadů nebo zahrad, čtvrt věrtele chmelnic, jednu krávu, tři jalovice a 13 ovcí.⁷⁴ Podle výkazu z 18. června 1738 platil Mucha za mlýn se třemi mlýnskými složenými císařskou daň ve výši 4 kopy 51 krejcarů. Dne 20. ledna 1756 se s Muchovou dcerou Evou oženil Matěj Suchomel. V držení tohoto rodu pak mlýn zůstal přes dvě stě let: po Matějově smrti v roce 1790 převzal mlýn jeho syn Josef, po něm jeho syn Václav Suchomel s manželkou Karolinou rozenou Parmovou. Po Václavově smrti v roce 1898 získal mlýn jeho syn Bohumil. Zemřel již v roce 1901, proto potom vedla mlýn jeho manželka Kateřina rozená Přívozníková. Roku 1911 vyrostly u mlýna nové stáje a stodola, o osm let později obytné stavení. V roce 1927 převzal mlýn Bohumil, syn Bohumila a Kateřiny. Brzy potom vyměnil původní strojní vybavení mlýna za mlýn válcový, doplněný dynamem k výrobě vlastního elektrického proudu. Roku 1931 byly původně dřevěné mlýnské žlaby nově vybudovány z trvanlivějšího kamene a betonu. V letech 1935 až 1938 vystavěl Bohumil Suchomel nově jez, který měl vorovou propust' po celé šíři řeky. V průběhu druhé světové války Bohumil Suchomel pomáhal obyvatelům Tábora překonat všudypřítomný hlad tím,

⁷⁰ Roman CIKHART, *Z minulosti Suchomelova mlýna v Čelkovicích*, Jihočeský sborník historický 15, 1946. s. 27-29.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českokubějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 107-111.

⁷¹ František KROUPA, *Tábor v době pobělohorské*, Jihočeský sborník historický 1, 1928, s. 106.

⁷² Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 308, sign. D I č. 4 b, kniha č. 288.

⁷³ Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 309, sign. D I č. 5, kniha č. 289.

⁷⁴ Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879.

že mlel mouku „na černo.“⁷⁵ Podporoval i rodiny popravených a vězňených lidí. Zapojil se do ilegální činnosti proti okupantům a zúčastnil se povstání v květnu roku 1945. Za tyto činy mu prezident republiky udělil medaili „Za chrabrost.“ Po roce 1948 byl Suchomelův mlýn znárodněn a Bohumil s celou rodinou byli v padesátých letech pracovní nasazeni. Mlýn byl později prohlášen za neperspektivní a uzavřen. Po Bohumilově smrti v roce 1975 musela jeho manželka Anna rozená Černá mlýn prodat. Novým majitelem se stal Ivan Spěvák. Mlýn doposud stojí, je ale ve špatném stavu a zasloužil by si kompletní rekonstrukci. Potomci Bohumila a Anny Suchomelových žijí dodnes v Čelkovicích.⁷⁶

4) **Mlýn Veselých**, dříve též **Nový**, **V Napajedlích**, **Strakovský** nebo **Parmovský** – leží dále po proudu na pravém břehu řeky Lužnice na stejném jezu, jako čelkovičské lázně,⁷⁷ kde kdysi stával Holakovský mlýn. Pod vilovou čtvrtí. Bude o něm podrobně pojednáno v následujících kapitolách.

5) **Mlýn Kryfův**, později zvaný také **Brdlíkův** – stál na pravém břehu Lužnice necelý kilometr od mlýna Veselých dále po proudu. Prvním známým majitelem mlýna byl Mikoláš Kryf. Po jeho smrti mlýn obdržel v roce 1554 za 500 kop Jan Kryf.⁷⁸ Mlýn byl ale v provozu už před polovinou 16. století, protože podle urbáře panství tábořského psaného od konce 15. století do roku 1547 platil mlýn Kryfovic 40 grošů svatohavelského úroku.⁷⁹ K roku 1569 je jako majitel mlýna uváděn pan Kryfta.⁸⁰ V roce 1603 zde hospodařil Šimon Vodrážka.⁸¹ Před rokem 1732 držel mlýn Václav Kroupa.⁸² Toho roku jej vyměnil s Janem Fialou za Vrbický (nebo též Šimonovský či Matoušovský)⁸³ mlýn.

⁷⁵ Roman CIKHART, *Z minulosti Suchomelova mlýna v Čelkovicích*, Jihočeský sborník historický 15, 1946, s. 27-29.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 107-111.

⁷⁶ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 111.

⁷⁷ Dříve městské lázně, v současné době Hotel Lázně.

⁷⁸ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 135.

⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 49-50.

⁸⁰ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 99.

⁸¹ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 300.

⁸² Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 99.

⁸³ Podrobnější zmínky o tomto mlýně dále v této kapitole.

Mlýn Kryfovský měl tehdy čtyři složení a příslušela k němu pila, jirchářská valcha, hospodářství do 30 korců, čtyři zahrady, dvě chmelnice a zbořeniště řečené Bílkovské. Kroupa dostal k Vrbickému mlýnu ještě doplatek 2460 zlatých v hotovosti.⁸⁴ V roce 1838 Kryfovský mlýn vyhořel. K roku 1848 je jako majitel mlýna uváděn pan Brdlík, o deset let později pan Ryba. V roce 1887 vlastnil mlýn Bohdan Brdlík, po němž bývá mlýn zván Brdlíkův. Po něm byl majitelem mlýna pan Růžička a od roku 1902 Theodor Brdlík. V roce 1913 se stihli na mlýně vyměnit majitelé hned dvakrát: nejprve mlýn krátce držel František Ješ, po něm Karel Tvrzník. Před rokem 1938 patřil mlýn patrně Antonínu Pokornému. Roku 1938 se majitelem mlýna stalo město Tábor.⁸⁵

6) **Papírna** neboli **Kvěchův mlýn pod Klokoty**, dříve zvaný též **Žabkovský mlýn** nebo „**Na Žabkách**“ – stál na pravém břehu řeky Lužnice pod klokotským klášterem. Před rokem 1550 patřil k poddanským mlýnům. Hospodařil zde mlynář Žába, který odváděl městu 15 grošů svatohavelského úroku. Od roku 1550 se stal mlýnem městským. Od města Tábora jej koupila roku 1554 za 280 kop Markéta Lapáčková. Potom držel mlýn Marek Kyzlink, papírník z Prahy. V té době se ujal název Papírna. Od roku 1564 byl majitelem mlýna Šimon Mrzena, po něm Jan Jeník a okolo roku 1580 Jiřík Kazda a potom Jiřík Přehořovský, který mlýn koupil za 600 kop.⁸⁶ Potom vlastnil mlýn mlynář Kryf, majitel Brdlíkova (Kryfova) mlýna. V roce 1596 prodala vdova Dorota Kryfová se svými syny Žabkovský mlýn Šimonovi Vodrážkovi.⁸⁷ Podle výpisu z berní ruly zde v roce 1653 hospodařil Václav Vodrážka. Mlýn tehdy poháněla čtyři vodní kola a příslušelo k němu 20 strychů rolí, potah se čtyřmi voly a pět krav.⁸⁸ Roku 1674, kdy už berní rula prošla revizitací, hospodařil na mlýně Matěj Ratajský, který vlastnil 25 strychů rolí (7 strychů tvořil úhor a 9 strychů leželo ladem) a choval dvě krávy, dvě jalovice a dvě svině. Jeho mlýn měl stále čtyři kola, dvě z nich ale užívala ke svému provozu pila.⁸⁹ Matěj Ratajský byl majitelem mlýna i v roce 1713, kdy vznikaly první fáse tereziánského katastru. Jeho

⁸⁴ František Augustin SLAVÍK, *Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 135.

⁸⁵ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 99-100.

⁸⁶ František Augustin SLAVÍK, *Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 49-50, 135.

⁸⁷ František PĚNKA, *O mlýnech pod Klokoty*, Český jih, 1938, č. 32, s. 2.

⁸⁸ Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 308, sign. D I č. 4 b, kniha č. 288.

⁸⁹ Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 309, sign. D I č. 5, kniha č. 289.

mlýn měl tehdy tři složení mlýnských kamenů, dvě stoupy a jednu pilu na prkna. Zemědělské a hospodářské zázemí tvořilo 31 strychů a 1 věrtel polí (z toho 2 strychy a 1 věrtel ležely ladem), louky, na nichž bylo možné usušit dva dvoukoňové vozy sena, 2 věrtel štěpnic a sadů, 2 věrtel chmelnic, potah se dvěma voly, čtyři krávy, dvě jalovice, 13 ovcí a jedna svině.⁹⁰ V lednu 1779, kdy Brdlíkův (Kryfovský) mlýn vlastnil Josef Suchomel, byly ještě oba mlýny spojeny a měly vždy společného majitele. V první polovině 19. století patřil Žabkovský mlýn Tábořskému měšťanu a továrníku Václavu Geisslerovi. Ten 31. května 1844 mlýn pronajal manželům Antonínu a Kateřině Pospíšilovým. Kolem roku 1860 byli majiteli mlýna manželé Alois a Marie Forsterovi, kteří jej dali do nájmu 4. října 1861 manželům Janu a Josefě Veselým za roční činži 300 zlatých. Smlouva o pronájmu byla uzavřena na šest let, ale již po devíti měsících, 10. června 1862, vypověděli manželé Forsterovi nájemníkům smlouvu. Mlýn se chystali prodat, což dokazuje žádost o knihovní vtělení kupní smlouvy a převod vlastnického práva ke mlýnu, kterou na Okresní soud v Táboře podal 4. října 1862 Martin Hermann, soukromník z Českých Budějovic. Mlýn měl přejít do majetku jeho a slečny Kateřiny Kretzové. Soud této žádosti nevyhověl, proto bylo patrně od obchodu odstoupeno. O dva roky později byli majiteli mlýna manželé Karel a Kateřina Spivákovi. Ti jej prodali 4. srpna 1854 i se všemi pozemky za 9700 zlatých Janu Brdlíkovi. Od roku 1874 byl majitelem mlýna Václav Kvěch, který ho koupil 17. října za 10 000 zlatých. V osmdesátých letech Václav Kvěch původní starý český mlýn zbořil a na jeho místě nechal vystavět velký mlýn „amerikánského typu.“ Zřídil také pilu, stáje a hospodářské místnosti. Koupěmi získal další rozsáhlé pozemky, které připojil k mlýnu. Václav Kvěch hospodařil na mlýně 38 let, až do své smrti 15. září 1912. Mlýn pak zdědil jeho syn Otomar Kvěch.⁹¹ Okolo roku 1930 držel mlýn Alois Trpák. Kolem roku 1950 se majitelem mlýna stalo město Tábor.⁹²

7) **Benešův mlýn**, dříve zvaný mlýn **Vendulák pod Klokoty** nebo také **Valcha pod Klokoty** – stojí na pravém břehu Lužnice, necelý kilometr po proudu od Papírny. Vývoj mlýna ve starším období není zcela jasný. Prvním známým majitelem mlýna byl Josef Vendelák, kterému směřovala upomínka tábořského kontribučenského úřadu z roku 1837. O deset let později byl patrně již mrtev, protože mlýn vlastnila Anna Vendeláková,

⁹⁰ Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879.

⁹¹ František PĚNKA, *O mlýnech pod Klokoty*, Český jih, 1938, č. 32, s. 2.

⁹² Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 100.

jeho dcera. V roce 1854 již byla provdána jako Anna Nováková a mlýn se zahradou a volným místem prodala za 2800 zlatých Ignáci (Hynku) Novákovi. Ten patrně záhy mlýn odprodal, nebo zemřel a mlýn prošel dědickým řízením, protože už 18. července téhož roku prodal Hynek Novák mlýn společně dvěma manželům – Karlu a Marii Šemberovým a Vojtěchu a Anně Seemanovým. Ti prodali mlýn 7. dubna 1857 mlynáři Janu Jindovi za 1940 zlatých. Po jeho smrti v roce 1888 přešlo vlastnictví mlýna na jeho čtyři děti: Terezii Jindovou, Marii Kamberskou, Aloisii Jindovou a Josefa Jindu. Roku 1893 sice vlastnil Josef již polovinu mlýna, o rok později se ale soustřeďuje celý majetek v rukou jeho sestry Aloisie. Ta mlýn 18. února 1896 prodala tábořskému obchodníkovi Bohumilu Benešovi, který brzy starý chatrný mlýn se šindelovou střechou zbořil a postavil místo něho současnou vysokou budovu mlýna amerického typu. Zvelebil i okolí mlýna a upravil příjezdovou cestu. Podle tohoto majitele si mlýn nese svůj název. Dne 19. května 1925 odevzdal Bohumil mlýn svému synovi Bohumilu Benešovi a jeho manželce Zdeňce rozené Suchomelové.⁹³ Asi roku 1940 koupil mlýn pan Zelenka, kterému byl v roce 1948 mlýn znárodněn a provozovna zde byla zrušena. V roce 1991 získal pan Zelenka díky restitucím mlýn zpět. Od roku 1994 je majitelem mlýna Vítězslav Veselý, současný majitel mlýna Veselých v Táboře. Budova mlýna byla tehdy prázdná, bez strojního zařízení.⁹⁴ V současné době plní mlýn funkci vodní elektrárny – několik turbín zde vyrábí elektrický proud dodávaný do sítě.

8) **Stružský mlýn**, zvaný též mlýn **na Hutích**, **Hut'ákovský** nebo **Panský mlýn** – stál na levém břehu Lužnice pod Pintovkou u Vlčího dolu.⁹⁵ Nejstarším známým majitelem mlýna byl mlynář Říha, který jej roku 1545 prodal za 380 kop míšeňských Šimonovi, Mrzenovu synu.⁹⁶ V roce 1564 získali mlýn „páni kverci“ neboli těžaři z Hor Tábořských, kteří z něho platili úrok 35 grošů za půl roku a z jiter 11 grošů. Roku 1570 byl majitelem mlýna Václav, od roku 1590 Josef Vodička. Po něm získal mlýn Václav Vodička, po jehož smrti koupil mlýn Matěj Vodák, jinak zvaný Karafiatek, za 250 kop. Dalším majitelem mlýna byl mlynář Václav Fijala, po kterém zdělila mlýn jeho dcera a prodala ho i s příslušenstvím roku 1656 za 80 kop jircháři Bartoloměji Mayerovi. V roce 1788 byl

⁹³ František PĚNKA, *O mlýnech pod Klokoty*, Český jih, 1938, č. 32, s. 2.

⁹⁴ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 100.

⁹⁵ Mezi Vlčím dolem a řekou.

⁹⁶ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 51.

mlýn již pustý, protože v seznamu úroků je tohoto roku uváděn „Jirchář na Hutakovském“ již jako odpadlý.⁹⁷

Kromě zmíněných osmi mlýnů na řece fungovaly v Táboře už v novověku další čtyři mlýny na Tismenickém potoce, který vtéká do města od severu (od Prahy), je přerušen přehradní nádrží Jordán, pod její hrází z ní vytéká a pokračuje pod starým městem až ke svému soutoku s řekou Lužnicí.

1) **Najmanův mlýn** – před rokem 1902 ho vlastnili Jan Skalák, pan Cikhart a Josef Najman. V době první republiky už mlýn nesloužil svému původnímu účelu, mlýnské budovy byly užívány k bydlení.⁹⁸

2) **Housův mlýn** – stojí pod městskými sady na pravém břehu Tismenického potoka. Na jeho místě snad stával mlýn již ve 13. století. Housův mlýn byl vystavěn v roce 1881 na místě bývalé soukenické valchy a dřevěných lázní. V roce 1894 zde byl parní mlýn, který v roce 1895 zvětšil majitel Karel Housa, podle něhož nese mlýn dodnes svůj název. Dne 26. září 1926 vyhořel. V roce 1940 se stalo majitelem mlýna město Tábor a Karel Housa jej měl nadále v nájmu. Roku 1948 byl mlýn znárodněn a vrzy potom přestal plnit svůj původní účel. Budovy mlýna byly od roku 1950 do roku 1995 užívány jako sklady materiálu Odboru školství města Tábor. V roce 1997 se stala novým nájemcem Housova mlýna agentura A.R.G.O., která je od roku 1998 majitelem mlýna. Mlýn prošel celkovou rekonstrukcí a od roku 1999 funguje jako areál kultury a historie se zábavnými programy pro děti i celé rodiny – je zde v provozu historická krčma, mučírna, dobývací stroj, pořádají se tu výstavy zbrojí, koncerty, festivaly, hry (vrh sekerou, metání prasetem), oslavy keltských svátků, husitské víkendy a další kulturní akce.⁹⁹

3) **Ctiborův mlýn**, dříve zvaný též **Podbranský** nebo **Podhradský** – stál dále po proudu Tismenického potoka v blízkosti hradu Kotnova a dnes již neexistující Bechyňské brány. Nejstarším známým majitelem mlýna byl v roce 1436 mlynář Haldán, který zřídil strouhu nad mlýnem (po něm nese název Haldánova strouha) a mlýnský náhon. Ten prodal mlýn o rok později mlýn Petrovi řečenému Růže, který od roku 1445 zastával

⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 135.

⁹⁸ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 101.

⁹⁹ Roman CIKHART, *Po Tismenici*, Kraj kalicha 3, Tábor 1926, s. 20.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 101.; www.housuvmlyn.cz/cz/program/udoli-stredoveku-pod-jordanem.html, (ze dne 20. 6. 2011).

významnou funkci purkmistra města Tábora. Petr ještě v průběhu roku 1437 prodal mlýn mlynáři Benešovi. Dalším majitelem mlýna byl mlynář Jan Bedrecký řečený Abeceda. Ten prodal mlýn, zahradu, část rybníka a jitra polí pod Klokoty Maršovi z Klatov. Z let 1450 až 1502 nejsou o mlýně zachovány žádné zprávy. V roce 1403 uvádí urbář města Tábora mezi zdejšími mlynáři i Matěje pod hradem, který obci platil 12 grošů svatohavelského úroku. Poručníci sirotků tohoto Matěje prodali mlýn zvaný v té době Zedníkovský v roce 1539 za 570 kop Václavovi, synu nebožtíka Modrého. V roce 1559 se Václav společně s Janem, mlynářem z Kamenného mlýna, a Václavem, mlynářem od řeky, dostal do vězení za to, že při stavbě slupu u jezu Kamenného mlýna poškodili obecní silnici. O dva roky později Václav mlýn doplatil. Mlýn převzal Václavův syn Jan Ratajský zvaný Podbranský, který v letech 1558 až 1600 působil jako starší táborského mlynářského cechu. Janův syn Jiří Podbranský (v letech 1618 až 1638 majitel Náchodského mlýna) získal mlýn po smrti svého otce, a to nejpozději od roku 1620. Ze dne 24. června 1625 pochází zpráva obecních starších, že k Podbranskému mlýnu patřil také rybník, louka, šlejferna, prachovna a sladovna. Mlýn se vším příslušenstvím zdědil po svém otci Jiřík Ratajský.¹⁰⁰ V berní rule i výpisu z ní je jmenován jako Jiřík Podhradský a je uváděn jako majitel mlýna o dvou vodních kolech.¹⁰¹ V roce 1674, z něhož pochází výpis z berní ruly po revizitaci, držel mlýn již Matěj Podbranský (opět přízvisko dle mlýna) a k mlýnu náleželo 7 strychů rolí (z nich 3 strychy tvořil úhor), rybníček na 1 kopu násady, louky s výnosností pod jeden vůz sena, dvě krávy, dvě jalovice a dvě svině.¹⁰² Jiřík Ratajský ještě 10. října 1683, kdy byl přijat do mlynářského cechu za mistra, žil. V roce 1686 byl ale již mrtev. Jeho vdova Zuzana se znovu provdala za barvíře pláten Jakuba Beera. Sama vedla mlýn až do roku 1712, kdy jej předala svému synu Ludvíku Beerovi.¹⁰³ Tehdy příslušela k mlýnu dvě složení, valcha, stoupy, nová pila, rybníček, stodola, louka, potok a zahrada.¹⁰⁴ O rok později, při vzniku tereziánského katastru, vlastnil Beer mlýn s dvěma složeními

¹⁰⁰ Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 322-324.; František Augustin SLAVÍK, *Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 49-50.

¹⁰¹ Národní archiv Praha, *Berní rula 1652 – 1779*, inv. č. 4 (Bechyňsko), fol. 1798v-1799r.; Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 308, sign. D I č. 4 b, kniha č. 288.

¹⁰² Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 309, sign. D I č. 5, kniha č. 289.

¹⁰³ S Jiříkem Ratajským měla jen dcery.

¹⁰⁴ Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 323.

mlýnských kamenů, stoupou, pilou na prkna, 12 strychy 2 ½ věrtely polí (1 strych ležel ladem), loukami, z nichž bylo možné nasušit pět vozů sena a pět vozů otavy tažených dvěma koňmi, 1 věrtelem štěpnic a „vejtažnými“ rybníky na 1 kopy násady.¹⁰⁵ Beer prodal mlýn roku 1722 Františku Suchomelovi, který jej vlastnil ještě v roce 1738. O dva roky později již na mlýně hospodařil Jan Moucha.¹⁰⁶ Jeho dědicové ho 28. května 1748 prodali manželům Vojtěchovi a Alžbětě Kvěchovým za 2310 zlatých rýnských, od nichž mlýn 17. června 1779 koupil za 3325 zlatých Matěj Hrdlička. Ten předal mlýn svému synu Tomášovi, který jej za 12 500 zlatých prodal 9. listopadu 1807 manželům Jakubovi a Anně Křemenovým. Mlýn zdědil roku 1823 jejich syn František Křemen. Po jeho smrti dne 29. června 1840 převzala mlýn po něm pozůstalá vdova Marie rozená Brédová. Ta mlýn prodala svému synu Janu Křemenovi a jeho manželce Kateřině rozené Suchomelové. Od roku 1868 vlastnili mlýn manželé Václav a Antonie Ctiborovi. Přestavěli jej na přádelnu a z ní roku 1880 na strojnický mlýn.¹⁰⁷ Před rokem 1935 vlastnil mlýn Břetislav Ctibor, po němž ho v tomto roce převzalo město Tábor. Patrně v roce 1940 byl mlýn zrušen a přestavěn na obytná stavení.¹⁰⁸

3) **Maredův mlýn** zvaný též **Modrý mlýn** nebo „**U Honzíčka**“ - byl posledním mlýnem na Tismenickém potoce před jeho soutokem s řekou Lužnicí. Do roku 1935 byl jeho majitelem pan Mareda. Potom mlýn přestal fungovat, byl zrušen a přeměněn na truhlářskou dílnu.¹⁰⁹

V okolí několika kilometrů od města pracovalo na řece Lužnici několik dalších velkých vodních mlýnů: mlýn Soukeník pod Planou nad Lužnicí¹¹⁰ a mlýn Veselých

¹⁰⁵ Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879.

¹⁰⁶ Cenový odhad mlýna tehdy zněl: Mlýn je ve druhé třídě položen a na 15 zlatých vyceněn, při něm dvoje složení na 24 zlatých, jedna sloupy na 2 zlaté, pila na 6 zlatých, pole pod mlýnem nad šest strychů na 12 zlatých, tři stráně pod jeden strych na 1 zlatý, louka pod pět vozů na 7 zlatých 30 krejcarů, rybníček pod jeden strych na 4 zlaté, pole Hymmerovské pod půl strychu na 45 krejcarů, zahrádky štěpné a travné pod jeden věrtel na 1 zlatý.

¹⁰⁷ Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 322-324.; František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 49-50.

¹⁰⁸ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 101.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 102.

¹¹⁰ Podrobnější informace o historii mlýna a jeho majitelích podávají: Roman CIKHART, *Z historie mlýna na Soukeníku*, Český jih 1938, č. 32, s. 2.; TÝŽ, *Z minulosti Suchomelova mlýna v Čelkovicích*, Jihočeský

v Sezimově Ústí¹¹¹ stály proti proudu řeky (před Tábořem). Za městem následovaly dále po proudu Kvěchův mlýn v Zahrádce,¹¹² Matoušovský neboli Vrbický mlýn pod Dražicemi,¹¹³ Šimonovský mlýn¹¹⁴ a Brédův mlýn nad Příběnicemi.¹¹⁵

V roce 1615 stálo na panství tábořském 34 mlýnských kol.¹¹⁶ Podle úředního popisu, který byl prováděn 31. ledna 1651 a vložen do desk zemských, vlastnilo panství tábořské v této době už jen tři mlýny: mlýn ležící na potoce pod Kozským rybníkem, který měl dvě vodní kola, již zbořený mlýn na Soukeníku a mlýn v Plané nad Lužnicí s pilou a dvěma mlýnskými koly.¹¹⁷ Výše uvedené mlýny na Lužnici byly nadále zapisovány do berních předpisů, rejstříků a dalších dokumentů. Například v roce 1675 patřilo k mlýnům: 76 korců rolí, z nichž 2 korce ležely ladem, louky, z nichž bylo možné sklidit

sborník historický 15, 1946, s. 28.; TÝŽ, *Mlynářské rody na Tábořsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 105.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 97.; František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Táboř 1884, s. 134.

¹¹¹ Více: Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 97.

¹¹² Více: August SEDLÁČEK, *Paměti Kvěchovského mlýna pod Zahrádkou*, Táboř 1906.; Václav DVOŘÁK, *Doplňk. Paměti Kvěchovského mlýna pod Zahrádkou*, Táboř 1906.; Roman CIKHART, *K rodokmenu rodu Kvěchova*, Jihočeský sborník historický 9, 1940, s. 89-90.; TÝŽ, *Mlynářské rody na Tábořsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 104.; TÝŽ, *Pan otec Kvěch*, Kraj kalicha 9, 1947, s. 139-140.; TÝŽ, *Příspěvky k dějinám Kvěchovského mlýna*, Jihočeský sborník historický 9, 1940, s. 131-132.; TÝŽ, *Rod Kvěchův v Zahrádce*, Jihočeský sborník historický 9, 1940, s. 27-30.; TÝŽ, *Spor pana otce Kvěcha s obcí tábořskou (1758 - 1764)*, Český jih 1940, č. 14, 15.; TÝŽ, *Staré rody na Tábořsku*, Kraj kalicha 2, Táboř 1925, s. 89.; Miloš VALENTA, *Hrst uschlých vzpomínek na rodný kraj 1: Z mých pamětí*, Sborníček prací členů Národopisného kroužku při Jihočeském muzeu 19, České Budějovice 1971, s. 17-19.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 112-115.; František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Táboř 1884, s. 86, 135.

¹¹³ Více: Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 100.; František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Táboř 1884, s. 135-136.

¹¹⁴ Více: František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Táboř 1884, s. 136.

¹¹⁵ Více: Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 100-101.; Roman CIKHART, *Mlynářské rody na Tábořsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 105.

¹¹⁶ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Táboř 1884, s. 83.

¹¹⁷ TAMTÉŽ, s. 93-94.

7 vozů sena, vlastní potahy se čtyřmi koňmi a jedním volem, nájemní potahy se třemi voly, 7 vlastních krav, 4 cizí krávy, 3 vlastní jalovice, 3 ovce a 1 prase. Počet zahrad a rybníků nebyl uveden. Roku 1717 už byl majetek takovýto: 121 korců rolí, z nichž půl korce leželo ladem a 7 korců bylo zarostlých a pustých, louky, z nichž bylo možné sklídit 15 vozů sena, vlastní potahy se dvěma koňmi a šesti voly, 11 vlastních krav, 8 vlastních jalovic, 9 ovcí, 5 prasat, 2 korce 2 větely zahrad, 2 rybníky, násad 2 kopy.¹¹⁸ Na počátku 18. století odváděli mlynáři i berně a platy na válečné účely. Například v roce 1717 platili za první čtvrtletí (listopad 1716 až leden 1717) 18 zlatých 44 krejcarů, za zbylá tři čtvrtletí vždy 20 zlatých 34 krejcarů, na vojenské koně odvedli v tomto roce 10 zlatých 11 krejcarů a na nováčky 24 zlatých 17 krejcarů.¹¹⁹

¹¹⁸ TAMTÉŽ, s. 102.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, s. 99.

2.MLYNÁŘSKÝ CECH V KRÁLOVSKÉM MĚSTĚ TÁBOŘE

Táborský mlynářský cech míval od počátku svého fungování dobré vztahy nejen s vedením táborské obce, ale i s jinými řemeslnými uskupeními. Závažnější roztržka mezi mlynářským cechem a městem byla zaznamenána pouze v roce 1530. Vedení města bylo několikrát upozorněno, že lidé bývají často ve mlýnech šizeni při mletí obilí a sladů. Proto byli z radnice do mlýnů vysláni dva zástupci města, kteří byli přítomni mletí a množství namleté mouky pak odměřili přímo na mlýnech i na radnici. Mlynářům potom bylo vypočteno, jak velké množství mouky mají z přivezeného obilí namlít; pekařům vyšlo kolik mají z určitého množství obilí nebo mouky napéct pecnů chleba. Spor vzešel také ze vztahu mlynářů k soukenickému a pekařskému cechu. Každý z nich si před rokem 1541 koupil jeden z mlýnů ve městě, ale žádný z nich nechtěl platit do pokladnice mlynářského cechu příjemné ani příspěvky o suchých dnech tak, jak bylo zvykem u ostatních majitelů mlýnů a členů cechu. Spor musel rozsoudit až purkmistr a rada města, kteří rozhodli, že pekaři i soukeníci mají platit mlynářskému cechu příslušné poplatky a že pokud by mlynáři někoho z nich povolali pro potřeby svého cechu, mají se oslovení dostavit. Mlynáři měli na oplátku oběma cechům napomáhat s výchovou čeledě.

V roce 1634 se mlynářský cech sloučil s cechem pekařským a perníkářským v jednu korporaci, protože během válečných událostí té doby zemřelo mnoho řemeslníků a hlavně mlynářů a táborský purkmistr nařídil spojení mlynářského cechu s jiným, aby bylo zajištěno důstojné doprovázení mrtvých k hrobům.¹²⁰ Detailnější podmínky spolupráce obou cechů jsou popsány v listině z 26. prosince 1634, která se zachovala v archivním fondu Cech mlynářů Tábor ve Státním okresním archivu Tábor.¹²¹

Registraturu mlynářského cechu i cechovní symboly hmotné povahy opatroval před jejich předáním do městského archivu a muzea mlynář Bohumil Veselý (žil 18. 6. 1939 – 10. 5. 1905).¹²² Dokazují to poznámky na úvodních listech některých

¹²⁰ Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 319.

¹²¹ Státní okresní archiv Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 4, sign. C II b/7.

¹²² Více o něm: Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 10-11, 15-17.; Martina ŠMEJKALOVÁ, *Mlýn jako právní a ekonomická jednotka (na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře)*, in: *Táborský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 14*, Tábor 2009, s. 189-215.; Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kolektiv, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách II*, Praha 2008, s. 240.

cechovních knih nebo na zadních stranách dochovaných listin. Například v Knize přijatých učedníků do učení a z učení propuštěných: „Zapůjčil Bohumil Veselý mlynář v Táboře; 22. prosince 1900,“¹²³ nebo na zadních stranách pergamenových listin týkajících se schvalování mlynářského řádu: „Zapůjčil pro Národopisnou výstavu v Praze dne 22. ledna 1895 Bohumil Veselý mlynář v Táboře.“¹²⁴ Na účtu příjmů a vydání cechovních peněz zůstal zachován otisk razítka s opisem *BOHUMIL WESSELY Tabor*¹²⁵ a na Účetní knize malé pokladnice na příjem a vydání vandru poznámka o odevzdání archiválie do muzea: „Bohumil Veselý odved do muzea 1900.“¹²⁶ O rok později daroval muzeu dřevěnou feruli (právo)¹²⁷ mlynářského cechu.¹²⁸

Hmotné památky související s činností tábořského mlynářského cechu jsou dnes uloženy v depozitářích a expozicích (cechovní konvice) Husitského muzea v Táboře. Jsou součástí sbírky *Výroba a způsob života* a tvoří podskupinu nazvanou *Předměty cechovní*.

Výše už byla zmínka o cechovní **feruli**. Ta není datována. Je vyrobená ze dřeva. K ozdobně soustružené rukojeti natřené tmavě modrou barvou s několika zlatými pruhy je připevněna plochá kruhová hlavice o průměru 17,5 cm, silná 4,1 cm. Ta má z každé strany jinou výzdobu. Na jedné straně má vymalováno šest prohnutých trojúhelníkových plošek, střídá se obrazec bílé barvy s obrazcem červeným. Obvod této strany hlavice je tvořen tmavě modrou obrubou (zobrazena v příloze č. 1). Ve středu druhé strany kruhové hlavice je umístěn stejný červenobílý motiv, jako na straně první, ovšem výrazně menší (průměr 2,7 cm). Je obklopen zlatým kolem s loukotěmi a po obvodu hlavici uzavírá také tmavě modrá obruba, jako tomu bylo na první straně (příloha č. 2). Hlavice má z obou stran vyřezány na hranách ozdobné žlábký. Na druhém konci rukojeti je připevněno železné očko pro pověšení předmětu. Celková délka ferule je 65 cm.¹²⁹

¹²³ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 9, sign. C II b/12, kniha č. 5, kt. 2.

¹²⁴ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 1, sign. C II b/8.; SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 2, sign. C II b/9. Jsou zde připevněny i štítky z výstavy s pořadovým číslem zapůjčeného exponátu.

¹²⁵ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 11, sign. C II b/11, kniha č. 7, kt. 3.

¹²⁶ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 12, sign. C II b/12, kniha č. 8, kt. 3.

¹²⁷ Ferule jako jeden z cechovních symbolů byla odznakem mlynářského práva. Za porušování cechovních pravidel zakotvených v artikulech mohli být mlynáři trestáni mimo jiné i bitím mlynářskou ferulí. Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 193.

¹²⁸ Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 6496.

¹²⁹ TAMTÉŽ.

Důležitým symbolem cechu byl i jeho **erb**. V roce 1897 darovala městská rada tehdejšímu městskému muzeu červené desky se zlatým textem: „*Erby řemeslnických cechů jakých bylo v děk. chrámu Páně 1897.*“ Ty byly později uloženy v Okresním archivu v Táboře, odkud byly roku 1987 převedeny do sbírek Husitského muzea. Desky obsahují na tuhých papírech nalepené nákresy erbů dvaceti dvou tábořských cechů, které před opravou děkanského kostela provedenou v roce 1897 zdobily omítku klenby v hlavní lodi. Obrázek každého cechovního štítu je vysoký 10,5 cm a široký okolo 8,5 cm. Mlynářský erb je v červených deskách uložen jako druhý v pořadí¹³⁰ a je vyobrazen v příloze č. 3. Předpokládá se, že malby cechovních znaků zdejších řemesel byly v klenbě hlavní lodi tábořského kostela vytvořeny v poslední čtvrtině 17. století. Historik a profesor tábořského gymnázia August Sedláček, který od roku 1881 zastával funkci c. k. konzervátora (památek) pro Tábořsko, předpokládal, že malby vznikly kolem roku 1690 při renovaci kostela. Další historik, Karel Thir, zjistil, že v roce 1682 se kostel bílil a v souvislosti s tím prameny uváděly jméno Andree, malíře Bechyňského, které je podle Thira možné s velkou pravděpodobností spojit s výzdobou klenby hlavní lodi malovanými cechovními znaky. Ty na omítce přetrvaly až do doby renovace kostela roku 1897. Tehdy bylo na základě posudků dvou předních tábořských odborníků a historiků, Augusta Sedláčka a Martina Koláře, rozhodnuto zachovat vyobrazení cechovních znamení pouze formou značně zmenšených barevných kopií na tuhém papíře. Vyrobil je patrně tehdejší restaurátor a akademický malíř Otakar Skůček. Kromě již zmíněných dvaceti dvou malých obrázků nalepených na tuhém papíře a uložených v červených deskách, zhotovil ještě deset kopií o výšce 46 a šířce 36 cm, které jsou dnes také součástí sbírek Husitského muzea. Originální malby v hlavní lodi pak byly i přes nesouhlas části tábořské veřejnosti zabíleny. Rozmístění jednotlivých maleb cechovních znaků v klenbě hlavní lodi je patrné z nákresu, který vznikl asi v roce 1859 jako součást písemností k restaurování tábořského děkanského kostela v té době.¹³¹

Součástí jmenované sbírky je také **cechovní pokladnice**, která vznikla patrně na přelomu 17. a 18. století. Truhlice ze světlého dřeva stojí na nízkém prořezávaném podstavci, z něhož vyčnívají nožky. Podstavec i víko jsou zakončeny profilovanými

¹³⁰ Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 3271/2.

¹³¹ Rudolf TECL, *Nejstarší znaky tábořských cechů*, in: Tábořský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 12, Tábor 2003-2004, s. 157-196. K rekonstrukci kostela roku 1897 a vzniku kopií cechovních znaků srov. s. 161-162. Detail nákresu klenby hlavní lodi se zachyceným rozmístěním cechovních znaků na s. 192

římami. Boční stěny i víko matky pokladnice jsou zdobeny kazetami. Po stranách má truhlice připevněné masivní železné, ozdobně kované úchyty. Kovový štítek zámku je umístěn mezi kazetami na čelní stěně pokladnice. Ozdobně kované jsou i vnitřní prodloužené kovové panty. Matka pokladnice dosahuje výšky 35 cm, délky 54 cm a do hloubky měří 37 cm (příloha č. 4).¹³²

Od listopadu 2010 je součástí nově vytvořené expozice Husité, umístěné v budově Husitského muzea na Žižkově náměstí v Táboře, bohatě zdobená **mlynářská cechovní konvice**. Konvice válcovitého tvaru stojí na třech nohách v podobě ptačích spárů; každý z nich svírá kouli. Jednotlivé spáry vyrůstají z reliéfních obličejů. Ve střední výšce stěn jsou na bocích umístěny dvě reliéfní lví hlavy, které drží v tlamách ozdobná elipsovité ucha. V dolní části přední stěny konvice je připevněn pitvorný reliéfní obličej, z jehož úst vede krátká rovná trubkovitá výlevka. V horní části přední stěny konvice je vyryt nápis *RENOVATUS 1767*, pod ním se mezi lvími hlavami a obličejem s výlevkou nachází pod sebou vyrytá jména *JOZEF WESELI* a níže *MARTIN MAREDA*. Nad výlevkou je připevněn štítek se znakem Tábora a letopočtem 1636. Součástí cechovní konvice je kuželovité, stupňovitě tvarované víko, jehož vrchol zdobí okřídlený kuň (příloha č. 5).¹³³

Součástí sbírek Husitského muzea je také originál dřevěné desky ze mlýna Veselých, jejíž text popisuje požár z roku 1702 (příloha č. 6). Ta ale nesouvisí s dějinami tábořského mlynářského cechu a proto je o ní pojednáno v kapitole Počátky mlýna Veselých.

Písemnosti vzniklé z činnosti mlynářského cechu jsou dnes uloženy v depozitáři Státního okresního archivu Tábor. Dochovalo se jich 0,39 bm. Některé z nich už byly jmenovány výše. Archivní fond Cech mlynářů Tábor zahrnuje čtyři listiny, devět cechovních knih, pečeti a dvě inventární jednotky tvořené spisovým materiálem. Obsah tří listin ze 17. století souvisí s vydáváním mlynářského řádu. Poslední čtvrtá, jak už bylo řečeno výše, upravuje vztahy mezi členy spojeného cechu mlynářů a pekařů a perníkářů. Pro časové období, kterým se zabývá tato práce, mají velký význam některé z cechovních knih. Kniha přípovědí učedníků (Třetí kniha o učení),¹³⁴ vedená v letech 1594 až 1766 a na ní navazující Kniha přípovědí učedníků (Kniha učedníků jak do učení přijímajících,

¹³² Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 2562.

¹³³ Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. 1538 a, b.

¹³⁴ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1.

tak z učení propuštěných),¹³⁵ založená v roce 1767 a dovedená až do roku 1820, podávají cenné informace o obrovském množství učedníků, kteří se vyučili mlynářskému řemeslu v průběhu několika staletí; o délce jejich učení, mlynářských mistrech, kteří je měli seznámit se všemi taji své práce, starších cechmistrech, stojících právě v čele řemeslné korporace atd. Pro starší dějiny tábořského mlynářského cechu, ale i jednotlivých zdejších mlynářských rodů, je důležitá i Kniha do cechu přijatých mistrů.¹³⁶ Obsahuje zápisy od roku 1562, převzaté ze starších a již patrně neexistujících cechovních knih mistrů. Je dovedena do roku 1865. Všechny tři uvedené knihy dokazují vysokou prestiž, kterou mívalo mlynářské řemeslo, a z ní plynoucí velký zájem stát se součástí mlynářské korporace. Do tábořského cechu ale nevstupovali jen učedníci a mistři z královského města a přilehlých vsí. Zájem projevovali muži z území pozdějšího tábořského okresu (Zvěrotice, Vyšetice, Drhovice, Větrovy, Lom, Všechov, Soběslav,...), z Pacovska a Vysočiny i z různých lokalit zbytku Čech (Písek, Hluboká, Příbram, Nové město Pražské,...) a Moravy (Přerov). O samotném fungování cechu hodně napovídají i podrobné a pečlivě vedené zápisy v účetních knihách.¹³⁷ Poodhalují systém vybírání příspěvků od jednotlivých mistrů a vypovídají o vydáních cechu (na mše, svíce, pro kostelníka, posly či písaře, literátské bratrstvo, občerstvení starších cechmistrů apod.). Je z nich patrná i spolupráce s radou města, která posílala své zástupce, aby dohlédli na bezproblémové a poctivé předávání matky pokladnice i s obsahem (kromě cechovních peněz i listiny, cechovní knihy a další) starším cechmistrům, kteří přebírali tento vedoucí post po svých předchůdcích. V archivním fondu se dochoval i český výtisk generálních cechovních artikulí z roku 1739.¹³⁸

Cechovní knihy samozřejmě obsahují i zajímavé informace o rodu Veselých a mlynářích, kteří byli na jejich mlýně usazeni před nimi. Ne všichni synové převzali řemeslo po svém otci, ale většinou alespoň jeden vstupoval do učení. A pouze jeden ze synů mohl po smrti svého otce převzít rodný mlýn.

¹³⁵ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, kt. 2. Jejím pokračováním je Kniha přijatých učedníků do učení a z učení propuštěných vedená v letech 1819 až 1875 (inv. č. 9, sign. C II b/12, kniha č. 5, kt. 2). Ta ale přesahuje časový rámec této práce.

¹³⁶ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1.

¹³⁷ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 10, sign. C II b/4, kniha č. 6, kt. 2; inv. č. 11, sign. C II b/11, kniha č. 7, kt. 3 .

¹³⁸ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 13, sign. C II a/6, kniha č. 9, kt. 3.

Nejstarší zápisy v cechovních knihách popisují události v cechu v roce 1562. A právě o rok dále koupil Nový mlýn na řece Lužnici tábořský měšťan **Václav Straka** a stal se mistrem mlynářského řemesla. „*Václav Straka, mlynář z Nového mlejna Napajedel, příjmu dal do cechu pánům mlynářům do cechu 2 [kopy] míšenský; za starších Jana Kryffta a Václava Hladovce. Stalo se léta páně 1563.*“¹³⁹ V roce 1606 byl mezi mistry přijat syn Václava Straky Jan.¹⁴⁰ Ten roku 1614 prodal mlýn **Václavu Parmovi**, který téhož roku vstoupil do mlynářského cechu a složil za příjem 4 kopy grošů.¹⁴¹ O něm jako prvním z držitelů mlýna Veselých nacházíme zmínku v Knize přípovědí učedníků. Roku 1622 přijal k sobě do učení Pavla, syna Jana Tůmy ze vsi Lomu. Ten se řádně vyučil roku 1625. V roce 1630 získal nového učedníka – Jiříka, syna Pavla Máši z Klokot. Jen o rok později přibyl na mlýně další učeň, Jiřík, syn nebožtíka Mikuláše Mydláře Pacovského, „syna souseda tábořského.“ Ten opustil učení 17. listopadu 1633. Po něm přijal Parma Martina, syna Bartoloměje Hlaváčka z města Písku, který v učení setrval od 28. ledna 1635 do prosince téhož roku. Dne 28. září 1637 vzal Václav Parma do učení sirotka Matěje Anjela a v následujícím roce jej z učení propustil. Zajímavý je zápis z 3. ledna roku 1638. Tehdy Václav Parma přednesl před shromážděním cechu žádost, kterou obdržel od urozeného pána, statečného rytíře Mikuláše Bechyni z Lažan, aby k sobě do učení přijal Jakuba, syna Martina Cmunda ze vsi Vlksic. Jeho žádosti bylo vyhověno a Jakub byl už o rok později propuštěn z učení. V té době už Václav Parma zastával významnou a bezesporu velmi prestižní a váženou funkci staršího cechmistra.¹⁴² O tom, že Václav Parma poctivě plnil své povinnosti, které plynuly z jeho členství v cechu, vypovídá Kniha založená pro cechovní účty. Zaznamenává, že o suchých dnech odváděl Parma spolu s ostatními mistry své příspěvky do cechovní pokladnice. Záznamy o platbách, v nichž figuruje i Parma, pocházejí z let 1634 až 1638 (odvedeny platy za roky 1631 až 1633, 1635 až 1637).¹⁴³

Dne 11. července 1632 přivedl Václav Parma před shromáždění celého cechu, mistry, starší cechmistry a další důležité přítomné osobnosti svého syna **Jiříka Parmu** a žádal, aby byl přijat za mistra. Jeho žádost byla jednomyslně schválena, za což složil

¹³⁹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ.

¹⁴¹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 6.

¹⁴² SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁴³ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 10, sign. C II b/4, kniha č. 6, kt. 2, sine fol.

příjemné 4 kopy míšeňských a místo dvou liber vosku 35 krejcarů v hotovosti.¹⁴⁴ U Jiříka se vyučil pouze jeden učedník, a to Pavel, syn Jana Kamenského z města Přerova v Markrabství moravském. Přišel do učení v roce 1641, propustil ho z něj o rok později mlynář Václav Vodrážka.¹⁴⁵ O suchých dnech roku 1642 odvedl Jiřík spolu s ostatními cechovními mistry tradiční plat do matky pokladnice, tentokrát zpětně za rok 1639.¹⁴⁶

V den svatého Václava (28. září) 1650 vstoupil do učení k mlynáři Jiříkovi Podbranskému **Václav Parma**, syn nebožtíka Václava Parmy. Své učení ukončil 30. května 1651 a už o necelé dva roky později (6. ledna 1653) žádal, aby ho cech přijal za „spoluouda.“ Jeho žádosti bylo nejspíš vyhověno, protože po dalších letech mohl sám přijmout do učení Jana, syna nebožtíka Samuela Záviše z Tábora. Z učení ho propustil 6. března roku 1660. Po pěti letech měl dalšího učedníka, Václava, syna Martina Struženského.¹⁴⁷ Václav Parma byl po velmi dlouhou dobu starším cechmistrem tábořského mlynářského cechu. Ke střídání cechmistrů docházelo poměrně často (někdy i po roce) a většinou stáli v čele cechu dva nebo tři. Václav měl tu možnost po téměř třicet let – prokazatelně od roku 1677 (20. dubna) minimálně do 15. února roku 1705. Na konci ledna 1606 už ve funkci nebyl.¹⁴⁸ Tato skutečnost hodně vypovídá o jeho váženosti a významném postavení nejen v mlynářském cechu, ale jistě i v královském městě Táboře.

Jak bude napsáno později (kapitola Mlín v majetku rodiny Veselých), v roce 1660 se Strakovský, nebo též Parmovský mlýn dostal do držení Matěje Veselého, jehož potomci pak drželi mlýn po celá staletí a drží ho i dnes. Jmenovaný **Matěj Veselý** předstoupil 28. srpna 1661 před starší cechmistry, mladší mlynáře a celý mlynářský cech, aby požádal o vstup do tábořského cechu. V příslušném zápise v Knize do cechu přijatých mistrů je popsán jako „syn pozůstalý po nebožtíkovi, dobré paměti Jakubu Bílkovským z městyse slove Chlynského,“¹⁴⁹ který se prokázal dokladem o manželství svých rodičů, listem o svém řádném zplození i doklady o svém učení. Protože nebyl nalezen jako učedník v knize učňů tábořského mlynářského cechu, ale je patrné, že absolvoval výuku mlynářského řemesla, dá se předpokládat, že se vyučil jinde, možná právě v Hlinsku,

¹⁴⁴ SOKA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

¹⁴⁵ SOKA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁴⁶ SOKA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 10, sign. C II b/4, kniha č. 6, kt. 2, sine fol.

¹⁴⁷ SOKA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁴⁸ SOKA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.; inv. č. 10, sign. C II b/4, kniha č. 6, kt. 2, sine fol.

¹⁴⁹ SOKA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

odkud podle uvedeného zápisu pocházel jeho otec. Táborští mlynáři Matěje mezi sebe do cechu přijali a uložili mu za to zaplatit 2 kopy míšeňských, 2 libry vosku a „za ukázání řemesla“ 2 zlaté. Poslední část příjmeného doplatil Matěj 27. prosince 1664.¹⁵⁰ Svého prvního učedníka získal Matěj 9. ledna 1667, poté, co Jiřík Budař Podolský žádal tábořský mlynářský cech, aby mohl poslat svého syna Václava do učení k Matěji Veselému. Jeho žádosti bylo vyhověno, za což složil do cechovní pokladnice 2 kopy míšeňských a 2 libry vosku. Za dvanáct měsíců, 22. ledna 1668, oznámil Matěj Veselý cechovnímu shromáždění, že Václava, který si po celý rok vedl dobře, z učení propouští. U mistra Matěje Veselého se vyučilo poměrně hodně učňů: Jiřík, syn mlynáře Řehoře Měřičky (1671); Mikoláš, syn Matěje Hnojny (1670 – 1672); Jan, syn Jakuba Hromádky (1679 – 1681). Dne 20. dubna 1677 připověděl Matěj Veselý před pány mlynáři do učení svého syna Václava Vojtěcha. O výuku se patrně postaral sám. Jak dlouho byl Václav učedníkem není v knize učňů zaznamenáno. Víme pouze, že za povolení vyučení a zápis do knihy učňů měla být odvedena 1 kopy míšeňských a 1 libra vosku. Peníze byly cechu odevzdány až v listopadu 1681. Zajímavým učněm byl i Jakub Per (nebo Pera), vyučený sedlář, který své řemeslo opustil a s přímluvou od rychtáře byl přijat do učení mlynářského k Matěji Veselému, kde setrval od 27. prosince 1686 do 20. května 1689. Za zmínku stojí i poslední Matějův učedník Lukáš, poddaný urozeného pana Šporka, který se u Matěje mohl učit jen s povolením své vrchnosti od října 1689 do Velikonoc následujícího roku.¹⁵¹

Již vyučený **Václav Vojtěch Veselý** požádal o přijetí mezi mistry 20. května 1685. Zápis v Knize do cechu přijatých mistrů říká: „... souce při společnosti páni mlynáři poctivého cechu řemesla mlynářského; vyžádavši sobě pořádného stoupení před pány mlynáři, Václav Veselej před nimi jest oznámil, žádajíc aby za jednoho ouda a mlynáře přijat bejti. Uznávajíce slušnou žádost, bejti k tomu své povolení dali a do těchto kněh mistrovskejch vepsati povolili. Což on za takovou milost do pokladnice cechovní má složití 1 kopy a 1 libru vosku. Stalo se za starších cechmistrů p[ana] Matěje Ratajskýho, p[ana] Václava Parmy, Jakuba Suchomela; při kterémžto zapsání odvedeno: 1 kopa. Léta 1687, 2. dne máj, odvedeno: vosku 1 libra. Nic nerestýruje.“¹⁵² V Knize přípovědí učedníků se Václav Vojtěch Veselý objevuje poprvé v roce 1695, kdy se spolu s mlynářem Janem Mouchou zaručil do výše deseti kop míšeňských za Jiříka, syna urozeného pana Matěje

¹⁵⁰ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

¹⁵¹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁵² SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

Telátky, který v říjnu 1695 vstoupil do učení k Jáchymu Parmovi. (Z učení byl propuštěn 28. července 1697). U Václava Vojtěcha Veselého se vyučilo pět učedníků: Václav, syn Matouše Svačiny ze Soběslavi (1703); Tomáš Bejšovec, pozůstalý syn po nebožtíku Tomáši Bejšovcovi (1712); Jan Fijala, pozůstalý syn po nebožtíku Matěji Fijalovi (1714); Josef Dvořáček (1721 – 1722); Tomáš Moucha (1723 – 1725) a dva jeho vlastní synové. Dne 13. listopadu 1707 připověděl Václav Vojtěch Veselý do učení syna Zikmunda. Při jeho zapsání do Knihy přípovědí učedníků zaplatil jednu kopu míšeňských, o dva roky později odevzdal místo vosku 30 krejcarů v hotovosti. Z 23. května 1714 pochází záznam o tom, že Václav Vojtěch připověděl do učení i svého dalšího syna, budoucího dědice rodného mlýna, Matěje. Měl za něj složit 1 kopu a 1 libru vosku, při zápisu ale odvedl pouze vosk. O váženosti a uznání, kterého Václav Vojtěch Veselý za svého života požíval, svědčí fakt, že byl starším cechmistrem mlynářů skoro třicet let – s určitostí od 27. prosince 1699 minimálně do 16. června 1727.¹⁵³ Až do konce 18. století, který je časovým mezníkem pro rozsah této práce, nezískal žádný z mlynářů Veselých žijících před ani po Václavu Vojtěchovi, tak významné postavení uvnitř táborského mlynářského cechu. Ve zmíněné době se nestal starším cechmistrem nikdo jiný z tohoto rodu.

Matěj Veselý, který se mlynářskému řemeslu vyučil u svého otce Václava Vojtěcha v roce 1714, předstoupil 30. ledna 1727 před shromážděný cech a požádal o vstup mezi mistry. Byl přijat a za to ihned zaplatil 1 kopu a 1 libru vosku.¹⁵⁴ Pod vedením Matěje Veselého se na mlynáře učil dva roky Jakub Ondráček (1729 – 1731); dalšími uční byli: Jakub Mareda (1731) a Jan Vondráček (1733). Roku 1740 se Matěj Veselý spolu s Ludvíkem Beerem zaručili za Jana Zámovského, který vstoupil na tři roky do učení k mlynáři Janu Fijalovi.¹⁵⁵

Matěj zemřel v rozmezí let 1740 a 1742, protože 27. června 1740 došlo k předchozímu zápisu do Knihy přípovědí učedníků a 31. července 1742 už před členy cechu předstoupila pouze vdova po Matěji Veselém, Kateřina. Žádala, aby její syn **Josef Václav Veselý** „za vyučenou dostal a za řádného tovaryše uznání byl.“¹⁵⁶ Její žádosti bylo plně vyhověno a proto hned při zápisu do cechovní knihy zaplatila 1 zlatý rýnský 10 krejcarů a místo vosku 30 krejcarů.¹⁵⁷ Josef Václav sám požádal o vstup mezi cechovní

¹⁵³ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁵⁴ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

¹⁵⁵ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ.

¹⁵⁷ TAMTÉŽ.

mistry 8. října 1752. Coby mistrovský syn byl za spolumistra přijat a za to hned v hotovosti složil do matky pokladnice 4 zlaté rýnské a zavázal se, že další 3 zlaté 30 krejcarů zaplatí při hlavním účtovacím období, složí mistrovský kus a za něj zaplatí 2 zlaté rýnské a pokud to bude třeba, slíbil i vystání mládkovství.¹⁵⁸ U Josefa Václava se řemeslu vyučilo poměrně dost učedníků: Václav Měřička (1755 – 1757); Ludvík Kamberský, syn nebožtíka Bartoloměje Kamberského (1758 – 1761); Josef Zelečský (1762 – 1766)¹⁵⁹ a Václav Nekovář, syn svobodníka Jakuba Nekováře (1776 – 1779).¹⁶⁰ Josef Václav Veselý vyučil i své syny. Dne 17. července žádal, aby k němu do učení byl připsán jeho syn Josef (později zvaný mladší, dědic mlýna) a hned za něj zaplatil 1 zlatý 30 krejcarů.¹⁶¹ V roce 1771 vstoupili do tříletého učení Václavovi synové František Jan a Karel Matěj.¹⁶² Jiná cechovní kniha, Účet příjmů a vydání cechovních peněz velmi názorně ukazuje, jak Josef Václav Veselý postupně splácel příjmené za svůj vstup mezi mistry v letech 1752 a 1756 až 1757. Zaznamenány jsou i jeho platy za připovídání jednotlivých jeho učedníků do učení nebo za jejich propouštění z učení. Kniha ale poodhaluje i pravděpodobné finanční problémy Josefa Václava. Nejspíš poprvé si půjčil ze sumy, uložené v matce pokladnici, v roce 1762 částku 25 zlatých. Vrátil ji 17. července 1764. V červnu 1768 platil úroky z 50 zlatých. Ty si tedy pravděpodobně vypůjčil v uplynulých letech. Dalších 25 zlatých si Josef Václav vypůjčil 10. června 1782. V prosinci toho roku ale zemřel, aniž by stihl své pohledávky vyrovnat. Proto museli zaplatit úrok z jeho půjčky po něm pozůstalí sirotkové (1. června 1783, 21. června 1784). V roce 1785 už se ve výkazu dluhů oněch 25 zlatých půjčených Josefu Václavu Veselému neobjevuje.¹⁶³

Půjčky mistrům z cechovní pokladnice nebyly v popisované době mezi táborskými mlynáři ničím neobvyklým. Docházelo k nim pravidelně a zadlužených mistrů bývalo vždy několik. V některých letech došlo dokonce k tomu, že poté, co byl po hlavním vyúčtování příjmů a výdajů v daném roce zkontrolován, sečten a zapsán zůstatek cechovních peněz v pokladně, finančně nestabilní mistři si z nich přišli vypůjčit peníze a rozdělili si mezi

¹⁵⁸ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

¹⁵⁹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁶⁰ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, kt. 2, sine fol.

¹⁶¹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

¹⁶² SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, kt. 2, sine fol.

¹⁶³ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 11, sign. C II b/11, kniha č. 7, kt. 3, sine fol.

sebe úplně všechno, co v matce pokladnici našli. Ta zela potom po určitou dobu prázdnotou.¹⁶⁴

Další držitel mlýna Veselých a poslední z rodu, kdo se stal v průběhu 18. století mistrem mlynářského cechu, byl **Josef mladší Veselý**. Dne 30. června 1778 doprovodil svého otce Josefa Václava mezi členy cechu, kde Josef Václav vyžádal synovo přijetí mezi mistry. Za tuto službu zaplatil 7 zlatých 90 krejcarů a Josef mladší byl povinen vystát mládcovství.¹⁶⁵ V následujících dvaceti letech se jako učni ve mlýně Josefa mladšího objevovali pouze členové jeho rodiny. Jako prvního učedníka si Josef mladší Veselý vyžádal svého bratra Karla Veselého, ze něhož složil 1 zlatý 30 krejcarů. Potom následovali synové jeho první manželky Anny, které měla se svým dřívějším manželem, mlynářem Janem Ungerem (též Vegerem):¹⁶⁶ Jan Unger (v Knize přípovědí učedníků psáno Unkr) byl do tříletého učení k Josefovi mladšímu zapsán 6. června 1785, druhý „*pastorný syn*“ Václav 17. června 1787. Za každého z nich odevzdal Josef mladší Veselý do pokladnice mlynářského cechu 1 zlatý 30 krejcarů.¹⁶⁷

Podrobnosti o dalším vývoji v tábořském mlynářském cechu i o aktivitách jednotlivých mlynářů, členů cechu, přinášejí i další cechovní knihy, které v této kapitole nebyly zmíněny, protože byly vedeny až pro 19. století.

¹⁶⁴ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 11, sign. C II b/11, kniha č. 7, kt. 3, sine fol.

¹⁶⁵ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1, sine fol.

¹⁶⁶ Podrobněji jsou rodinné vztahy a vazby popsány v kapitole Mlýn v majetku rodiny Veselých.

¹⁶⁷ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, kt. 2, sine fol.

3. POČÁTKY MLÝNA VESELÝCH

Mlýn Veselých je novějšího původu, než okolní mlýny na řece. Vznikl patrně v roce 1506, což dokazuje jak chronogram v nápisu na dřevěné desce, jež se v mlýně zachovala,¹⁶⁸ tak dobové prameny, které jej nazývají Novým mlýnem. Prvním majitelem a snad i zakladatelem mlýna byl patrně **Jan, mlynář z Nového mlýna**.¹⁶⁹ Ten roku 1535 „prodal mlýn svůj nový v Napajedlích s tím právem s těmi mezmi, jakož sám drže požíval a jakož místo za právo má, Matějovi mlynáři od Hluboké jmenovitě za tři sta a osmnácte kop na míšeňské čtouce, kterýžto zavedl hned 30-ti kopami a na s[vatéh]o Ondřeje najprv příštího dáti má 40 kop, a když se psáti bude léta 1536, na s[vatéh]o Ondřeje dáti má 30 kop. Opět léta 1537 na týž řád 30-ti kopami, opět léta 1538 na týž řád 30 kop, opět léta 1539 na týž řád 30 kop, opět léta 1540. na týž řád 30 kop. Opět léta [15]41. na týž řád 30-ti kopami, opět léta [15]42 na týž řád 30 kop, opět léta 1543 na týž řád dáti má 30 kop, opět léta 1544 posledních peněz 8 kop. Matěj úrakuje Jano[v]i ty peníze purkrechtní, že je tak na ty roky platiti bude závdavkem nadepsaným a tím, což do to[h]o mlýna svého vnese, jestliže by neplatil, tak na ty roky, pokudž zapsá[n]o, tehdy by Jan, kte[r]ý zhrzení jměl, ale však to tak státi má do polovici berunkův a ostatek penízy peněžům rukojmě a hned hospodářem. Stal se zápis s volí panskú v pá[te]k den s[va]té Anežky¹⁷⁰ a léta 1535 za Václava Bozekovce.“ Uvedená kupní smlouva konkrétně popisuje způsob splácení. V roce 1544 tedy měl mít Matěj Tesař mlýn doplacený. Hospodářství převzal hned po sepsání kontraktu.¹⁷¹ Přestože je v Knize trhové „staré červené“ mistr **Matěj zvaný Tesař** uváděn jako mlynář od Hluboké, jednalo se o táborského měšťana.

Jez, práh, srub, cejch a další vodoprávní záležitosti a povinnosti, týkající se Nového mlýna, jsou popsány i v zápise o zařízení mlýnů na řece u Tábora, který sepsali ve čtvrtk

¹⁶⁸ Text nápisu otiskli postupně: Ferdinand PÁTEK, *Nápis na mlýně v Celkovicích*, Český lid 12, 1903, s. 461.; František TANZER, *Nápis na mlýně Veselých v Táboře*, Kraj kalicha 5, 1928, s. 39-40.; Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 8-9.; Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kolektiv, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 120-121.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách 5. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 106.

¹⁶⁹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 3.

¹⁷⁰ Svátek svaté Anežky připadá na 2. března.

¹⁷¹ Státní okresní archiv Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio P V, nová paginace 446.

před svatou Magdalenou roku 1525, tedy 20. července, pražští přísežní mlynáři. V zápisu je ale jako držitel mlýna zmiňován již Matěj zvaný Tesař: „...co se Nového mlýnu dotýče, že ten, kterak jest panem purgkmistrem a pány i vši obcí dán jiným beze škody, co jest při tom mlýně zaznamenáno skrze nás hřebem, který jest vbit, že tu a potud má spravedlnost po ten hřeb všem bez škody vodu držeti jezem a ten hřeb on Matouš mlynář přísežný vbil jest svou rukou. Dále pokudž jest ten srub k onomu břehu a ta záplava, která jest posvrchku, za kteréž voda nejvyš leží, ta aby byla nad nadepsaný hřeb míry dlaní s palcem zachována. A co se tkne prahu,¹⁷² ten aby byl níže složen, pokudž muož a potřeba toho káže, přitom pan purgkmistr s pány ráčili tomu mlynáři co nadto přidati, proti nám nic není, poněvadž jest to jich milosti v moci. Matějovi tesaři od pana purgkmistra a pánuov přidáno a starších obecních, aby sobě držel vodu nad hřeb ten, který Matouš sám vbil, dlaní a palcem, a jez aby dělal rovný, jakž v jednom konci, tak i v druhým. A pak taky, chce-li, aby ponížil, že proti nim to nic není. Také jestli by byla malá voda, tehdy Matěj bude moci nad nadepsanou míru držeti pídi vodu nebo puoldruhé pídi i vejš, jak bude moci, a kterak bude moci, aby opatřil.“¹⁷³ Jmenovaný hřeb byl patrně cejch – pevný fix, který určoval výšku hladiny vody, po níž mohl mlynář vodu za jezem zadržovat. Vody nesmělo být tolik, aby poškodila jiná vodní zařízení na řece.¹⁷⁴

Matěj zvaný Tesař měl kromě mlýna i další nemovitý majetek ve městě Táboře. Dne 27. října 1533 prodal soukeníku Václavu Beranovi „jmenovitě za puol třetího sta a deset kop na míšensko čtouce“¹⁷⁵ svůj **dům**, který má **nové číslo popisné 25**, staré číslo popisné 232 a Josefínské číslo 30.¹⁷⁶ Dům stál mezi domy bednářky Lukšové a pana Jiříka Matějovic. Beran zaplatil smluvenou částku ihned v hotovosti. Spolu s domem připadly Václavu Beranovi i určité povinnosti a jak bychom dnes řekli, věčná břemena: „Což se dotýče zdi, ke kteréž j[es]t mezi dvorem p[ana] Jiříka Matějovic a sení¹⁷⁷ pa[n]a Václa[v]a Berana, ta společní býti má. A vokna, kteréž sou v též zdi, ta býti mají do vuole p[ana]

¹⁷² Základem konstrukce jezu byly zaražené piloty a na ně nasazené vodorovné trámy (zvané záplavy) propojené příčkami. Hlavní horní trám tvořil práh splavu. Více: Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 151.

¹⁷³ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 3.

¹⁷⁴ Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 154-155.

¹⁷⁵ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 - 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio N IX, nová paginace 413.

¹⁷⁶ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 174.

¹⁷⁷ Myšleno patrně dnešní slovo „síní“, 1. pád síň.

Jiříka Matěj[ovi]c. A žleb, který j[es]t dubový, pan Jiřík má vuoli k tomu žlebu staviti což by mu potřebí bylo bez škody druhého gruntu a pokavadž j[es]t žleb dubový, kdyby ten sešel, tehdy p[an] Václav Beran jiný jednati má, a žleb, který j[es]t mezi přístřeším cihelný, ten jest samotný pa[n]a Jiříka Matějo[vi]c. Vokna, kteráž sou z domu Lukšové, bednářky, na dvořec p[ana] Václa[v]a Berana, jedno z sení a druhé s pavlačky, ta nemají bajti zastavena od pa[n]a Vác[la]va Berana i od budoucích jeho, ale svobodná býti mají, a ta[k]é těmi vokny žádná nečistota litá ani metaná býti nemá na dvořec Václa[v]a Berana. A žleb, který jest podle světnice pa[n]a Václa[v]a Berana, který j[es]te po zdi společný je[h]o a Lukšové, i potavad na polovici je[h]o nakládati má Vác[la]v Bera[n], puokadž j[es]t světnice je[h]o.“¹⁷⁸

Po prodeji domu čp. 25 si Matěj neznámo kdy koupil za 90 kop míšeňských **dům nové číslo popisné 29**.¹⁷⁹

V pořadí třetí **dům**, a to s **novým číslem popisným 11**, starým číslem popisným 15 a Josefinským číslem 11 vlastnila už na počátku 16. století rodina Zářeckých z Polkovic (nebo též Spolkovic). Jeden z členů tohoto rodu, Matouš Zářecký, prodal v roce 1533 spáleniště zmíněného domu Matějovi Tesaři za 120 kop míšeňských. Matějova vdova po jeho smrti postoupila dům pekaři Duchkovi.¹⁸⁰

Matěj byl také majitelem **domu s novým číslem popisným 272**, který před rokem 1538 prodal za 385 kop míšeňských měšťskému rychtáři Václavu Puškovi.¹⁸¹

Nesprávnost výše zmíněného data 1535 jako doby prodeje mlýna dokazuje i další zápis v trhové knize, podle něhož „*Léta páně 1528 za úřadu rychtářské[h]o Jana Sladovníka, Matěj tesař prodal mlýn svoj v Napajedlách pod mostem, k kterémuž mlejnu pan purgkmistr a páni i všeca obec města jsú popřáli a dali, tak na ten způsob, jakž on sám držal a užíval a tak, jakž je[m]u cejchováno na kameni nad jezem, aby on soukup nížepsaný i jeho budúci potud a výše nic jezu nehradil, a k tomu přidal nádobí mlynářské[h]o toto, kteréž k to[m]u náleží: sochor, palici, voškrdy, lodi, koryta na mlejně, slupi, svotky, i též drobnějších potřeb k mlýnu náleží, a to j[es]t prodal **Jakubovi tovaryši***

¹⁷⁸ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio N IX, nová paginace 413.

¹⁷⁹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 3.

¹⁸⁰ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 97.

¹⁸¹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 3.

*své[m]u za 240 kop na míšensko, kterýžto Jakub zaval hned 100 kop.*¹⁸² Roman Cikhart se ve svém zpracování dějin mlýna Veselých¹⁸³ domnívá, že k tomuto kontraktu nakonec patrně nedošlo, protože mlýn získal nového majitele až v roce 1536, kdy jej koupil Jan Kočík.¹⁸⁴ Podle vpisků v Trhové knize staré červené ale tovaryš Jakub mlýn splácel tak, jak bylo předepsáno a dohodnuto v trhové smlouvě. Od svatého Havla roku 1529 do roku 1534 skládal každoročně 14 kop míšeňských, další splátky ve stejné výši odvedl v letech 1536 až 1538. V roce 1539 zaplatil 10 kop míšeňských a na Vánoce 1540 posledních 14 kop míšeňských. Od roku 1534 přebírala peníze za splátky od Jakuba patrně žena původního majitele – „Matějova tesařka.“ Roku 1540 měl tedy tovaryš Jakub mlýn doplacený.¹⁸⁵

V též trhové knize je také zapsána kupní smlouva **Jana Kočíka** na daný **mlýn**. Z ní ale plyne, že Cikhartem udávané datum koupě mlýna, rok 1536, je chybné. K obchodu došlo totiž už 25. prosince 1534 a prodávajícím nebyl tovaryš Jakub, jak by se dalo předpokládat podle předchozí citace z trhové knihy, ani předešlý majitel Matěj zvaný Tesař, ale první známý držitel mlýna Veselých – mlynář Jan. Podíly z prodeje mlýna však měly nadále plynout i potomkům tovaryše Jakuba a Matěj Tesař je ve smlouvě často zmiňován. „*Smlouva a trh dobrovolný stal se jest mezi Janem mlynářem z Nového mlýna jedné a mezi Janem Kočíkem, mlynářem, strany druhé, a to také při přítomnosti Matěje mlynáře, kterýž mlýn koupil od téhož Jana – a to tak, že týž Matěj ten mlýn v Napajedlích trhem pustil Janovi Kočíkovi, mlynáři, tak s tím právem a v těch mezích, jakž místo za právo má.*“¹⁸⁶ Kočík zaplatil hned 20 kop míšeňských. Dále má skládat splátky: od svatého Havla 1536 má splácet každoročně 16 kop míšeňských¹⁸⁷ „*až do vyplnění té su[m]y, jakožto tři set osmnácti kop míšen[ský]ch právem purkrechtním a Matěj býti má tu do čtyř neděl pod výminkou, jakž se jiní zápis[ov]é zapisují. Stal se zápis v pá[te]k p[ře]d nový[m] létem léta 1535.*“ Po této smlouvě následuje v trhové knize i několik zajímavých poznámek: „*Po témž zápisu pozuostává na to[m] mlýně Matějovi mlynáři 50-te kop a ty sobě s Kočíkem vykonávati mají, jakž se smluví a Kočík má tu 20-ti kop.*“ Přípisek o postupu splácení pak vypovídá toto: „*...anno 1544 Matěj mlynář osobně přiznal se*

¹⁸² SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio f VIII, nová paginace 266.

¹⁸³ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946.

¹⁸⁴ TAMTÉŽ, s. 4.

¹⁸⁵ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio f VIII, nová paginace 266.

¹⁸⁶ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio Q I, nová paginace 460.

¹⁸⁷ V knize je opět vpiska dokládající postup splácení, a to v tomto znění: „*dal, vzala Matějo[v]a.*“

před Adamem rychtáře[m], že j[es]t je[m]u těch 50 kop vyplně[n]o.“ Poznámky hovoří i o potomcích předchozího majitele mlýna, tovaryše Jakuba: „It[em] Kateřina, dcera Jakubova, mlynáře od Nové[h]o mlýna, má na to[m] mlýnu spravedlnosti své 66 kop míš[eňských] a ty bráti má hned po Matějově Tesaře, a jestliže by pán buoh jakou škodu na ten mlýn dopustiti ráčil, nemá ta škoda býti sirotku než Janovi mlynáři, a to se smlouvou dále před pane[m] purgmistre[m] a pány při přítomnosti pá[nů]v poručníkuov Jana Kloboučníka, Jana Oštípa, léta a dne jak se výš píše.“ V roce 1536 „Matěj mlynář přiznal se, že Kočíkovi přidává to všechno, s čímž sám koupil a nadto vejše přidal žleby a prkna.“ Ani splácení celkové kupní hodnoty mlýna nebylo v případě této smlouvy jednoduché. V roce 1537 splatil Jan Kočík 16 kop míšeňských. Z nich si nechala již jednou zmiňovaná Matějova tesařka 14 kop míšeňských a další 2 kopy míšeňských připadly pánům na rychtářském úřadu. Mlynář Jan si ale od pánů 3 kopy míšeňských půjčil a oni si je pak mají vzít zpět ze splátky mlýna v roce 1539. V dalším roce, 1538, splatil Jan Kočík opět 16 kop míšeňských, ze kterých si 14 kop míšeňských vzala Matějova tesařka a 2 kopy míšeňských mlynář Jan. O rok později si ze stejně vysoké splátky nechala Matějova tesařka posledních 10 kop míšeňských, zbývajících 6 kop míšeňských připadlo mlynáři Janu. Roku 1540 byla situace o trochu složitější. Jan Kočík dal obvyklou splátku 16 kop míšeňských. Z něj si mlynář Jan nechal pro sebe 2 kopy míšeňských a dalších 6 kop míšeňských si vzal pro pány, kterým dlužil od roku 1537 a patrně další 3 kopy míšeňských si od nich vypůjčil roku 1539. V letech 1541 a 1542 si obě splátky po 16 kopách míšeňských nechal mlynář Jan. V dalším roce splatil Jan Kočík již tradičně 16 kop míšeňských, které převzal mlynář Jan. Ty ale měly dále připadnout sirotku po tovaryši Jakobovi, tedy Kateřině.¹⁸⁸ O dalším průběhu splácení máme pouze jednu konkrétní informaci: v roce 1548 převzal Jíra, syn mlynáře Jana, místo Matěje¹⁸⁹ 20 kop míšeňských.¹⁹⁰

Jan Kočík vlastnil **mlýn** pouze deset let, pak jej roku 1545 odprodal za 450 kop míšeňských **Jakubu Fouskovi**, synu Jana Holuba, mlynáře z Holubovského mlýna za Pacovem.

¹⁸⁸ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, původní folio Q I, nová paginace 460.

¹⁸⁹ Patrně myšlen Matěj zvaný Tesař.

¹⁹⁰ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 5, kniha č. 133, nová paginace 459.

Jakub Fousek koupil v Táboře i **dům nové číslo popisné 149**, který od roku 1558 splácel. V roce 1572, kdy už byl Fousek po smrti, převzala tento dům jeho vdova Dorota se svým zetěm, sládkem Pavlem Blateckým.¹⁹¹

Další nařízení „o vody držení při mlýnech na řece“ vydali přísežní mlynáři pražští v roce 1550. O Novém mlýně se v něm píše toto: „*Při Novým mlejně v Napajedlích toho uznáváme a takto vypovídáme, že k tomu cejchu, který jsme si při témž mlýně vbili, voda držeti se má na prahu loket¹⁹² a půl čtvrti lokte míry pražské a záplava ta svrchní všeckna nadýl byla vyňata a druhá záplava, kteráž jest pod tou záplavou, aby byla snížena, jakož u jednoho konce, tak i u druhého v míru k tomu cejchu.*“¹⁹³ Výška vodní hladiny se tedy má podle nařízení přísežných mlynářů řídit výškou cejchu a nemá být výš než 7,4 cm nad práh, tedy hlavní horní vodorovný trám jezu. Vrchní vodorovný trám připevněný na svislých pilotech, záplava, byla z jezu odebrána. Další záplavu připevněnou pod ní má mlynář snížit o tolik, aby výška vodní hladiny dosahovala do výše cejchu.

V roce 1563 prodal Jakub Fousek mlýn **Václavu Strakovi**, podle nějž bývá **mlýn** zvaný také Strakovský. Měšťan Straka byl ve městě proslaven svou lakotou a dalšími negativními vlastnostmi.¹⁹⁴ V roce 1577 svědčil o jeho chování Matěj, nádeník toho času v Pacově: „*Straka mlynář navozoval mne, abych křivé svědomí svědčil na Markyту Strništku, že by mou ženu otrávit měla a o zdraví připravila; a když on ji před pány obešle, abych já to k ní mluvil a abych se k němu k Strakovi neznal; a já sem toho učiniti nechtěl, pomnějíc na Pána Buoha... (i k tomu mne navozoval) že bych i toho povědom býti měl, že by měli vod ní z voken vyskakovati jako psi, ale jáť sem o tom nevěděl; a tudy ji chtěl připraviti o její živnůstku, chtíc statek svůj tudy zlepšiti.*“ Další svědectví přidal Jan Jícha, kovář z Radimovic: „*Jest tomu několik let, jak sem byl v Napajedlích u Václava Straky podruhem, i tak mi mluvil: „Ty víš, že sem Fijalovi nožíři těch 10 kop dal.“ A já sem odepřel, že o tom nic nevím, a on mi řekl: „Ale co děláš, však jsi byl při tom.“ A já řekl: „Nebyl sem při tom a nevím nic o tom.“ I řekl mi: „Vydej mi to svědomí!“ A já řekl: „Nevím jaký.“ A on mi řekl: „Však já tobě povím, jak máš svědčiti.“ A já nerozumějice tomu pověděl sem, že půjdu s ním.*“ Pak šel kovář Jícha ke krejčímu Martinovi Hazukovi, aby mu vyrobil dva hřeby. Při hovoru se mu zmínil o příkazu Václava Straky. Hazuka mu

¹⁹¹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 4.

¹⁹² Loket odpovídá 0,5914 metru. Více: Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2004, s. 171-172.

¹⁹³ TAMTÉŽ, s. 3.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ, s. 4.

poradil, ať se k takovému křivému svědectví nenechá dohnat. Jícha dále vyprávěl: „*Potom Václav Straka přišel ke mně, abych s ním šel na rathouz a já mu pověděl: „Václave, že já nepůjdu nač ty mne vedeš, poněvadž já nic nevím.“ „Platí, že ty jsi to někde problekl?“ A já řekl: „Radil jsem se o to s dobrým přítelem.“ A on mne z toho trestal: „Zvyjebený potvorníče, budeš-li co o tom více žvátí a mluvíti, že tě hned vyházím; než radímt', mlč s tím.“*¹⁹⁵

„Mlynář Bilinskej“ Pavel Cejšek, vypověděl, že hned potom, co Václav Straky koupil mlýn od Jakuba Fouska, byl u něj mládkem. Jedno léto Straka s mnoha dělníky opravoval most, po němž se jezdilo do Prachatic (osazovali nové zpevňující kůly proti povodním apod.). Jejich dílo přišli zkontrolovat páni Jan Huša (rychtář), primas Jan Přehořovský, Pavel Lucin, nožír Antonín a Matěj Louka. Straka od nich jako odměnu za odvedenou práci žádal pozemek pod jezem, ležící naproti jeho mlýnu na druhém břehu řeky. „*Pane Václave Strako, mnohem více za tu práci, kterou jsi činil pro tuto obec, abychom tobě dali zasloužil jsi,*“ řekli prý mlynáři a vyžádaný pozemek mu **dali**. Straka si pak z něj udělal **louku**, kterou užíval více než čtyřicet let.¹⁹⁶

Mlynář Straka vlastnil postupně i několik domů nebo spálenišť domů v Táboře. **Dům s novým číslem popisným 56**, starým číslem popisným 166 a Josefinským číslem 94 koupil roku 1558 od Bartoloměje, tkalce z Přerova, Jan Straka, bratr mlynáře Václava Straky. Majetku chtivý Václav nejenže získal dědictví po své maceše Kateřině, „*protože ji dochoval do smrti,*“ ale poté, co přežil své bratry Řehoře a výše jmenovaného Jana, přivlastnil si Janův majetek. Janův syn Jeremiáš (pozdější mlynář v Soběslavi) byl tehdy ještě velmi malý. Václav přežil i svého vlastního syna Jana. O Václavově vztahu k synovcovu majetku řekl Jiřík Polydorus Načeradský příjmím Kozel:¹⁹⁷ „*Když sem mu mluvíval: Pane Václave Strako, kterak pak po tvé smrti tento sirotek Jeremiáš, kterému jsi vlastní strýc, opatříš jeho, poněvadž jsi po otci jeho všecken statek vzal? To mi za odpověď dával, že Jan, syn můj a bratranec téhož Jeremiáše, bude povinen opatřiti a z statku mého zase vynahraditi a dáti.*“ Tyto rodinné kontrakty patrně způsobily, že i když Jan Straka prodal svůj dům s novým číslem popisným 56 ještě před svou smrtí Václavu Rouskovi za 320 kop míšeňských, Václav Straka ho prodal Jiříkovi Šrámkovi. Šrámek ho spojil se

¹⁹⁵ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 297.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ.

¹⁹⁷ Působil v Táboře jako školní oficiál. Více: Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské II*, Tábor 1920, s. 468.

sousedním domem nové číslo popisné 55. Oba domy tak měly až do roku 1715 shodné majitele.¹⁹⁸

Václav Straka získal také **dům a spáleniště s novým číslem popisným 94**, starým číslem popisným 181 a Josefinským číslem 80. Tento dům byl dříve tvořen dvěma malými domky. První z nich stál na rohu, směrem ke kašně. Druhý domek byl umístěn mezi tím prvním a sousedním domem s novým číslem popisným 93, a říkalo se mu Pravcovský podle řeznické rodiny, která jej vlastnila v první polovině 16. století. Potom dům přešel do majetku Anny, vdovy po Janu Pravcovi, který zemřel v roce 1549. U vdovy Anny pracoval Václav Pytelka, po domě také zvaný Pravec, který roku 1554 dům převzal za 300 kop míšeňských (takto vysoká cena vypovídá o výstavnosti popisovaného domu). Druhou manželkou Václava Pytelky-Pravce se stala Alžběta, vdova patrně po Pavlu Kubířovi. Ta prý po svém zemřelém manželovi zdědila statky v hodnotě okolo jednoho tisíce kop míšeňských. Když pak v roce 1573 znovu ovdověla, oženil se s ní ziskuchtivý mlynář Václav Straka. Ten roku 1575 přikoupil za 12 kop míšeňských od řezníka Jana Pachole i **spáleniště sousedního domu**, který stával blíže ke kašně. Tím se oba domy spojily v jeden celek.¹⁹⁹ V roce 1581 prodala tyto spojené domy Strakova manželka Alžběta za 245 kop míšeňských tkalci Matějovi Sokolovi, zvanému Straka. Toto přízvisko získal buď po zmíněném domě, nebo po své manželce Lidmile, která byla dcerou Řehoře Straky a byla tedy neteří mlynáře Václava Straky.²⁰⁰

Dalším majetkem mlynáře Straky byl **dům s novým číslem popisným 72**, starým číslem popisným 195 a Josefinským číslem 35. Spáleniště tohoto domu přešlo někdy po požáru v roce 1559 na Alžbětu Kramaříkovou. Ta spáleniště prodala roku 1586 za 11 kop míšeňských Václavu Strakovi. Ten jej vlastnil do roku 1612, kdy ho prodal soukeníkovi Mikuláši Koldovi za 5 kop míšeňských.²⁰¹

Poslední **spáleniště**, které Václav Straka držel, byl **původně dům s novým číslem popisným 82**, starým číslem popisným 132 a Josefinským číslem 72. V roce 1575 už z něj bylo jen spáleniště „*aneb místo ležící při zdi městské u Hradské brány, proti zahradě Zikmunda Dražického*“, které roku 1593 prodal Jan Přehořovský mlynáři Strakovi s podmínkou, že „*jakž předešle od starodávna tok všelijakých vod skrze touž zed' městskou od téhož spáleniště aneb skrze ně jest vypadal a vycházel, nyní i na časy budoucí takový tok*

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, s. 241.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 296.

²⁰⁰ TAMTÉŽ, s. 300.

²⁰¹ TAMTÉŽ, s. 271.

vody volně aby odpadati a vycházeti mohl.“ Václav Straka prodal již o rok později spáleníště za 2 kopy míšeňských Vondřejovi Sosnovi. Šlo tedy spíše o staveniště bez velké finanční hodnoty.²⁰²

Straka se dostal i do sporu se sousedními mlynáři na řece, když roku 1596 zjistili starší přísežní mlynáři, že „*Václav Straka při mlejně svém jezem se rozšířil mimo potřebu svou, na škodu vobecní brod a silnici svobodnou, břehy sousedské, též mlejn hořejší, valchu soukenickou vše nad sebou návozy rozličnými oboustranně, zahradou a loukou tomu svobodným překazil, rozděláným řeku zoužil a mimo první míru.*“ Nad pilou zjistili přísežní mlynáři, že je zde zadržován nános, z něhož by brzy mohl vzniknout nový břeh, který by zasahoval oproti původnímu břehu daleko do vody, řeka je tu zúžena a žlabů je málo. Proto byl u Strakovského mlýna zaražen nový cejch. Potíže a spory se tím ale nevyřešily.²⁰³

²⁰² TAMTÉŽ, s. 283.

²⁰³ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 4.

4. MLÝN VESELÝCH V 17. STOLETÍ

I v novém století pokračovaly problémy mlynáře Václava Straky. V roce 1603 byla k mlýnu svolána nová komise, která našla starý cejch z roku 1596 „*zfalšovanej, porušeněj a všečen poštipanej*.“²⁰⁴ V pořádku nebyla ani snaha mlynáře Straky o rozšiřování břehu, zúžení vodního toku a tím získání větší rychlosti a síly vody: „*veliký nepořád přidělaným břehem, mimo horní břeh do řeky té zahrady u jednoho konce sedm loket a u druhého konce devět, tady nános veliký pod touž zahradou že se stal, jak mlejnu jeho, tak horním mlejním jsoucí na velikou škodu*.“²⁰⁵ Přísežní mlynáři dále zjistili, že voda nad jezem stojí výše, než je předepsáno, a na prahu našli přibitý jakýsi „náplatek.“ Nakonec vytáhli celý kůl, na němž byl umístěn cejch, aby ho ukázali pánům na radnici. Potom jej odvezli s sebou do Prahy. Jaký byl konečný výsledek celého jednání z roku 1603 ovšem není známo.²⁰⁶ Cikhartově dataci vodoprávního řízení (1603) ale odporuje výpověď jednoho ze svědků jednání. Ta je sice zaznamenána ve spise z roku 1603, Pavel Vejmluva ale tvrdí, že k řízení pražských přísežných mlynářů u Strakovského mlýna došlo v roce 1602. Jeho výpověď uvádím na následující straně.

Více podrobností o celém řízení přísežných mlynářů na Strakovském mlýně i o chování mlynáře Václava Straky podává list z konce února 1603, svědomí ku potřebě slovutnému pánu Jiříkovi Šrámkovi, jinak Škavranovi, panu rychtáři proti Václavovi Strakovi mlynáři, které bylo přijaté v přítomnosti p[ana] Jiříka Maruny a pana Vavřince Hrušky vedle práva a zřízení zemského v úterý po svatě Dorotě léta 1603. V něm několik svědků jednání podrobně popisuje jeho konkrétní části. Například bývalý Strakův mládek, později „mlynář Bilinskej“ Pavel Cejšek, vypověděl: „*...to v paměti mám, že V[áclav] Straka na jezu svym nic nového nedělal, ani jej neopravoval; a prah u mlejna jeho pan Václav Podbranský, mlynář přísežný, nověj klad. Byli při tom páni vyslaní radní p[an] Jan Praskač, p[an] Zikmund Dražický, a taktěž Václav Podbranský mlynář; z rozkazu pánův mlynářův přísežnejch z měst pražskejch Blažek z Cierlaku a Jiráček a třetí Jan od vysokejch kol byli v městě Táboře. Více nevím, od chůze jest mi zaplaceno*.“²⁰⁷ Jak Pavel Cejšek sám vypověděl, pracoval na Novém mlýně u Václava Straky jako mládek v letech

²⁰⁴ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 4.

²⁰⁵ TAMTÉŽ, s. 4-6.

²⁰⁶ TAMTÉŽ.

²⁰⁷ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 297-300.

těsně následujících po koupi mlýna (Straka jej získal od Jakuba Fouska v roce 1563). I když potvrdil, že Straka na jezu nic neopravoval, mlynáři tím nepomohl. Nový cejch, který našli přísežní mlynáři při svém řízení na počátku 17. století porušený, byl totiž u mlýna zaražen v roce 1596. Tehdy už Cejšek na mlýně nepůsobil. Ke znehodnocení cejchu tedy muselo dojít během sedmi let (1596 – 1603). Dalším svědkem jednání přísežných mlynářů s Václavem Strakou byl mlynář Šimon Vodrážka. Ten podrobně popsal počátek celého řízení a vypověděl i to, že došlo ke znehodnocení právě zmíněného cejchu pocházejícího z roku 1596: „*Toho jsem povědom, předně když sme ke mlejnu V[áclava] Straky, mlynáře, přišli, že jest mu bylo od p[ánův] mlynářův pražských oznámeno, za jakou příčinou jsou k němu práci vážili. A on jim za odpověď dal, že jest pro ně neposílal, jich za to nežádal, a o to že nestál, aby k němu práci vážiti měli, a že sobě při mlejně svém ničímž hejbatí nedá. Až potom, jsouce od pánův mlynářův pražskejch, též i pánův vyslanejch nejednou, než několikráte napomínán, aby se v spravedlnosti své (ač má-li jakou) ohledati nezbraňoval, (ač dosti s nemalou prací) jsa přiveden povolil. A když novej kůl vražen byl a k míře sholcován, tu vokolo novýho i starýho cejchu voda byla jata a ven vylita, tu se ten cejch jeho starej, kterežž léta 1596 od nebožtíka Jindřicha Senomatskýho a Jiřího Ježka spraven a cejchován byl, spatřil, kterežž byl sfalšovanej, porušenej a všechen poštípanej. Tu páni mlynáři přísežní pánum vyslanejm takovej cejch, prve nežli jej ven vytáhli, okazovali, a panu Václavovi Strakovi domlouvali, jaká by se nespravedlnost' při mlejně jeho na témž cejchu vyhledala, proč jest se toho dopustil. A on jim odpověď dal, že on s tím vinen není; což potom páni mlynáři vytáhši takový kůl s tím cejchem, jej panu purgkmistru, pánům na rathouz do rady přednesli a ukázali, a potom do měst pražskejch s sebou ten kůl i s tím cejchem vzali. Více nevím.*“²⁰⁸ Nejobsáhlejší popis průběhu celého jednání na mlýně podal Pavel Vejmluva: „*Toho jsem povědom, že léta Páně 1602 při času narození Panny Marie jsa obeslán spolu s jinejmi z poručení pana purgkmistra, pánův, radními pány, též pány mlynáři přísežnými z měst pražských vyslanými, na opatření spravedlnosti při mlejnech, jakž cejchů i všelijakých toků vod. Ten den, když sme přišli k mlejnu, Václava Straky nejprve páni přísežní šli do zahrady, kteráž nade mlejnem pod Lamšovou leží, jeho povolali a našedši v tej zahradě veliký nepořád přidělaným břehem, mimo horní břeh do řeky té zahrady, u jednoho konce sedm loket a u druhého devět tady nános veliký pod touž zahradou že se stal, jak mlejnu jeho, tak horním mlejním jsoucí na velkou škodu, kterežžto nános po první relací pánův vyslanejch*

²⁰⁸ TAMTÉŽ.

že jest měl sprázdni, až posavad nic neučinil, v tom vždy falše užívaje, jemu Václavovi velmi domlouvali. Vodtad jdouce do mlejna jeho páni přísežní učinili promluvení, stoje nad prahem a stavidly, jaká by toho příčina byla, že by ke mlejnu jeho, jakž k jinejm mlejním, vkročení učinili, spolu s pány z rady vyslanejmi i starších obce; že jiná žádná, než ta, aby spatřili jakž cejch, tak tok vody při mlejně jeho stojí. Václav Straka proti promluvení jich to za odpověď jest dal: „Páni milí, já sem pro vás neposlal, ani z měst pražských vámi nehejbal, kdo jest vás potřeboval, tomu vohledávejte, já svůj mlejn bez vás spraviti mohu i Matěje Dráchovskýho,²⁰⁹ a vy mě nic nehejbejte.“ Tu páni přísežní jemu těžce počavše domlouvati, aby starc se v tom spokojil, že toho zbrániti nemůže pro vyhledání všeliké spravedlnosti jakž jeho, taky jinejch, jestliže by se komu jaké skrácení tokem vody dalo, z toho jsa vyvedený, náležitě opatření aby bejti mohli bez všelikého naříkání. Potom páni z rady vyslaní s ním se odvedši, jemu též přimlouvali, na té věci nic že neobdrží, má-li jakou spravedlnost při mlejně svém, z nich žádnéj jemu jí odniti není žádostiv. Avšak proč páni přísežní jsou vyslaní, ty věci jim náležité nerci-li při mlejně jeho, ale při všech konati musejí a jsou povinni; v tom aby on ničemu se ohledati nezbraňoval. Čemuž (ač nerad) povolivše, jeho žádali, aby jim nějakej kůl dubovej v nově cejchu bitému dal. Odpověděl, že jeho nemá, a cejch prvý že jemu bit jest, jiného nepotřebuje. Tu hned páni přísežní se svláčevše z punčoch s měrou, jakž na jeze voda u kterého konce – právě nebo neprávě – leží, vyměřovali; i poznavši, že vejš než má bejti držána stojí, tu kde stavidla na prah zapadají souc nazí se spouštěli, a našedši nějakej náplatek, na prahu přibitej, Václavovi Strakovi velmi domlouvali, že se falše dopouští. On jim dal za odpověď, že on toho nic nečinil, aniž o tom co ví. Vodtavad ševši k cejchu vodu sou jímali, a vokolo hnojem vohradivši cejchu novej kůl jinej sou vbili, a podle vyměření jsou přerežavši jinej (cejch) přibili. Starej pak cejch porušenej, nahoře zbitej, vokolo kůl střepenej spatřivše, tu v tichosti pánů radních vyslanejch i mne povolavše a jinejm všechněm, komu tu bejti nenáleželo, i Matějovi Dráchovskému s synem jeho pryč kázavše, Václava Straku povolali, jemu velice domlouvali, jaká faleš při mlejnu jeho se našla, aby na to svýma očima patřil, čeho jest se tu dočinil, a protož se v tom něco cítíc vohledati zabraňoval. Ihned po domluvě žádali, aby jim propůjčil řetězu a k tomu palice železný. Tejž kůl starej, zkaženej vůkol dobře vohradivši tím řetězem vopásali a po stranách, aby se v zemi hnul, toliko, nic na hoře votloukaje, vahou nahoru ze země vytáhli, Václavovi Strakovi jej vokázavše, hned k Šimonovi Vodrážkovi, jednomu přísežnému vodcházejíc,

²⁰⁹ Mlýnář z Měšického mlýna, který stál proti proudu na stejném břehu, hned nad Strakovským mlýnem.

s sebou pryč vzali, a na ráno do rady k spatření p[ánům] jsou předstoupivši vokázali, i do měst pražských vezli. Víc nevím.“²¹⁰

V následujícím roce 1603 spory mezi mlynáři pokračovaly, což dokazuje císařské poručení z 26. června, aby páni Jiřík Homut z Harasova, Jan Sádlo z Vrážného a Vilém Voračický z Paběnic rozsoudili Václava Straku s Matějem Dráčovským, protože Matěj si údajně přivlastňoval Strakovu louku a udělal na řece novou hráz.²¹¹

Václav Straka předal 13. září 1602 část svého majetku svému synovi Janovi.²¹² Nashromáždil mu dosti rozsáhlé dědictví: hospodu v Napajedlích s loukou, zahradami a chalupami, několik dalších zahrad, chalup, luk a jiter, několik polí na vrchu Pintovka (na levém břehu řeky), dvůr v Čelkovicích s příslušenstvím, hospodářské zvířectvo – koně, krávy i jalovice a několik vozů. Učinil o tom písemný doklad, který se zachoval v Archivu města Tábor. V něm také upřesnil, že si Strakovský mlýn zatím ponechává pro svou potřebu. Ve spisu Václav Straka vyjádřil synovu povinnost starat se o něj i o jeho manželku Alžbětu až do jejich smrti. Veškerý majetek po Václavovi i po Alžbětě měl potom synu Janovi připadnout. Strakova žádost o vklad do městských knih zněla takto: „*Jeho Císařské Milosti, vaše mi[losti] pane rychtáři, slovné a vzácné poctivosti vaše mi[los]ti pane purgkmistře, páni, míti vašich milostí v známost uvozuji, jsouce já již člověk v letech velmi sešlej, zraku a paměti, též i choditi a pracovati nemohouce, jakž pak ráčíte to sami při osobě mé zpatřovati. A majíce statček svůj vlastní tak, že již pro nedostatek zdraví svého opatrovati nemohu, i majíce toliko syna svého Jana, ted' se před milostí vaše v tom ohlašuji a přiznávám, aby toto mé ohlášení a vzdání statku mýho Janovi, synu mýmu, v knihy městský pro budoucí paměť s volí vašich milo[s]tí vjíti a vepsáno bylo, že já svůj statek odevzdávám, předně hospodu se vším jejím příslušenstvím a louku naproti hospodě v Napajedlích, se dvěma zahradami, též chalupami, potom jiné všeckny zahrady i chalupy, jiné pak louky a jitra, též pole všeckna v Pintovce a dvůr i s dědinami se všemi ve vsi Čelkovicích. Nadto pak vejšeji klisny všeckny i dobytek hovězí a jalovej, vozy všeckny, to jemu všeckno Janovi, synu svému, ouhrnkem, neb sem já to za jeho peníze všeckno kupoval, odevzdávám dědicky a mocně poroučím, aby žádněj živej člověk a zvláště z přátel mejch žádnějv vymyšlenejm způsobem na tejj statek můj ani hned na nic se nepotahovali. Co se pak mlejna mýho dotejče, na tento čas já sobě v své motci zanechávám. Dáleji Jan syn můj*

²¹⁰ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 297-300.

²¹¹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 4 -6.

²¹² TAMTÉŽ, s. 6.

*bude mne a manželku mou Alžbětu povinen. do smrti naší nás všelijakejmi dobřejmi věcmi, což bychom my podle těla potřebovali, opatrovati, nouze nám – manželům, hned v ničemž ublížení, aby se nečinilo a činiti Jan, syn můj, nedopouštěl a sám také aby jí nám nečinil, v jídle, v pití, i v jinejch věcech nouze abychom neměli a k práci žádný aby nás nepotahoval, nebo sme již věkem sešli. Přitom také chci tomu, jestliže by mne prve pán Bůh z tohoto světa nežli manželku mou Alžbětu povolati ráčil, tehdy chci tomu, aby po mé smrti manželku mou jako mne za živobyť Jan, syn můj, tak opatroval a nouze aby neměla do smrti její a k práci žádný aby jí nepotahoval, nebo jest již žena sešlá; všecku práci aby s ní sňal. Ona pak po smrti své všeho, co by po ní zůstalo, ani za živobyť svého žádnýmu nic dáti motci míti nebude, ale všeho při Janovi, synu mém, zanechati povinna bude. Však tomu chci já v motci své a do smrti statek svůj při sobě zanechávám. Acta v pátek po památce narození panny Marije, léta páně 1602.*²¹³ Podepsán je Václav Straka, mlynář v Napajedlích, soused na předměstí.²¹⁴

Jan později převzal po otci i Strakovský mlýn, ale roku 1614 ho prodal mlynáři Václavu Parmovi. Jan **prodal** i některé další části svého nemovitého majetku. V roce 1617 odprodal **louku a zahradu** s chalupou a kolnou, které zdědil po svém otci Václavu Strakovi. Záznam o prodeji obsahuje Trhová kniha žlutá, která je součástí archivního fondu Archiv města Tábor: „*Léta páně 1617, v pondělí po památce s[vatý]ch Fabiána, Šebestyána, ralátor z rady vyslaný, p[an] Tomáš Zahrádka, oznámil, že Jan Straka, mlynář, nemohouc sám osobně do rady před pana purgkmistra a pány předstoupiti, i se ku sám pro nedostatek zdraví svého, dožádal se pana purgkmistra, panův, aby k němu osoby rad[ou] odeslány byly. Tak jakž prodal panu mistru Janovi Chvátaliusovi. Předně louku, ležící za Hradskou branou vedle zahrady p[ana] Pavla Šimka, s chalupou i s tkolnou naproti domu Václava Kaliny, i s těmi se všemi příslušenstvími, o níž zápis v knihách Cirykových J 25 A,*²¹⁵ *těž zahradu při řece ležící vedle domu a zahrady Jeronýma Lamše, nožíře, s těmi všemi právy a mezmi, i s tím vším příslušenstvím, jakž takové louky, chalupy i zahrady p[an] otec jeho, tak on sám v držení a užívání jsouce požívali, a jak místo za právo má, k dědičnému jmění a užívání i s dědici a budoucími jich; za sumu jistou jemu, Janovi Strakovi, mlynáři, od p[ana] Jana Chvataliusa zcela a z ouplna odvedenou a danou,*

²¹³ SOkA Tábor, Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955), inv. č. 961, sign. A III 1 3, kt. 6.

²¹⁴ TAMTÉŽ.

²¹⁵ Myšlena městská kniha zvaná Knihy Cirynovy různých smluv, vedená v letech 1561 až 1593. Nyní je uložena v SOkA Tábor, ve fondu Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955), pod signaturou A II č. 9. Číslo knihy je 138.

*k čemuž se Jan Straka u přítomnosti pánův k němu vyslaných: p[ana] Václava Hubatých, p[ana] Jana Senožatského, přiznal z takové sumy jemu odvedené p[ana] mistra Jana Chvataliusa, zcela a z ouplna před sebou, dědici a budoucími svými, i jedním každým člověkem gvituje; a žádného práva jak na tý louce, chalupě, kolně, zahradě, sobě více ani budoucím svým nepozůstavuje. Pan purgkmistr, páni, slyšíce ohlášení a přiznání v radě od pánův k němu Janovi Strakovi vyslaných, p[ana] Václava Hubatých, p[ana] Jana Senožatského, k tomu své dovolení dáti a relátora k kněhám Ouřadu rechterního k tomuto zápisu p[ana] Tomáše Zahrádku vyslat ráčili. Stal se zápis léta a dne svrchu psaného, za rychtářství p[ana] Pavla Kryffa.*²¹⁶

Už o rok později Jan **prodal jedno ze svých polí**, jak dokazuje tento zápis v Knihách nových kropených polních (obsahujících změny v držbě městských pozemků): „*Jan Straka, mlynář, pole Jiříkovi Hubernátorovi. Léta 1618 v sobotu po neděli první v postě v relaci vyslán z rady p[an] Jan Marků, jinak kolář, na přiznání se Jana Straky, mlynáře, před pány komisaři k němu vyslanými, též před čtyřmi pány radními, totiž p[anem] Václavem Hubatých, p[anem] Janem Senožatským, p[anem] Adamem Skalou, o zaplacení pole svého, ležícího za Stružkami nad řekou, nad chmelnicí Yzákovskou; že takové pole má sobě zcela a z ouplna zaplacené od nebo[žtíka] pana Jiříka Hubernata za sumě 97 kop, kteréžto pole že nyní zápisem tímto podle relací učiněné, dědicům po témž nebo[žtíkovi] Jiříkovi Hubernatovi pozůstalým postupuje a na ně se již více, jak sám tak ani dědicové aneb nápadníci jeho, potahovati nechce a nemíní.*“²¹⁷

Nový držitel mlýna, **Václav Parma**, převzal Strakovský mlýn od Jana Straky v roce 1614. Roku 1620 si **přikoupil** od obce města Tábora nové **stavení** na obecních pozemcích, které stálo u mlýna.²¹⁸ Podrobnější informace o tomto obchodu podávají Trhové knihy žluté. V pátek na den svaté Barbory, tedy 4. prosince 1620, odkoupil Václav Parma za 250 kop míšeňských nové stavení u svého mlýna a část pole, ležícího nad stráněmi nad jeho mlýnem. Hned při zápisu zaplatil Parma 110 kop míšeňských. Zbylou částku měl splácet od roku 1621, vždy na den svatého Havla. První splátka měla být 20 kop míšeňských, všechny následující až do úplného doplacení dlužné částky potom po deseti kopách míšeňských. Ze zakoupeného majetku měl Parma odvádět na den svatého Havla každoroční plat obci ve výši jedné kopy míšeňských. Podle odkazu ve zmíněné trhové

²¹⁶ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 13, kniha č. 142, původní fol. A 5, nová foliace 8 v.

²¹⁷ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173, fol. B 24.

²¹⁸ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 6.

knize by o stavení u mlýna měly být další podrobnosti zaznamenány v „Nových kněžách Zelených pod literou S 5.“ Tento zápis se mi ovšem nepodařilo v uvedené knize najít.²¹⁹ Nové obytné stavení u mlýna dal bez povolení pana purkmistra a rady postavit Václav Straka. Ve výpovědi ze 14. února téhož roku se Straka přiznal, že bez řádných zápisů v městských knihách držel a užíval i některá pole.²²⁰

Mlynář Václav Parma shromažďoval i další nemovitý majetek. Po roce 1611 zdědila Kateřina, vdova po mydláři Mikuláši Pacovském, **dům** v hodnotě okolo šesti set kop u vnitřní městské zdi s **novým číslem popisným 186**, starým číslem popisným 99 a Josefinským číslem 118. Jejím v pořadí čtvrtým manželem se stal Václav Parma. Dům držela až do roku 1625, kdy odkázala všechny své statky po rodičích i předchozích manželech svým dětem – synu Jiříkovi a dceři Juditě.²²¹

V roce 1637 koupil Václav Parma od nezletilého Jana Fabera **dům zvaný Závišovský** s maštalkou přes ulici. Dům roku 1641 připadl Parmovu synovi Jiříkovi. V roce 1653 už byl tento dům prázdný, bydleli v něm podruzi a ujal se ho postřiháč Jan Bárta Boleslavský zvaný Chladna, který byl manželem Markyty, dcery Václava Parmy. V této rodině přetrval dům až do roku 1681.²²²

V roce 1653 měl Parmovský mlýn tři vodní kola a patřilo k němu 8 strychů rolí. Jeho majitelem byl **Václav Parma**,²²³ syn Václava Parmy a pravděpodobně tedy bratr Jiříka Parmy, který mlýn roku 1614 koupil od Jana Straky.²²⁴

V době, kdy už Václav Parma mladší nebyl majitelem Strakovského mlýna (už zde byla usazena rodina Veselých), koupil si v Táboře další **dům**. Dne 8. listopadu 1669 byl povolen zápis kupní smlouvy ze 16. října do Trhových knih žlutých. Dům po nebožce Kristýně Hubaté koupil od Jana a Jáchyma, bratrů Hubatých, Jakub Šafránek. „*Dům ležící v okršku města tohoto dutkou podle domu někdy neb[ožtíka] Jiříka Pelikána a naproti domu neb[ožtíka] pána Václava Slavíka, a nemoho potom podle trhové smlouvy*

²¹⁹ Trhové knihy nové zelené z let 1596 až 1639 jsou uloženy v SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 12, kniha č. 141.

²²⁰ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 13, kniha č. 142, původní folio C 5, nová folia 98v-99r.

²²¹ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské II*, Tábor 1920, s. 459-460.

²²² Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 308.

²²³ Národní archiv Praha, *Berní rula 1652 – 1779*, inv. č. 4 (Bechyňsko), fol. 1798v-1799r.; SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, inv. č. 308, sign. D I č. 4b, kniha č. 288.

²²⁴ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, sine fol.

*nad dotčeným dědicům téhož domu v placení ročních beruňků práv býti, od takovýho domu dobrovolně upustil.*²²⁵ Jan a Jáchym Hubatí si proto našli nového kupce, kterým se stal Václav Parma mladší s manželkou Annou. Dům koupil za 110 zlatých rýnských. Jak se v tomto zápisu píše, Václavu Parmovi mladšímu zůstal ještě dědický podíl ze Strakovského mlýna, který mu měl vyplácet jeho švagr Matěj Veselý, současný majitel mlýna, každoročně na svátek svatého Havla po 14 zlatých rýnských. První splátku domu měl za Parmu mladšího zaplatit právě Veselý, a to ve výši 28 zlatých rýnských. Z nich složil Matěj hned při podpisu smlouvy bratrům Hubatým 15 zlatých 10 krejcarů. Zbývajících 12 zlatých 50 krejcarů na splátku si vypůjčil od táboorského Žida Izáka Bechynského. Zbytek z celkové ceny domu měl být pak bratrům Janu a Jáchymovi Hubatým splacen od Matěje Veselého takto: *„Co se pak dotejče ostatní sumy 82 zl[atých], jsouce již jedenkrát ta celá suma s tím se vším právem a mocí, jak sám měl a míti mohl od Václava Parmy, jim bratřím Hubatým tu na týmž mlejně někdy Parmovským postoupena, tehdy bude povinen on Matěj Veselý tak, jakž z tohoto mlejna parmovský berunky ročně po 14 zl[atých] placené býti měly, pod těmi všemi pokutami, právy městskými, vynucenými jim, bratřím Hubatým, skládati a platiti. A on, Václav Parma, žádnýho dalšího zaneprázdnění a jakýho právního syndrování na týmž domě nésti nemá, nebo se ty všeckny gruntovní peníze z téhož domu na mlejn přenesly a přenášejí, z kterýchžto předních berunků Izákovi Bechynskému, dědicům a budoucím jeho, každoročně, a to po ta léta po 2 zl[atých] 33 kr[ejcarech] až do vyplacení s státního restu 8 zl[atých] 45 kr[ejcarů] od Jakuba Šafránka postoupenýho po těch má, ostatek zcela, z ouplna jim, bratřím Hubatým přináležeti bude. A když se taková celá suma, totižto 110 zl[atých] m[íšeňských] placení téhož domu vypořádá o ostatek své nedoplačené dědičné spravedlnosti, často psaný Václav Parma, dědicové a budoucí jeho, beze vší viny prvního mezi ním a Matějem Veselým, švagrem jeho, zavřenýho contractu.*²²⁶ V rozporu s uvedenou trhovou smlouvou psal Karel Thir, že Václav a Anna Parmovi koupili tento dům za 150 zlatých. Dům si ponechali pouze pět let, už roku 1674 ho prodali Simeonovi Voldřichovi Húřeckému, císařskému rychtáři, který se živil také šenkováním piva a pálením kořalky.²²⁷

²²⁵ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 13, kniha č. 142, původní folio P 24, nová foliace 490r-491r.

²²⁶ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 13, kniha č. 142, původní folio P 24, nová foliace 490r-491r.

²²⁷ Karel THIR, *Staré domy a rodiny táboorské I*, Tábor 1920, s. 255.

Václav Parma mladší vlastnil několik let také **dům s novým číslem popisným 344**, starým číslem popisným 272 a Josefinským číslem 236. Ten zdělila roku 1670 po svém muži, nožíři nebo kosaři Václavovi Bílkovském, jeho vdova Dorota. Od ní dům koupil Václav Parma mladší, aby ho již v roce 1682 opět prodal, a to Matějovi Jelínkovi za 170 zlatých.²²⁸

Majetkové vztahy Václava Parmy mladšího k **domu s novým číslem popisným 267**, starým číslem popisným 295 a Josefinským číslem 215 nejsou zcela ujasněné. Posledním předválečným majitelem patrně jednopatrového domu byl Tomáš Zahradka, který vlastnil i sousední dům s novým číslem popisným 268. V době třicetileté války dům zpustl a další zprávy o jeho osudu se zachovaly až z roku 1688, kdy je jmenován jako zbořeniště Parmovské, které se má prošacovati a prodati.²²⁹

²²⁸ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské II*, Tábor 1920, s. 799-800.

²²⁹ TAMTÉŽ, s. 611.

5. MLÝN V MAJETKU RODINY VESELÝCH

Ve studiích i kratších článcích, které se doposud zabývaly dějinami mlýna i rodiny Veselých,²³⁰ nebylo dosud vyjasněno několik otázek. Většina z nich souvisí s příchodem prvního mlynáře z rodu Veselých, Matěje, na Strakovský mlýn po polovině 17. století. Nevyjasněný je i jeho původ, protože podle často citovaného zápisu v knize mistrů přijatých do táborského cechu mlynářů byl Matěj synem Jakuba Bílkovského „z městyse slove Chlinského.“²³¹ V rámci jižních Čech mohlo jít o dvě lokality, žádná z nich ale neměla statut městyse. Jednou z nich je Hlinsko u Rudolfova, které spadalo pod farní úřad v Dobré Vodě u Českých Budějovic. Lehce badatelsky přístupné matriky ze zdejší farnosti se ale dochovaly až od roku 1785. Hlinskem bývala také někdy nazývána obec Hlinice, ležící jen několik kilometrů od Tábora. Ta patřila k farnímu úřadu v Chotovinách. Zdejší matriční knihy jsou dochovány od roku 1654; zápis o svatbě Matěje Veselého, ke které došlo před nebo v průběhu roku 1660, v nich ale nalezen nebyl.²³² Podrobnosti nejen o zmíněné svatbě budou uvedeny dále v této kapitole. Naopak v berní rule pro královské město Hradiště hory Tábor je zaznamenán Václav Bílkovský. Chybí mu ale přídomek z Hlinska a kromě toho, že choval dvě krávy, o něm v soupisu nejsou žádné další informace.²³³ Pokud šlo tedy skutečně o dnešní město Hlinsko, co ale přivedlo Matěje Veselého zrovna do Tábora? Neznámé bylo i přesné datum, od kdy působil Matěj na mlýně na Lužnici. První známou informací o něm byl právě zápis z knihy mistrů přijatých do cechu, který pochází z 28. srpna 1661. Předpokládalo se, že na Strakovském mlýně působil zhruba od doby svého přijetí za mistra mlynářského cechu. Roman Cikhart ve svém

²³⁰ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946.; TÝŽ, *Z historie našich mlýnů*, Český jih 1936, č. 15, s. 4-5.; TÝŽ, *Mlynářské rody na Táborsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 105.; Ferdinand PÁTEK, *Nápis na mlýně v Celkovicích*, Český lid 12, 1903, s. 461.; František TANZER, *Nápis na mlýně Veselých v Táboře*, Kraj kalicha 5, 1928, s. 39-40.; Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kolektiv, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 120-121.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách 5. Československo, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Táborsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 102-107.

²³¹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, sine fol.; Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 6.

²³² Matriky uložené ve Státním oblastním archivu v Třeboni jsou badatelsky přístupné v digitalizované podobě na webových stránkách digi.ceskearchivy.cz (editováno dne 21. 7. 2011).

²³³ Národní archiv Praha, *Berní rula 1652 – 1779*, inv. č. 4 (Bechyňsko), fol. 1790v-1791r.

článku s názvem *Mlynářské rody na Tábořsku* z roku 1948²³⁴ i v genealogickém rozrodu, který je součástí spisu *Paměti mlýna Veselých v Táboře*²³⁵ tvrdil, že Matěj Veselý na mlýně hospodařil od roku 1661. Nověji Josef Klempera v pátém díle knihy *Vodní mlýny v Čechách* napsal, že přesně 28. srpna 1661 mlýn převzal Matěj Veselý.²³⁶ Patrně špatnou interpretací starší literatury a pramenů ale dospěl k jasné chybě, kdy datum zápisu mlynáře Matěje Veselého do knihy mistrů zaměnil za datum převzetí nebo koupě Strakovského mlýna.

Hned na dvě z uvedených otázek dává odpověď dosud nepublikovaná **kupní smlouva na Strakovský mlýn**, která je zapsána do Knih nových krogených polních (obsahujících změny v držbě městských pozemků). Smlouva byla sepsána 15. června 1660 mezi Václavem Parmou (mladším) a **Matějem Veselým**.²³⁷ Dnem, od kterého je rodina Veselých až do dnešních dnů usazena na mlýně Veselých, je tedy **15. červen 1660**. K sepsání trhové smlouvy došlo v domě tábořského rychtáře Václava Pauše a byl jí přítomen on sám, dále radní Pavel Adalbert Fabri a měšťan Symeon Oldřich Húřecký. Tehdy „*stalo se přátelské a dobrovolné porovnání mezi Václavem Parmou z jedné a Matějem Veselým, na místě a k ruce Kateřiny, manželky své, z strany druhé. A to takové, že jest nad jmenovaný Václav Parma pustil zase konečnému a dědičnému jmění a užívání mlejn slově od starodávna Strakovský po něk[d]ejší dobré paměti panu Václavovi Parmovi, mlynáři a sousedu při městě Hradiště hory Tábor, ležící u řeky vedle sladovny sirotkův Vodrážkovských, sumou se všemi mlejnskými potřebami k tomu mlejnu patřícími, též se všemi břehy, zahradami při týmž mlejně ležícími, a in suma se vším příslušenstvím tak, jakž neb[ožtík] p[an] Václav Parma téhož mlejna a k němu všech patřících případností, nic odtud nevypouštějice a nevynimajice, v držení a užívání byl, a to Matějovi Veselému, Kateřině, manželce jeho tak, jakž sice nadepsaný Václav Parma v té sumě v šesti stech zlatých byl ho ujal. V té sumě jim společně manželům zase ho pustil na ten a takový způsob, majice na díl Václava Parmy přijíti tři sta zlatých re[jnských] a na díl Kateřiny, manželky Matěje Veselého, druhý tři sta zlatých re[jnských].“²³⁸ Matěj Veselý měl tedy z celkové hodnoty mlýna, 600 zlatých rýnských, vyplatit manželce Kateřině i Václavu Parmovi*

²³⁴ Roman CIKHART, *Mlynářské rody na Tábořsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 105.

²³⁵ TÝŽ, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 10-11.

²³⁶ Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 102.

²³⁷ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173, fol. G 1r.

²³⁸ TAMTÉŽ.

mladšímu každému po 300 zlatých rýnských. Díl své manželky Matěj vyrovnal jejím spoluvlastnictvím mlýna. Václavu Parmovi mladšímu neměl Matěj podle uvedené smlouvy skládat finanční závdavek, ale měl sumu odpracovat svým řemeslem. Později mělo proběhnout vyúčtování. Dále je ve smlouvě uvedeno, že mlýn „*nadmíru spuštěný se vynachází,*“ proto aby ho Matěj Veselý mohl snadněji opravit, přenechal mu Václav Parma mladší mlýn na nadcházející tři roky (počítáno ode dne svatého Havla) bez jakéhokoli splácení. Od roku 1663 měli Matěj s manželkou Kateřinou začít splácet každý rok 14 zlatých rýnských až do vyrovnání celkové sumy 300 zlatých rýnských. „*Na potvrzení toho všeho, co se tuto nadpisuje, jak Václav Parma, tak i Matěj Veselý na místě Kateřiny, manželky své, rukami svými vlastními v této smlouvě a přátelském porovnání jsou se podepsali a veškeri s náležitou uctivostí dožádali jsou se z počátku psaných pánův, při tomto porovnání přítomných na svědomí, se však sobě beze škody, sekryty své přitiskli a rukami vlastními se podepsali, což se stalo v městě H[radiště] hory Tábor léta a dne počátku psaného.*“²³⁹ Po kupní smlouvě následuje v tržové knize výše avizované vyúčtování splátek Matěje Veselého, ke kterému došlo 27. prosince 1679 v domě táborského radního Pavla (Adalberta) Fabry, který byl před devatenácti lety přítomen i podpisu tržové smlouvy samotné. V tomto účtu se už, narozdíl od výše uvedené kupní smlouvy, píše, že Matěj Veselý odváděl vejruňky z Parmovic mlýna Václavovi Parmovi, **švagru** svému. Ke dni zápisu splatil Veselý zatím 224 zlatých rýnských. Z nich dostal 114 zlatých rýnských Václav Parma mladší, 10 kop míšeňských z mlýna odvedl ke špitálu a 110 zlatých rýnských splatil Matěj Veselý bratrům Janu a Jáchymovi Hubatým, od kterých koupil v roce 1669 Václav Parma mladší dům ve městě.²⁴⁰

Podrobněji bylo o koupi daného domu pojednáno v předcházející kapitole: v Tržových knihách žlutých je zaznamenána kupní smlouva na **dům** ze 16. října 1669. Dům po nebožce Kristýně Hubaté prodali jeho dědicové, bratři Jan a Jáchym Hubatí, Jakubu Šafránkovi. Ten dům nesplácel, proto ho bratři Hubatí prodali znovu, a to Václavu Parmovi mladšímu a jeho manželce Anně za 110 zlatých rýnských. Protože měl Václav Parma mladší stále nedopracovaný dědický podíl na Strakovském mlýně, který mu měl po 14 zlatých rýnských ročně vyplácet jeho švagr Matěj Veselý, bylo do kupní smlouvy na dům ve městě zapsáno, že první splátku za dům, 28 zlatých rýnských, zaplatí místo Parmy mladšího bratrům Hubatým mlynář Veselý. Zbývajících 82 zlatých rýnských z ceny

²³⁹ TAMTÉŽ, fol. G 1v-G 2r.

²⁴⁰ TAMTÉŽ, fol. G 2r-G 2v.

domu bude pak platit také Matěj Veselý, a to tak, že 14 zlatých rýnských ročně bude odvádět bratrům Hubatým a ne svému švagrovi Parmovi mladšímu. Až Matěj Veselý tímto způsobem doplatí Parmův dům ve městě, bude pokračovat ve vyplácení dědického podílu přímo Václavu Parmovi mladšímu.²⁴¹ Z roku **1669** tedy pochází první dosud známý zápis, který nám objasňuje další z výše uvedených otázek – co přivedlo Matěje Veselého do Tábora. **Matěj Veselý se na Parmovský mlýn přiřezal.** Další potvrzení této skutečnosti nacházíme v uvedeném vyúčtování splátek Matěje Veselého za Parmovský mlýn z prosince 1679, v němž se jedná „o berunky, který on, p[an] Matěj Veselej, jemu, p[anu] Václavovi Parmovi, švagra svému, ze mlejna Parmovic, každoročně po 14 zl[atých] až do vyjití jeho sumy 300 zl[atých]“ platit má.²⁴²

Abychom se ale vrátili k důležité kupní smlouvě na Strakovský mlýn z 15. června 1660. V roce 1679 zbývalo Matějovi Veselému vyplatit Václavu Parmovi mladšímu z jeho dědického podílu ještě 76 zlatých rýnských. Ty měl začít splácet ode dne svatého Havla roku 1680. V městské knize potom následuje kvittance od Václava Parmy mladšího ze 30. prosince 1685, jíž se potvrzuje, že Matěj Veselý mu doplatil celý dědický podíl ve výši 300 zlatých rýnských.²⁴³

Příbuzenské spříznění Matěje Veselého s předchozím majitelem Strakovského mlýna, Václavem Parmou, dokazuje do třetice zápis v Knize různých smluv (Variorum contractuum liber secundus) z roku 1676. Tehdy došlo dne 17. června za přítomnosti purkmistra Jana Duchka, primátora Ludvíka Václava Hubatého, radních Pavla Adalberta Fabriho, Simeona Oldřicha Húřeckého a Kryštofa Rudlofa k účtu a **porovnání kvůli zadržným splátkám na Závišovském domě.** (Šlo o dům, který koupil v roce 1637 Václav Parma starší od nezletilého Jana Fabera. Více podrobností o tomto obchodu je uvedeno v předcházející kapitole). Účastníky porovnání byli: Martin Haber (též Faber), Kateřina Boleslavská (ke konci zápisu jmenovaná jako Kateřina Soběslavská), Václav Parma mladší a Kateřina Veselá. Zde byla Kateřina Veselá uváděna jako sestra Václava Parmy. Ze zápisu se také dozvídáme, že Václavův otec, Jiřík Parma, byl již nebožtíkem. Podle daného porovnání byl splátkový dluh na domě 80 kop míšeňských, které měly být doplacený dědicům Haberovým. Tehdejší držitelkou domu byla patrně paní Kateřina Boleslavská, které bylo pro její velikou chudobu z dluhu odpuštěno 40 kop míšeňských.

²⁴¹ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 13, kniha č. 142, původní fol. P 24, nová foliace 490r-491r.

²⁴² SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173, fol. G 2r.

²⁴³ TAMTÉŽ, fol. G 2v-G 3r.

Haberovým měla od svatého Havla roku 1677 splácet každoročně 5 zlatých, až do splacení 30 kop míšeňských (neboli 30 zlatých). Zbývajících dlužných 10 kop míšeňských měli zaplatit dědicové Strakovského mlýna, tedy Václav Parma mladší a Matěj Veselý. Tato nedoplačená částka totiž ještě zůstávala na domě patrně z doby, kdy jej získal po svém otci Václavovi starším Jiřík Parma. Uvedení dědicové mlýna měli dluh zaplatit ve dvou splátkách na den svatého Havla v letech 1676 a 1677. Peníze od nich ale neměli převzít sami dědicové Haberovi, nýbrž měly být odevzdány zdejšímu špitálu podle dřívějšího odkazu nebožky Johany Valentové, babičky dědiců Haberových.²⁴⁴

Přesnější datum příchodu Matěje Veselého do Tábora a jeho svatby s Kateřinou Parmovou není možné zjistit, protože nejstarší dochované matriky narozených, oddaných i zemřelých byly pro královské město Tábor a jeho okolí vedeny až od roku 1671. A jak víme z kupní smlouvy na mlýn, v roce 1660 už byli Matěj a Kateřina manželé.

Stejně jako předchozí majitelé Strakovského mlýna, i Matěj Veselý se snažil rozšiřovat svůj nemovitý majetek. Někdy po roce 1630 koupil od vdovy po pekaři Václavu Slavíkovi, Anny, za 450 kop **dům** ve městě **s novým číslem popisným 107**, starým číslem popisným 174 a Josefinským číslem 50. Z tohoto domu měl ale mlynář Veselý více škody než užitku. Patrně v roce 1676 byl dům poškozen požárem, který se sem rozšířil z domu nové číslo popisné 109. Roku 1679 byl sice kontrakt potvrzen jako formálně správný, ale purkmistr a rada města Tábora shledali, že vdova Anna Slavíková byla při tomto obchodu ochuzena, a to hlavně proto, že v době prodeje už byla „vrtkavé myslí“ a o výhodnosti nebo nevýhodnosti obchodu se s nikým neporadila. Proto aby se vdově nestala žádná křivda, nařídili purkmistr a rada města Matějovi Veselému, aby vdově Slavíkové připlatil za dům 20 zlatých navíc. Matěj Veselý nebyl spokojen s problematickým průběhem koupě domu, proto podal žalobu. V roce 1682 královská apelace rozhodla, že vdova Slavíková nemá finanční prostředky na to, aby nechala postavit na domě novou střechu, proto ji musel zaplatit Matěj Veselý; dům byl pak vdově šacován, znovu prodán Matějovi Veselému za 200 zlatých a náklady na stavbu střechy ve výši 67 zlatých 30 krejcarů mu byly proplaceny. Po smrti Matěje Veselého se o své věno ucházela po něm pozůstalá vdova s pěti sirotky. Protože byl dům velmi zanedbaný, musela do něj hned po smrti manžela investovat okolo 100 zlatých, ale nemohla se do něj

²⁴⁴ SOkA Tábor, *Archiv města Tábora 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 146, původní fol. 533r-534r, nová foliace 454r-455r.

nastěhovat, protože měla strach ze zřícení domu. V té době v domě bydlel nájemník Jakub Setunský.²⁴⁵

V roce 1668 Matěj koupil od obce za 70 zlatých kus **pole u Pintovky** spolu s **pustým** místem, **kde dříve stával Holakovský mlýn**, tedy u potůčku naproti mlýnu Veselých na protějším břehu řeky. Po jeho smrti ale odúmrtím připadla jedna polovina pozemku obci a druhá polovina císařskému fisku.²⁴⁶

Výpis z berní rule po revizitaci, pořízený roku 1674, uvádí jako předešlého majitele sledovaného mlýna o dvou mlýnských kolech Václava Parmu, jako nynějšího hospodáře Matěje Veselého. K mlýnu patřilo 21 strychů rolí (7 strychů leželo úhorem), louky, z nichž šlo nasušit množství do jednoho vozu sena, dva koně, jedna kráva, dvě jalovice a dvě svině.²⁴⁷

Roman Cikhart tvrdil ve své studii *Paměti mlýna Veselých v Táboře* a v připojeném genealogickém rozrodu, že Matěj Veselý byl dvakrát ženatý. Jeho první manželkou měla být Anna a druhou Dorota.²⁴⁸ Jak ale vyplynulo z několika předešlých citací z městských knih, první Matějovou manželkou byla Kateřina rozená Parmová. Cikhart patrně za první manželku považoval Annu, protože v matričních zápisech jsou jako rodiče jednotlivých dětí uváděni Matěj Veselý, mlynář od Parmy (myšleno z Parmovského mlýna) z Předměstí a Anna. Jak už bylo řečeno výše, nejstarší matriční knihy se pro tábořskou farnost dochovaly od roku 1671. Pokud ke sňatku Matěje a Kateřiny Parmové došlo před nebo v průběhu roku 1660, kdy Matěj smluvně převzal Strakovský mlýn, dá se předpokládat, že jejich děti přicházely na svět v průběhu 60. let, a tyto události se v matrikách, založených až později, nemohly dochovat. Tomu odpovídají i známá životní data druhého držitele mlýna z rodu Veselých, Václava Vojtěcha. Ten byl přijat do mlynářského cechu jako mistr 20. května 1685.²⁴⁹ Pokud by se tedy narodil v 60. letech 17. století, jeho věk by době přijetí do cechu odpovídal. Rozhodně se nemohl narodit v 80. letech Matějovi a Anně Veselým, protože pak by mu v době přijetí za mistra nebylo ani deset let. Jeho matkou tedy pravděpodobně byla Kateřina rozená Parmová. Ta byla prokazatelně na živu ještě v červnu roku 1676, kdy byla účastnicí porovnání kvůli

²⁴⁵ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 320-321.

²⁴⁶ František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884, s. 116.; Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 7.

²⁴⁷ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. D I č. 5, kniha č. 289, sine fol.

²⁴⁸ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 8, 10-11.

²⁴⁹ SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, sine fol.

zadržným splátkám na Závišovském domě, o čemž pojednává Kniha různých smluv.²⁵⁰ Zemřela v listopadu roku 1680 ve věku 62 let. V matričním zápisu je uvedena jako manželka Matěje Parmy mlynáře. Patrně jde o přízvisko podle domu, v tomto případě mlýna, kam Matěj přibyl. Ve stejném měsíci zemřely i Matějovy dcery Lidmila (16 let), Rozina (12 let)²⁵¹ a Mandelína (12 let), která je v matrice zapsána již jako dcera Matěje Veselého (ne Parmy) a víme, že je pohřbena v kostele svatého Jakuba²⁵² (nebo na přilehlém hřbitově), který stojí hned nad mlýnem Veselých. Proč přišel mlynář Veselý během jednoho měsíce o tři dcery a manželku? Matrika obsahuje vysvětlení: pod zápisy vztahujícími se k roku 1680 je připsána poznámka „*Přestála morová rána.*“²⁵³ Vdovec Matěj Veselý se pak nejspíš znovu oženil, a to s Annou. Matrika oddaných v tábořské farnosti z tohoto období ale zápis o jejich svatbě neobsahuje. Mohlo k ní tedy dojít na jiném místě, a to mezi léty 1680, kdy Matěj ovdověl, a 1682, kdy se jim narodilo první dítě, syn Martin, narozený (nebo spíše pokřtěný) 31. října 1682. Zápis obsahuje i jména jeho kmotrů. Byli jimi: Simon Oldřich Húřecký, Pavel Kunderád a Kristýna Zemanová.²⁵⁴ V pořadí druhý se narodil syn Ondřej, který byl pokřtěn 25. listopadu 1683 a jeho kmotry byli: Johanes (Jan) Procházka, Ondřej Lychva a opět Kristýna Zemanová.²⁵⁵ O tři roky později se Anně a Matějovi narodila dvojčata Vojtěch Josef a Anna Marie. Do matriky byli zapsáni 17. dubna 1686 a jejich kmotry se stali Václav Kláčel, Lidmila Fabri a již jmenovaní Jan Procházka a Anna Zemanová.²⁵⁶ Tato dcera Anna Marie se v dospělosti provdala a jmenovala se pak Slabová.²⁵⁷ Jako poslední se narodila dcera Alžběta, která byla

²⁵⁰ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 146, původní fol. 533r-534r, nová foliace 454r-455r.

²⁵¹ Státní oblastní archiv Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 1, pův. pag. 17, nová pag. 437. Všechny citované matriční knihy byly studovány v digitalizované podobě na webových stránkách digi.ceskearchivy.cz.

²⁵² TAMTÉŽ, pův. pag. 18, nová pag. 438.

²⁵³ TAMTÉŽ. K moru více: Klaus BERGDOLT, *Černá smrt v Evropě: velký mor a konec středověku*, Praha 2002.; Norman F. CANTOR, *Po stopách moru: černá smrt a svět, který zrodila*, Praha 2005.; Karel ČERNÝ – Jiří HAVLÍK, *Jezuité a mor*, Praha 2008.; Egon FRIEDEL, *Kulturní dějiny novověku: krize evropské duše od černé smrti po první světovou válku*, Praha 2006.

²⁵⁴ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 1, pův. pag. 103, nová pag. 104.

²⁵⁵ TAMTÉŽ, pův. pag. 122, nová pag. 123.

²⁵⁶ TAMTÉŽ, pův. pag. 151, nová pag. 152.

²⁵⁷ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 8.

pokřtěna 24. ledna 1689 a za kmotry jí šli Lidmila Fabri, Lidmila Kundrátová a Adam Cícha.²⁵⁸ Kromě Václava Vojtěcha a pěti vyjmenovaných dětí s manželkou Annou měl Matěj Veselý ještě syna Lukáše (u Václava Vojtěcha ani Lukáše neznáme datum narození, protože k němu došlo pravděpodobně v 60. letech 17. století. Matrika pro tuto dobu se z Tábora nedochovala), který se věnoval vojenské kariéře, ale po 35 letech ve vojsku o něm rodina neměla žádné zprávy. Proto si dědicové mlýna Veselých 17. července 1722 rozdělili Lukášův dědický podíl s podmínkou, že jej řádně pojistí na svých gruntech pro případ, že by se vrátil nebo by se ohlásily jeho manželské děti. Potom měl Matěj ještě dcery Kateřinu, která si vzala Jakuba Hňupa, Anežku, pozdější manželku Bartoloměje Pašoly, Madlenu, vdanou za Jana Sekyru a Dorotu provdanou Svobodovou.²⁵⁹ Není však jasné, zda tyto čtyři dcery měl Matěj se svou první ženou Kateřinou Parmovou nebo se svou třetí ženou Dorotou, o níž psal R. Cikhart. Stejně jako u jeho předchozího manželství, ani o sňatku Matěje Veselého s Dorotou se matrika oddaných nezmiňuje. Existuje ale také možnost, že měl Matěj Veselý za svůj život pouze dvě manželky, Kateřinu a Annu. Zápisy v matrice zemřelých nepotvrzují, že se Matěj stal podruhé vdovcem. Sám mlynář Matěj Veselý byl pohřben 19. února 1690 v kostele svatého Jakuba.²⁶⁰ Domněnce, že Matěje přežila jeho druhá manželka Anna, nahrává i další skutečnost: Anna a Matěj společně měli pět dětí a „*po smrti Veselého uchází se vdova s pěti sirotky o svá illata (věno)...*“²⁶¹

K roku 1684 se v rodinném archivu rodiny Veselých dochovaly první písemné doklady vypovídající o sporech mezi mlynáři usazenými na řece Lužnici. Na Matěje Veselého si tehdy stěžovali mlynáři, kteří vlastnili mlýny výše proti proudu řeky, Pavel Slaba z Dráčovského (nebo též Měšického) mlýna a Jan Moucha z Hladovcova (později Suchomelova) mlýna. Oba mlýny ležely na stejném jezu, Dráčovský na pravém břehu řeky stejně jako mlýn Veselých, Hladovcův na levém břehu.²⁶² Obviňovali Veselého, že zvyšoval jez u svého mlýna a zanášel řeku, čímž své sousedy vytápěl a způsoboval škody na jejich majetku: „*Zaujímáním žlabův, zvejšení jezův, tak na něm činěné hrobky, t[o] j[e] kamenem a rumem vyzdvihováním a znečištění řeky návozy voda zvejšovala a jim*

²⁵⁸ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 1, pův. pag. 189, nová pag. 190.

²⁵⁹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 8, 10-11.

²⁶⁰ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 1, původní pag. 34, nová pag. 454.

²⁶¹ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 321-322.

²⁶² Více informací o obou mlýnech obsahuje první kapitola – Mlýny v Táboře.

oboum skrze zpáteční vodu nemalé vytápění a na jejich živnostech veliké zkrácení činiti mělo.“²⁶³ Svolaná komise nařídila Matěji Veselému, že má upravit žlaby tak, aby jimi voda mohla protékat plynuleji. Pak komise zkoumala výšku jezu, ale nenašla žádný cejch, podle kterého by mohla posoudit, zda se obvinění mlynářů Slaby a Mouchy zakládají na pravdě. Komise se tedy při posuzování správnosti současné výšky jezu řídila výškou prahu jezu, který pocházel z roku 1596. Nařídila, aby podle výšky jezu snížil mlynář Veselý i výšku stavidel. Za pravdu dala komise mlynářům v obvinění o zanášení koryta řeky. U jezu Matěje Veselého vznikl nános, který již stihl vytvořit ostrůvek. Proto komise Matějovi nařídila, aby jej co nejdříve zlikvidoval. Všechna tato nařízení měla zamezit dalším škodám na majetku mlynářů Slaby a Mouchy.²⁶⁴

Po otci Matějovi převzal mlýn odhadnutý na 1230 zlatých 40 krejcarů jeho syn **Václav Vojtěch Veselý**. V době, kdy zde hospodařil, mlýn vyhořel.²⁶⁵ Svědectví o požáru z 2. července 1702²⁶⁶ podává text na již zmíněné dřevěné desce se skrytým chronogramem s datem pravděpodobného postavení mlýna.²⁶⁷ Přesné rozsahy škod způsobených ohněm ani velikost a finanční náročnost následných oprav mlýna a mlýnského zařízení ovšem bohužel neznáme. První manželkou Václava Vojtěcha byla Anna, rozená Mojhová, dcera měšťana Matěje Mojhy.²⁶⁸

I Václav Vojtěch Veselý s manželkou Annou, stejně jako předchozí mlynáři, rozšiřovali svůj majetek. Dne 4. dubna 1695 byl do Knih nových kropených polních

²⁶³ Rodinný archiv rodiny Veselých, 4 b (19. 8. 1684 - Spis.); Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 7-8.; Martina ŠMEJKALOVÁ, *Mlýn jako právní a ekonomická jednotka (na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře)*, in: Tábořský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 14, 2009, s. 189-215.

²⁶⁴ TAMTÉŽ.

²⁶⁵ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 8-9.

²⁶⁶ Vladimír VESELÝ, *Paměti rodu Veselých, majitelů mlýna na řece Lužnici v Táboře – Podhradí I*, rukopis 2002, s. 31.

²⁶⁷ Text nápisu otiskli postupně: Ferdinand PÁTEK, *Nápis na mlýně v Celkovicích*, Český lid 12, 1903, s. 461.; František TANZER, *Nápis na mlýně Veselých v Táboře*, Kraj kalicha 5, 1928, s. 39-40.; Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 8-9.; Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kolektiv, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 120-121.; Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002, s. 106. Originál dřevěné desky je dnes uložen ve sbírkách Husitského muzea v Táboře, jeho věrná kopie visí v obytné budově mlýna Veselých.

²⁶⁸ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173, fol. K 10r.

(obsahujících změny v držbě městských pozemků) zapsán kontrakt, ke kterému došlo 17. ledna 1693. Tehdy Václav Vojtěch Veselý koupil od Doroty Mašové **kus pole se strání** menší než 1 strych a 3 věrtele. Pole oseté ozimem leželo nad Mělkýma **pod Babí horou**,²⁶⁹ nad lukami Anežky Svobodové jinak Tkalcové a Martina Volka z Čelkovic a mezi poli Kateřiny Kdourkové a Martina Sosny. Celou dohodnutou cenu pole, 12 zlatých rýnských 45 krejcarů, zaplatil Václav Vojtěch ihned v hotovosti.²⁷⁰

O čtrnáct dní později, 18. dubna 1695, byl do stejné trhové knihy vložen zápis o **postoupení zahrady a chalupy Mojhovské** Václavu Vojtěchu Veselému: „*Já, Matěj Mojhů, měštník král[ovského] města Hradiště hory Tábor, přiznávám se s tímto mým dobrovolným postoupením všudy, zvláště tu, kdyby toho jaká potřeba ukazovala, že jakož v tyto strastný a drahý časy mně veliká nouze jest dosáhla, a já jsouce věkem sešlý člověk, pro potřebné obživení sobě máloco vyzejskati sem mohl. Ale nemajíc odnikad jinad, ani od syna mýho Samuela, jako pomoci, od mýho milýho zetha Václava Veselýho, mýho obživení a všeliko činěné pomoci jsem užíval, tehdy na uznání takových mně učiněných dobročinností, též pro bezelstné mně již věkem sešlého a na zdraví nedostatečného člověka, obživení; zahradu i s chalupou pod zahradou pana Pavla Portytora, proti napajedelskej hospodě a zahradě urozeného pana Václava Fabri ležící (kteroužto zahradu já od předešlé manželky mý Mandalíny, rozené Černý, v věně sem dostal, a chalupu mým vlastním nákladem na ní sem vystavěti dal), dědičně sem postoupil proti odvedení mně na hotově třidceti zlatých r[ýnských], kterýžto náležitě sem k sobě přijal, milýmu zethu mýmu Václavovi Veselému, Anně manželce, dědicům a budoucím jeho, a to na tento způsob: že praven i pan zeth můj s manželkou a dědici svejma, tak dlouho, jak Bůh všemohoucí mně živobytí popřítí ráčí; chmelnice v tej zahradě, ovotce, co by se ho koliv z požehnání božtího obrodilo zcela z ouplna, též nájmu z chalupy přáti a zanechatí, jako i pro mou domácí potřebu toliko místo pro plavadlo vykázati, a do mé smrti zanechatí povinen a zavázán bude. Proti kterémuž mýmu dobrovolnému postoupení to v létu 1693, dne 26. Mai, synu mýmu Samuelovi učiněné upsání... a příkladu na žádné překážce býti nemá a nemůže, aniž on Samuel, syn, dle svýho prohlášení toho nežádá; a dajíc se proti vůli mej k poddanosti a tady učiníce se se k tomu nespůsobný, žádati nemůže. A já jakožto mou vlastní a v věně mně danou věc, pro bezelstné obživení mé v tomto mým strastným a neduživým věku, sem tu zahradu a chalupu nadepsaným způsobem sem postoupil. Kteréžto moje dobrovolné*

²⁶⁹ Vrch na levém břehu řeky Lužnice proti městu Tábor.

²⁷⁰ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173, fol. K 9r-K 9v.

*postoupení na žádost kterékoliv strany bude mocti do kněch městských král[ovského] města Hradiště hory Tábor s povolením vzáct[ného] Magistrátu ted' jmenovaného města se vložití dáti. Na potvrzení toho toto dobrovolné postoupení rukou mou vlastní sem podepsal a sekryt můj přitiskl; též dožádal sem se níže podepsaných pánův, že na svědomí toho podle mně rukama vlastníma se podepsali a sekryty své přitiskli. Stalo se v král[ovském] městě Hradišti hory Tábor dne 5. Aprilis A[nno] 1695.“*²⁷¹ Tento zápis Matěje Mojhy nám umožňuje nejen blíže poznat původ Anny, manželky Václava Vojtěcha Veselého, ale sděluje nám i podrobnější informace o jejích nejbližších příbuzných. Jejím otcem byl měšťan Matěj Mojha. Měla bratra Samuela, který se měl původně stát dědicem popsané zahrady s chalupou, ale protože o svého starého otce nepečoval a navíc proti jeho vůli vstoupil do poddanství, Matěj nakonec odkázal svůj majetek raději dceři a zeti Veselému. Jak ukazují některé pasáže textu, měli s Mojhou asi dobrý vztah. Do smlouvy navíc Matěj Mojha zařadil i svou podmínku, že si pro vlastní potřebu a obživu ponechá úrodu chmele a ovoce, která vyroste na zmíněné zahradě, a nájem z chalupy. Václav Vojtěch mu měl k tomu vyhradit místo pro lod'ku (patrně na řece). Svědky celého právního úkonu se stali Jan Rychlík a Jan Zelečský, kteří připojili svůj podpis k podpisu Matěje Mojhy na konci zápisu v městské knize.²⁷²

Podle zápisu v Knihách gruntovních zápisných nových přikoupil dne 27. března 1702 Václav Vojtěch Veselý ke svému stávajícímu nemovitému majetku další **pole**. Podle jeho popisu v kupní smlouvě by se ale mohlo jednat o shodné pole, které už jednou koupil, a to od Doroty Mašové v roce 1693, jak bylo uvedeno výše. Kontrakt zanesený do této městské knihy až po třech letech, 10. ledna 1705, hovoří o poli na Čelkovicku u cesty k Babí hoře pod jeden strych a dva věrtele, které leželo mezi poli pana Václava Sosny a paní Kateřiny Kroudkové. Pole prodal Václavu Vojtěchu Veselému pan Jan Hynek za 19 zlatých rýnských. Veselý je zaplatil ihned v hotovosti.²⁷³ Podobnost popisu obou polí je tedy velmi zřetelná.

O dva a půl roku později, dne 7. září 1704, koupil Václav Vojtěch Veselý od měšťana Ondřeje Knotka **sladovnu**, která bývala zvána podle dřívějších majitelů Vodrážkovská. Ta stála vedle mlýna Veselých. Sladovnu se zahradou, dvorečkem a vším příslušenstvím, které k ní patřilo, koupil Ondřej Knotek od Mandelíny Hýblové a nyní ji

²⁷¹ TAMTÉŽ, fol. K 10r-K 10v.

²⁷² TAMTÉŽ.

²⁷³ SOka Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 14, kniha č. 143, fol. 221r-221v.

za 59 zlatých rýnských prodával Veselému. Václav Vojtěch i tuto nemovitost zaplatil ihned při sepisování smlouvy v hotovosti, jak tomu bylo i při předchozích obchodech. Jako svědci celé smlouvy jsou v městské knize podepsáni Jan D. Zelecký (Zelečský) a Jáchym Král.²⁷⁴

Anna Veselá, manželka Václava Vojtěcha, zemřela patrně po porodu. Byla pohřbena 18. ledna 1706 v kostele svatého Jakuba. Dne 30. ledna bylo tamtéž pohřbeno dítě Václava Veselého.²⁷⁵

Při dalším rozšiřování majetku stála ovdovělému Václavu Vojtěchovi po boku jeho nová manželka Ludmila. Poprvé se její jméno objevuje v kupní smlouvě ze 7. února 1707, která byla dne 6. června 1708 díky povolení od Magistrátu královského města Hradiště hory Tábor zapsána do trhové knihy – Knih nových kropených polních (obsahujících změny v držbě městských pozemků). Tehdy koupil Václav Vojtěch Veselý od Pavla Petra Portytora **pusté místo se zahrádkou na předměstí, na němž dříve stávalo stavení**. Prodávané pusté místo leželo pod židovským hřbitovem²⁷⁶ vedle cesty vedoucí k Napajedlům a z druhé strany vedle Mojhovské zahrady, jejímž majitelem byl už několik let také Václav Vojtěch Veselý. Portytorovi zaplatil Václav Vojtěch za uvedený pozemek 13 zlatých rýnských. Svědky celé smlouvy se stali Jan Duchoslav Zelecký (Zelečský) a Václav Sloboda.²⁷⁷

O rok později uzavřel Václav Vojtěch obchod se svým bratrem Martinem Veselým, měšťanem královského města Starého pražského. Dne 3. července 1708 Václav Vojtěch odkoupil Martinovo dědictví po otci Matějovi – **kus pole se stráněmi, stružkami, pustým místem a nádržkou, kde kdysi stával Holakovský mlýn**, to vše pod 7 strychů a 3 věrtele. Tyto pozemky se nacházely na levém břehu řeky Lužnice, naproti mlýnu Veselých, mezi stezkou a cestou vedoucími k Pintovce. Václav Vojtěch zaplatil svému bratrovi kupní cenu 110 zlatých rýnských jako vždy hotově hned při sepisování smlouvy. To vše za účasti Jana Františka Procházky a Matěje Josefa Krupičky.²⁷⁸

Václav Vojtěch si koupil ještě jeden **dům** ve městě. Ten měl **nové číslo popisné 103**, staré číslo popisné 148 a Josefinské číslo 102. Roku 1726 dům prodal Václavovi

²⁷⁴ TAMTÉŽ, fol. 222r-222v.

²⁷⁵ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 2, původní fol. 302v, nová foliace 223v.

²⁷⁶ Židovský hřbitov se rozkládal pod kostelem svatého Jakuba, směrem k řece Lužnici.

²⁷⁷ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sine sign., kniha č. 173, fol. O 18v.

²⁷⁸ TAMTÉŽ, fol. O 19r.

Vojtěchovi pekař Jan Vokoun za 189 zlatých, sám jej koupil pouze o rok dříve za 180 zlatých. V roce 1728 získala při dělení dědictví tento dům ohodnocený na 400 zlatých Václavova dcera Anežka, která se později provdala za mlynáře a hrstníka Vojtěcha Suchomela, který hospodařil na Fijalovském mlýně.²⁷⁹

V rodinné kronice, kterou si sepsali a sestavili v nedávných letech držitelé mlýna Veselých a pokračovatelé starobylého rodu, Vladimír a Vítězslav,²⁸⁰ se uvádí, že v roce 1707 převzal od Václava Vojtěcha Veselého mlýn jeho syn Zikmund.²⁸¹ Podle fasí tereziánského katastru z roku 1713 ale vlastnil mlýn stále Václav (Vojtěch) Veselý. Mlýn se rozšiřoval: poháněla ho již tři vodní kola a k dispozici byly i dvě stoupy. Příslušenství k mlýnu tvořilo 26 strychů a 3 ½ věrtele polí, louky, které stačily k nasušení dvou dvoukoňových vozů sena, 1 strych ½ věrtele štěpnic, sadů nebo zahrad, dále dva koně k potahu, jedna kráva, jedna jalovice a čtyři ovce.²⁸² I podle fasí z roku 1717 zůstával majitelem mlýna o třech vodních kolech Václav (Vojtěch) Veselý. K mlýnu tehdy náleželo ještě sedm polí, které měly 27 strychů a 1 ½ věrtele, jedna louka a dvě zahrady.²⁸³ Ani podle Romana Cikharta se Zikmund nejeví být novým mlynářem. Ve své studii totiž uvedl, že roku 1707 připověděl Václav (Vojtěch) Veselý do učení svého syna Zikmunda, o němž nemáme dalších zpráv.²⁸⁴ To potvrzuje i řeč pramenů: podle Knihy přípovědí učedníků (Třetí knihy o učení), uložené v archivním fondu Cech mlynářů Tábor, se tak stalo 13. listopadu 1707 a Václav Vojtěch Veselý za vstup syna do učení složil jednu kopu a o dva roky později vosk za 30 krejcarů.²⁸⁵ Václav Vojtěch Veselý byl navíc stále naživu a ještě ve dvacátých letech 18. století přikupoval majetek. Neexistuje tedy praktický a objektivní důvod, proč by mlýn měl už v roce 1707 synovi předávat.

Lze proto usuzovat, že mlýn převzal od Václava Vojtěcha až jeho syn **Matěj Veselý**, nevíme ovšem, kdy přesně k tomu došlo. Jisté je pouze, že to bylo mezi roky 1717, kdy mlýn držel ještě jeho otec, a 1738, protože v tomto roce odváděl Matěj Veselý daň

²⁷⁹ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 313.

²⁸⁰ Vladimír VESELÝ, *Paměti rodu Veselých, majitelů mlýna na řece Lužnici v Táboře – Podhradí I*, rukopis 2002.

²⁸¹ TAMTÉŽ, s. 33.

²⁸² Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879, fasse 1713, sine fol.

²⁸³ Národní archiv Praha, *Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)*, inv. č. 3036, stará sign. 35, kt. 879, fasse 1717, sine fol.

²⁸⁴ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 9.

²⁸⁵ SOka Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1, sine fol.

z vodních kol ve výši 6 kop 28 grošů. Mlýn měl tehdy čtyři složení mlýnských kamenů, takže i čtyři vodní kola.²⁸⁶ S placením císařské daně souvisí i zmínka z roku 1741 o tom, že mlynáři Matěj Veselý, František, Martin a Václav Suchomelové a Jan Mucha nechtějí platit kontribuci a někteří z nich navíc vedou „různé řeči.“²⁸⁷

S Matějem Veselým se ale v trhových knihách města Tábora setkáváme už o mnoho let dříve. Dne 10. ledna 1708 koupil od měšťana Dominika Dřevického **dům zvaný Kozlovský se zahrádkou a dvěma pustými místy**, který stál mezi domem pana Adama Peslera a městskou zdí. Dům nesl **nové číslo popisné 193 nebo též 219**, staré číslo popisné 65 a Josefinské číslo 128.²⁸⁸ Matěj dům koupil „za sumu hlavní jmenovitě jedno sto deset zlatých r[ýnských], jeden každý zlatý po 60 kr[ejcarech], počítajíce dobrých stříbrných a v tomto Království českém obecně berných; kterážto suma trhová takto dána a zaplacená býti má. Předně p[an] kupující Matěj Veselý ihned při stvrzení této smlouvy trhové p[anu] prodávajícímu na hotově šedesáte zlatých r[ýnských] odvedl, z nichž se také touto smlouvou trhovou v nejlepším právním způsobu kvituje. Co se pak za druhé ostatní sumy trhové padesáte zlatých r[ýnských] dotýče, takové p[an] kupující p[anu] prodávajícímu při budoucím svatým Jiří léta tohoto přítomného 1708 dáti a zaplatiti povinen bude naproti tomu.“²⁸⁹ Smlouva byla zapsána do Knih gruntovních zápisných nových 6. února 1708; kontraktu se zúčastnili tito podepsaní svědkové: Nikodým Vokoun a František Jiří Dantzer.²⁹⁰ Ještě v tom samém roce ale získal řečený dům za pole řezník Pavel Purkhart. V roce 1714 se projednávalo postoupení domu zpět Matějovi Veselému, ale nakonec k němu nedošlo a roku 1726 prodala vdova po řezníku Purkhartovi, Anna, tento dům Anně Trnkové rozené Hofmonové za 78 zlatých.²⁹¹

Citovaná trhová smlouva nám podhalila i novou informaci z rodinného života Matěje Veselého. Jmenuje se v ní totiž i Matějova manželka Kateřina.²⁹² Doposud se

²⁸⁶ Rodinný archiv rodiny Veselých, 5 a (1738).

²⁸⁷ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 9.

²⁸⁸ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 14, kniha č. 143, původní fol. 282v, nová foliace 291v.; Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské II*, Tábor 1920, s. 468.

²⁸⁹ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 14, kniha č. 143, původní fol. 282v, nová foliace 291v.

²⁹⁰ SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 14, kniha č. 143, původní fol. 282v-283r, nová foliace 291v-292r.

²⁹¹ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské II*, Tábor 1920, s. 468-469.

²⁹² SOkA Tábor, *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, sign. A II č. 14, kniha č. 143, původní fol. 282v, nová foliace 291v.

předpokládalo, že Matěj se oženil až roku 1726, kdy si vzal Kateřinu Khulovou.²⁹³ Podle druhé nejstarší dochované matriční knihy pro táboorskou farnost se ale Matěj oženil 10. června 1703 s Kateřinou Vokounovou. Svědky jejich svatby byli František Tanzner a Jan Forster.²⁹⁴ Kateřina Khulová byla tedy až druhou manželkou Matěje Veselého. Oddáni byli 10. listopadu 1726 v kostele svatého Petra a Pavla v Chotovínách „...*po trojím rozdílném ohlášení v stav s[vatéh]o manželstva potvrzen byl poctivý mládenec p[an] Matěj, vlastní syn pana Václava Veselého, mlynáře a spoluměštěnína král[ovského] města Tábor, z poctivou pannou Marijí Kateřinou, vlastní dcerou uroz[eného] pana Jana Khulla, správce chotovinského a měštěnína král[ovského] města Domažlic.*“²⁹⁵ Svatbu jim přišli dosvědčit urozený pan Jan Bezděka, servus (poddaný) královského města Tábora, urozený pan František Hubatius také z Tábora a urozená paní Barbora Augermajerová ze Sudoměřic.²⁹⁶ Nevěsta dostala věnem 100 zlatých rýnských, naproti tomu byla obvěněna 200 zlatými rýnskými. Z manželství se narodilo šest dětí: Anna Marie Terezie (narozena 11. května 1728), Josef Václav (budoucí dědic mlýna Veselých, narozen 22. února 1730, kmotrou mu byla vysoce urozená slečna Terezie Voračická z Paběnic), Anna Kateřina (nar. 10. června 1733, za kmotru měla urozenou paní Annu Sebenářovou z Herrenfelsu), Terezie Kateřina (nar. 7. října 1735), Kateřina Eleonora (nar. 13. prosince 1737) a Veronika Apolena Monika (nar. 4. února 1740, oběma byla kmotrou také Anna Sebenářová z Herrenfelsu). Marie Kateřina svého muže přežila a znovu se provdala do Suchomelova rodu.²⁹⁷ To, že se Matěj oženil s dcerou vrchnostenského úředníka a že jejich děti měly za kmotry osoby urozeného původu, ukazuje na obrovskou prestiž mlynářského řemesla a na postavení, jaké Matěj Veselý ve společnosti měl. Byl jediným z rodu Veselých, kdo si vzal partnerku vyššího stavu, než byl on sám.

Po svém otci převzal rodný mlýn **Josef Václav Veselý**. Poprvé se oženil 23. června 1753 s Marií Magdalenou Klavírovou, dcerou Matěje a Terezie Klavírových, se kterou měl syny Josefa (budoucí držitel mlýna, nar. 27. ledna 1754) a Františka (nar. 9. listopadu 1755). Marie Magdalena rozšířila majetek, který náležel k mlýnu Veselých, o dědický podíl

²⁹³ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 9.

²⁹⁴ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 2, původní fol. 221r, nová foliace 166r.

²⁹⁵ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)*, Matriky římskokatolických farních úřadů, Chotoviny, kniha č. 4, původní fol. 6v, nová foliace 532v.

²⁹⁶ TAMTÉŽ.

²⁹⁷ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 9-12.

po svých rodičích, o dědictví po svém strýci Dominiku, faráři v Plané nad Lužnicí, a po nejmladším bratru Josefovi. Její majetek čítal 466 zlatých 44 krejcarů $\frac{3}{4}$ denáru, čtyři velké peřiny, dva polštáře, třináct cínových talířů a mís, další různé předměty a obilí. Když Josef Václav ovdověl, našel si novou manželku – 13. února 1759 si vzal devatenáctiletou Annu, dceru Jana Kvěcha. Ta mu během čtrnácti let porodila dalších deset dětí: Františka (nar. 23. března 1760), Josefu (nar. 28. února 1762), Jana (nar. 23. května 1764), Jana Vojtěcha (nar. 21. dubna 1766), Jakuba (nar. 11. prosince 1767), Matěje Karla (nar. 16. ledna 1768), Veroniku Dorotu (nar. 21. ledna 1770), Marii Annu (nar. 24. března 1772), Kateřinu Moniku (nar. 27. dubna 1773) a Marii (nar. 22. srpna 1774).²⁹⁸

V roce 1778 vypukl sousedský spor mezi mlynáři na řece. Sbor zemských přísežných mlynářů byl nucen uspořádat na mlýně Veselých dne 23. listopadu 1778 komisi, která by rozhodla o oprávněnosti stížností mlynářů z Měšického a Suchomelova mlýna, které stály proti proudu řeky nad mlýnem Veselých na společném jezu. Ti obviňovali Josefa Václava Veselého, že zvýšil jez u svého mlýna, což způsobilo, že koryto řeky nad jezem bylo mělčí a snadněji se zanášelo. Kvůli tomu docházelo hlavně v zimních měsících, kdy po řece pluly ledové kry, k vytápění horních mlýnů. Mlynáři dále Veselému vytýkali, že si vytvořil v řece nános, ten připojil ke své zahradě, čímž zvětšil její rozlohu, ale zúžil koryto řeky a voda směřující do jeho náhonu proto měla větší spád a poskytovala více síly k pohonu vodních kol. Svolání přísežní mlynáři vyřešili spor tak, že umístili do břehu u jezu u mlýna Veselých nový cejch,²⁹⁹ nařídili Josefu Veselému, aby odkopal část uvedeného nánosů a aby v době, kdy protéká řekou velké množství vody nebo plují ledové kry zvedal stavidlo výše, aby mohlo protékat větší množství vody a předešlo se tak zaplavování horních mlýnů. *„Kůl dubový do břehu vraziti dali a s měděným plátem vycejchovali, který od čela zdi mlýnské proti vodě 19 loket 4 coule,³⁰⁰ od břehu 3 lokte se vynachází. K tomu ubitému cejchu povinen bude Josef Veselý záplavy na jeze, které výše se nacházejí, do rovnosti srovnati, nyní a na budoucí časy nevyvyšovati, hlavní práh při mlýnských žlabech 14 coulů pod cejch klásti, poněvadž se vynašlo, že tu nakel vrbovím porostlá při zahradě nad mlýnem škodna vodotoku jest, tak za dobré uznáváme té nakle*

²⁹⁸ TAMTÉŽ.

²⁹⁹ Ten u mlýna vydržel dalších téměř sto let – až roku 1875 byl na původní dubový kůl, který nechali zkrátit, osazen nový cejch označený písmeny B. V. (Bohumil Veselý) a letopočtem 1875. Více: Rodinný archiv rodiny Veselých, 4 b (9. 8. 1875 – Protokol).

³⁰⁰ Jeden loket odpovídá 0,5914 metru, jeden coul je přibližně 0,0246 metru. Více: Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002, s. 155-178.

*5 loket v šířce odkopati, aby tudy voda rovněji k žlabům jíti mohla, jakož taky, aby Josef Veselý nový žlab vedle slupi otevřel a při tom žlabě stavidlo při ledních třenicích a velkých vodách táhl, aby tudy ty nakle nade mlýnem se odbíraly a hořejším mlýnům k lepšímu odpadu vody se pomocti mohlo.“*³⁰¹ Pak si stěžoval i mlynář Veselý, že ho naopak vždy při zvýšení hladiny nebo velké vodě vytápěl mlynář Suchomel, který má u svého mlýna nejkratší z okolních jezů a sruby po obou stranách jeho jezu byly ještě zvýšeny. Přísežní mlynáři proto nařídili, že sruby mají jez převyšovat jen o 12 coulů (asi 30 cm). Potom si znovu stěžovali mlynáři z horních mlýnů na Veselého, že v zimě, kdy po řece plula ledová tříšť, která se zastavovala na jezu u mlýna Veselých, ji zdejší mlynář odmítal odklidit. Nahromaděná tříšť potom zabraňovala plynulému průtoku a zpáteční voda způsobovala zaplavování obou horních mlýnů. Bylo proto nařízeno, aby každý mlynář na svém jezu shazoval tříště a dopomáhal tak lepšímu průtoku vody v zimních měsících.³⁰²

Josef Václav Veselý zemřel 2. prosince 1782. Narozdíl od předchozích mlynářů za svého života rozšiřoval rodinný majetek méně. Přikoupil **několik gruntů** a od Anny Baumgartnerové **chalupu se zahradou**.³⁰³ Ke koupi domu ve městě došlo až tři roky po jeho smrti, kdy po něm pozůstalá vdova Anna Veselá koupila od ševce Hynka Čermáka a jeho manželky Anny **dům s novým číslem popisným 46**, starým číslem popisným 96 a Josefinským číslem 34, který byl zván domem nevárečním Klášterským. Anna za něj měla zaplatit 170 zlatých, ale patrně se tak nestalo, protože dům byl už roku 1791 v dražbě prodán tkalci Františkovi Kratochvílovi za 182 zlatých 20 krejcarů.³⁰⁴

Z roku 1785 se v rodinném archivu rodiny Veselých zachoval doklad o pozůstalosti Josefa Václava Veselého a o rozdělení majetku dětem. Je prvním a nejstarším dokumentem tohoto zaměření dochovaným v rodinném archivu. Celkový majetek Josefa Václava vyčísluje na 3954 zlatých 34 krejcarů a výši dluhů na 1661 zlatých 33 krejcarů. Podíly, které měly připadnout jeho jednotlivým dětem, se lišily. Například vdaná dcera měla dostat 143 zlatých, ovdovělá dcera 618 zlatých, ostatní děti pak po 413 zlatých.³⁰⁵ Podle kvitancí

³⁰¹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 12-13.

³⁰² TAMTÉŽ, s.13.

³⁰³ TAMTÉŽ, s. 12.

³⁰⁴ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 220-221.

³⁰⁵ Rodinný archiv rodiny Veselých, 1 a (1785).

a dalších dochovaných dokumentů splácel postupně nový držitel mlýna, **Josef Veselý mladší**, tyto podíly svým sourozencům až nejméně do roku 1798.³⁰⁶

Josef mladší se 17. února 1778 oženil s vdovou Annou Uhrovou (možno též Ungrovou). **Dům s novým číslem popisným 210**, starým číslem popisným 37 a Josefinským číslem 176, který Anna od roku 1776 vlastnila spolu se svým předchozím manželem Janem Ungerem, koupil po svatbě Josef mladší v dražbě za 631 zlatých. O šest let později, v roce 1784, jej manželé Veselí prodali Matějovi Klepáčkovi a jeho ženě Anně za 850 zlatých.³⁰⁷

Své hospodářství Josef mladší ještě rozšířil 14. května 1784, kdy za 3451 zlatých rýnských přikoupil **Holakovský mlýn o čtyřech složeních** (už Matěj Veselý jej získal jako rodinný majetek v roce 1668)³⁰⁸ **se stoupami a pustým mlýništěm, sladovnou, ostrovem, štěpnicí, zahradou, dvěma malými zahrádkami před mlýnem, dvěma poli u Babí hory pod 3 strychy 3 ½ věrtele, pole u Pintovky se stružkou pod 7 ½ strychu, pole vedle staré silnice o 2 strychách a pole u Dobré vody o 1 ½ strychu**. To vše v dosti zpustlém a zuboženém stavu zdědil po otci Josefu Václavovi sirotek Matěj Karel Veselý. Roku 1784 mu bylo teprve šestnáct let a nemohl by majetek udržovat a opravovat tak, jak bylo třeba. Peníze za své dědictví dostával Matěj Karel postupně, například z 26. března roku 1800 pochází kvittance na 538 zlatých, které dostal od Josefa mladšího.³⁰⁹

V roce 1788, platil Josef Veselý (mladší) ze čtyř složení a jednoho slupu daň ve výši 22 zlatých 34 krejcarů.³¹⁰

Roku 1790 koupili Josef mladší a Anna jiný **dům** ve městě, a to **nové číslo popisné 16**, staré číslo popisné 80, Josefinské číslo 17. Dům odkoupil v roce 1786 městský rychtář Karel Tobiáš za 2100 zlatých a o čtyři roky později jej prodal manželům Veselým za 2200 zlatých. Ti v roce 1793 přenechali dům v hodnotě 2400 zlatých Janu Ungrovi, synu Anny Veselé z předchozího manželství.³¹¹ Anna měla s prvním manželem dohromady dva syny (druhý byl Václav).³¹² Aby po své smrti zamezila sporům o majetek mezi nimi

³⁰⁶ Martina ŠMEJKALOVÁ, *Mlýn jako právní a ekonomická jednotka (na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře)*, in: Tábořský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 14, Tábor 2009, s. 192.

³⁰⁷ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské II*, Tábor 1920, s. 503-504.

³⁰⁸ Více podrobností v předchozím textu.

³⁰⁹ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 12.

³¹⁰ Rodinný archiv rodiny Veselých, 6 a (21. 10. 1788 – Kontribuce).

³¹¹ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I*, Tábor 1920, s. 128-129.

³¹² SOkA Tábor, *Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)*, inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, sine fol.

a svým dalším manželem Josefem mladším Veselým, nechala si na vlastní žádost v roce 1802 sestavit testament. Tento dokument z 1. dubna 1802 je první závětí, která se dochovala v rodinném archivu rodiny Veselých.³¹³

Po smrti své první ženy Anny se Josef mladší Veselý už 23. listopadu 1802 znovu oženil, a to s Alžbětou, dcerou měšťana Karla Pražáka. Ta přinesla věno 500 zlatých a za to získala polovinu Josefova majetku. Po smrti Josefa mladšího se znovu vdala za pana Šebora a žila až do roku 1858. Josef mladší Veselý zemřel 11. března 1810. Několik dní předtím, 3. března, nechal sepsat svou poslední vůli, v níž odkázal polovinu svého majetku manželce Alžbětě. Měla na ni nárok podle svatební smlouvy. Druhou polovinu odkázal synovi Františkovi (nar. 7. října 1804), kterému bylo v době otcovy smrti teprve pět a půl roku. Až František vyroste, má mu podle závěti Alžběta odevzdat svou polovinu hospodářství a mlýna za 3000 zlatých. Do konce svého života nebo do opětovné svatby mohla užívat pokoj ve mlýně a zahradu u sladovny.³¹⁴

Novější osudy mlýna i rodiny Veselých přesahují časově ohraničený rámec této práce. Byly už podrobněji zpracovány v minulosti.³¹⁵

³¹³ Rodinný archiv rodiny Veselých, 1 a (1. 4. 1802 – Testament).

³¹⁴ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 13.

³¹⁵ K novějším dějinám mlýna Veselých: Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946, s. 12-18.; Martina ŠMEJKALOVÁ, *Mlýn jako právní a ekonomická jednotka (na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře)*, in: *Táborský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 14*, Tábor 2009, s. 189-215.

ZÁVĚR

V předložené diplomové práci se podařilo prohloubit dosavadní znalosti o historickém vývoji mlýna Veselých v Táboře v nejstarším období jeho existence. Byly nalezeny odpovědi na některé otázky spjaté s dřívějšími majiteli mlýna, rodem Veselých i mlýnem samotným.

Studium berní ruly, tereziánského katastru a množství regionálně zaměřených monografií a kratších studií umožnilo alespoň částečné upřesnění majetkových poměrů na mlýnech, ležících na Tismenickém potoce a na řece Lužnici ve vzdálenosti menší než pět kilometrů od hradeb královského města Tábora. Někteří dosud neznámí držitelé mlýnů byli do již známých posloupností zařazeni. Popisy jednotlivých mlýnů v první kapitole jsou však spíše informativního rázu, nabízejí rychlý přehled o dřívější situaci a možnost srovnávání třeba i s mlýnem Veselých. Rozhodně si nekladou za cíl zpracovat kompletní historii všech tábořských mlýnů.

Dějiny tábořského mlynářského cechu byly popsány jen rámcově. Natolik významná korporace by si jistě zasloužila podrobnější zpracování v samostatné studii. Popis a rozbor písemných i hmotných pramenů, které vznikly z činnosti cechu, a dochovaly se ve fondu Státního okresního archivu Tábor a ve sbírce Husitského muzea Tábor, poskytuje pro případnou budoucí tvorbu naznačené studie dobrý základ. Cechovní knihy, které obsahují zápisy od roku 1562, vyvrací tvrzení, že v Táboře vznikl samostatný cech mlynářů až v roce 1601. To uvedli Luděk Štěpán a Magda Křivanová v knize *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*.³¹⁶ Tuto informaci převzali, jak sami tvrdí v poznámkách, od Zikmunda Wintera.³¹⁷

Veškerá činnost majitelů Nového mlýna v Napajedlích, tedy mlynářů z rodu Strakova, Parmova a Veselých, kterou vyvíjeli v tábořském mlynářském cechu v průběhu svých profesních životů (vstup do učení, propuštění z učení, přijetí mezi mistry, přijetí učedníka k sobě do učení, propuštění vyučeného učně z učení, odvádění poplatků do matky pokladnice, vykonávání funkce staršího cechmistra), byla zpracována pro období mezi lety 1563 až 1787. Spodní hranici tvoří datum vstupu Václava Straky mezi mistry, horním mezníkem je vstup učedníka Jana Ungera do učení ke svému nevlastnímu otci, Josefu mladšímu Veselému.

³¹⁶ Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život*, s. 21.

³¹⁷ Zikmund WINTER, *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách*, Praha 1909, s. 644.

Kupní smlouvy na domy ve městě a pozemky v nejbližším okolí města, na předměstí a v těsné blízkosti mlýna ukazují, že už v 16. století patřili mlynáři z Nového mlýna mezi táboorskou elitu. Koupě domu v centru města byla dokladem zámožnosti a ukázkou společenské prestiže. Rozšiřování hospodářství přikupováním pozemků zase dokazovalo finanční možnosti mlynářů investovat vydělané peníze do dalších nákupů.

Díky studiu městských a cechovních knih a částečnému průzkumu několika matrik z nejstaršího období se podařilo vyplnit občasné mezery ve studii Romana Cikharta.³¹⁸ Dosud nebylo například známo, v jakém roce převzal mlýn jeho dědic nebo nový majitel. Nejasné byly i příbuzenské vztahy mezi mlynáři; třeba v případě Jiříka Parmy a jeho následovníka Václava Parmy mladšího. Dalo by se předpokládat, že když po něm převzal mlýn, byl to jeho syn. Bývalo to tak přece obvyklé. Václav byl ale Jiříkův bratr. Byly vyjasněny i některé sňatky mlynářů, zjištěn původ nevěst a upřesněn počet narozených dětí.

Za největší přínos této diplomové práce považují zjištění přesného data, kdy získal Nový mlýn Matěj Veselý. Doposud bylo časové určení pouze orientační – předpokládalo se, že to bylo okolo roku 1661, kdy byl Matěj Veselý přijat mezi mistry táboorského cechu. Byla to až dosud první známá zmínka táboorské provenience o jeho osobě. Při studiu městských knih se však nyní podařilo najít kupní smlouvu na Parmovský mlýn. Díky ní už víme, že rod Veselých vlastní mlýn v Táboře od 15. června 1660. Alespoň částečně byl objasněn i důvod příchodu Matěje Veselého do Tábora. Zmíněná kupní smlouva prokázala, že se sem přizemil. Vzal si za manželku Kateřinu Parmovou a od jejího bratra koupil mlýn. Václav Parma mladší a Matěj Veselý byli tedy švagři. Nadále zůstává opředen tajemstvím skutečný původ Matěje Veselého. Je pravděpodobné, že z města Tábora nepocházel. Existuje oprávněné přesvědčení, že dříve bydlel v Hlinsku. Dokazují to archivní prameny. Jiný pramen, který by tuto informaci potvrdil, nebo naopak vyvrátil, zatím předložen nebyl. Tato otázka tak zůstává otevřena a je připravena, jako jeden z hlavních směrů, pro budoucí bádání a badatele.

Upřesnit se podařilo i posloupnost držitelů mlýna v 18. století. Vyšlo najevo, že Zikmund Veselý rodný mlýn nepřevzal. Nestal se ani mistrem mlynářského řemesla. Možná se v budoucnu povede přiblížit osudy tohoto člena rodiny, který zůstává stále částečně skryt pod rouškou tajemství. Nové je také zjištění, že dcera vrchnostenského úředníka, Kateřina Khulová, nebyla jedinou, ale v pořadí až druhou manželkou Matěje Veselého. A navíc se nejmenovala Kateřina, ale Marie Kateřina. Sňatek s dcerou správce

³¹⁸ Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946.

chotovinského statku ukazuje na vysokou společenskou prestiž a váženost jak samotného řemesla mlynářského, tak rodiny Veselých. Takový sňatek zajistil i lepší start do života dětem Matěje a Marie Kateřiny. Jejich kmotry se totiž staly osoby urozeného původu. Pokud by se tedy z dětí nepřízní osudu stali sirotci, bylo by o ně velmi dobře postaráno a měly by zajištěnu důstojnou budoucnost.

Výzkum vývoje mlýna ve druhé polovině 18. století nepřinesl žádné výrazné překvapení. Pomohl ale doplnit několik drobností spjatých s vlastnictvím domů a pozemků a přiblížil nám životní osudy druhé manželky Josefa mladšího Veselého.

Předložená diplomová práce výrazně posunula kupředu a doplnila výsledky starších výzkumů týkajících se mlýna a rodu. Její orientace na majetkové poměry, rodinné vazby, aktivity mlynářů v cechu apod. jsou dány výběrem použitých pramenů. Převládají v nich městské trhové knihy a cechovní knihy mistrů a učedníků. Důkladným průzkumem dalších druhů městských knih (knihy testamentů, knihy svatebních smluv, knihy inventářů a dědických podělení, knihy různých smluv, knihy obligací, kaucí, hypoték nebo kvitancí,...), zachovaných v archivním fondu *Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)*, by se již známé skutečnosti o historii mlýna a rodu Veselých mohly stát ještě kompletnější. Několik neodborných a rozsáhlých skartací v přeplněném táborském městském archivu v 19. století ale zapříčinilo nenahraditelnou ztrátu mnoha pramenů, důležitých pro poznání dějin města Tábora, která by se mohla promítnout i do konečných výsledků výzkumů zaměřených na historický vývoj mlýna Veselých a jeho majitelů. Pro sledované starší období se bohužel nedochovaly v rodinném archivu ego-dokumenty, které by pomohly nahlédnout do myšlení mlynářů Veselých a lépe poznat běžné každodenní starosti mlynářů.

SEZNAM ZKRATEK

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

c. k. – císařský a královský

č. - číslo

čp. – číslo popisné

ed. – editor

fol. - folio

inv. č. – inventurní číslo

kol. – kolektiv

NA – Národní archiv Praha

např. – například

p. – pan

roz. – rozená

s. – strana

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

sign. – signatura

zl. – zlatý

zl. rýn. – zlatý rýnský

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY NEVYDANÉ:

Státní okresní archiv Tábor

Archiv města Tábor 1406 – 1945 (1955)

inv. č. 154, sign. A II č. 5, kniha č. 133 (Knihy trhové „staré červené“ z let 1521 – 1543)

inv. č. 163, sign. A II č. 13, kniha č. 142 (Trhové knihy žluté z let 1616 – 1709)

inv. č. 164, sign. A II č. 14, kniha č. 143 (Knihy gruntovní zápisné nové z let 1695 – 1714)

inv. č. 166, sine sign., kniha č. 146 (Kniha různých smluv z let 1617 – 1713)

inv. č. 193, sine sign., kniha č. 173 (Knihy nové kroupené polní (obsahující změny v držbě pozemků městských) z let 1615 – 1711)

inv. č. 308, sign. D I č. 4b, kniha č. 288 (Výpis z rule berničního úřadu kraje bechyňského, co který soused drží dle generální komise visitační z roku 1653)

inv. č. 309, sign. D I č. 5, kniha č. 289 (Výpis z berní rule (Acta commissi visitationis et revisitationis) z roku 1674)

inv. č. 961, sign. A III 1 3, kt. 6 (Václav Straka mlynář v Napajedlích postupuje svému synu hospodu v Napajedlích z roku 1602)

Cech mlynářů Tábor 1562 – 1860 (1877)

inv. č. 5, sign. C II b/2, kniha č. 1, kt. 1 (Kniha přípovědí učedníků (Třetí kniha o učení) z let 1594 – 1766)

inv. č. 6, sign. C II b/3, kniha č. 2, kt. 1 (Kniha do cechu přijatých mistrů (Knihy tyto čtvrté všemu cechu mlynářskému města Hradiště hory Tábora spraveny nákladem Jiříka Přerovského, mlynáře přísežného, zemského v království českém zřízeného, od něho na paměť budoucí témuž pořádku odevzdány jsou) z let 1562 – 1865)

inv. č. 8, sign. C II b/6, kniha č. 4, kt. 2 (Kniha přípovědí učedníků (Kniha učedníků jak do učení přijímajících, tak z učení propouštějících) z let 1767 – 1820)

inv. č. 10, sign. C II b/4, kniha č. 6, kt. 2 (Kniha založená pro cechovní účty, na prvních listech jsou zaznamenány některé pohledávky cechu a od roku 1821 zapisují se tu platy o suchých dnech do pokladny od mistrů skládané, dále je seznam přespolních mistrů a na konci několik záznamů o přijetí do cechu z let 1630 – 1855)

inv. č. 11, sign. C II b/11, kniha č. 7, kt. 3 (Účet příjmů a vydání cechovních peněz (Manuál příjmů a vydání) 1751 – 1877)

Národní archiv Praha

Berní rula 1652 – 1779

inv.č. 4 (Bechyňsko)

Tereziánský katastr 1713 – 1790 (1848)

inv. č. 3035, stará sign. 35, kt. 879 (fasse 1713, 1717)

Husitské muzeum Tábor

Výroba a způsob života

inv. č. VZŽ 1538 a, b (Cechovní konvice mlynářská)

inv. č. VZŽ 2562 (Pokladnice cechovní)

inv. č. VZŽ 3271/2 (Cechovní štíty)

inv. č. VZŽ 6496 (Ferule cechu mlynářského)

Rodinný archiv rodiny Veselých

1 a (1. 4. 1802 – Testament)

6 a (21. 10. 1788 – Kontribuce)

Vladimír VESELÝ, *Paměti rodu Veselých, majitelů mlýna na řece Lužnici v Táboře – Podhradí I*, Tábor 2002, rukopis.

PRAMENY ZPŘÍSTUPNĚNÉ NA INTERNETOVÝCH STRÁNKÁCH:

Státní oblastní archiv v Třeboni

Sbírka matrik Jihočeského kraje 1587 – 1930 (1952)

Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 1 (Kniha narozených, oddaných, zemřelých z let 1671 – 1700)

Matriky římskokatolických farních úřadů, Tábor, kniha č. 2 (Kniha narozených, oddaných, zemřelých z let 1701 – 1719)

Matriky římskokatolických farních úřadů, Chotoviny, kniha č. 4 (Kniha narozených, oddaných, zemřelých z let 1722 – 1758)

<http://digi.ceskearchivy.cz/>

PRAMENY VYDANÉ:

Enea Silvio PICCOLOMINI, *Historie česká. O původu a skutcích Čechů a několika jejich panovníků věnovaná nejjasnějšímu knížeti a pánu Alfonsovi králi aragonskému*, Litvínov 2010.

LITERATURA:

Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

Roman CIKHART, *Mlynářské rody na Tábořsku*, Jihočeský sborník historický 17, 1948, s. 100-106.

Roman CIKHART, *O tábořském cechu mlynářském*, Staré i nové letopisy tábořské, 1927.

Roman CIKHART, *Paměti mlýna Veselých v Táboře*, Tábor 1946.

Roman CIKHART, *Po Tismenici*, Kraj kalicha 3, Tábor 1926, s. 20.

Roman CIKHART, *Z artikulů tábořského cechu mlynářského*, Jihočeský kraj, 1935.

Roman CIKHART, *Z historie našich mlýnů*, Český jih 1936, č. 15, s. 4-5.

Roman CIKHART, *Z minulosti Suchomelova mlýna v Čelkovicích*, Jihočeský sborník historický 15, 1946, s. 27-29.

Dějiny Tábora I, I. svazek (do roku 1421), České Budějovice 1988.

Dějiny Tábora I, II. svazek (do roku 1452), České Budějovice 1990.

Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002.

Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V. Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko*, Praha 2002.

Jan KOLÁŘ (ed.), *Sborník historických prací prof. Martina Koláře O dějinách Tábora*, Tábor 1924, s. 318-324.

František KROUPA, *Tábor v době pobělohorské*, Jihočeský sborník historický 1, 1928, s. 59-68, 96-108, 124-129.

Ferdinand PÁTEK, *Nápis na mlýně v Čelkovicích*, Český lid 12, 1903, s. 461.

František PĚNKA, *O mlýnech pod Klokoty*, Český jih, 1938, č. 32, s. 2.

František Augustin SLAVÍK, *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*, Tábor 1884.

František ŠMAHEL, *Základy města: Tábor 1432 – 1452*, in: Husitský Tábor. Sborník Muzea husitského revolučního hnutí 5, Tábor 1982, s. 7-134.

Martina ŠMEJKALOVÁ, *Mlýn jako právní a ekonomická jednotka (na příkladu mlýna rodiny Veselých v Táboře)*, Tábořský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 14, Tábor 2009, s. 189-215.

Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000.

Luděk ŠTĚPÁN – Radim URBÁNEK – Hana KLIMEŠOVÁ a kolektiv, *Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000.

František TANZER, *Nápis na mlýně Veselých v Táboře*, Kraj kalicha 5, 1928, s. 39-40.

Rudolf TECL, *Nejstarší znaky tábořských cechů*, in: Tábořský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 12, Tábor 2003-2004, s. 157-196.

Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské I-II*, Tábor 1920.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://www.housuvmlyn.cz/cz/program/udoli-stredoveku-pod-jordanem.html>, (ze dne 20. 6. 2011).

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Ferule cechu mlynářského (Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 6496)

Příloha č. 2: Ferule cechu mlynářského (Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 6496)

Příloha č. 3: Erb mlynářského cechu – cechovní štíty (Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 3271/2)

Příloha č. 4: Pokladnice cechovní (Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 2562)

Příloha č. 5: Cechovní konvice mlynářská (Husitské muzeum Tábor, *Výroba a způsob života*, inv. č. VZŽ 1538 a, b)

Příloha č. 6: Kopie dřevěné desky s textem pojednávajícím o požáru mlýna. Uložena ve mlýně Veselých.

PŘÍLOHY

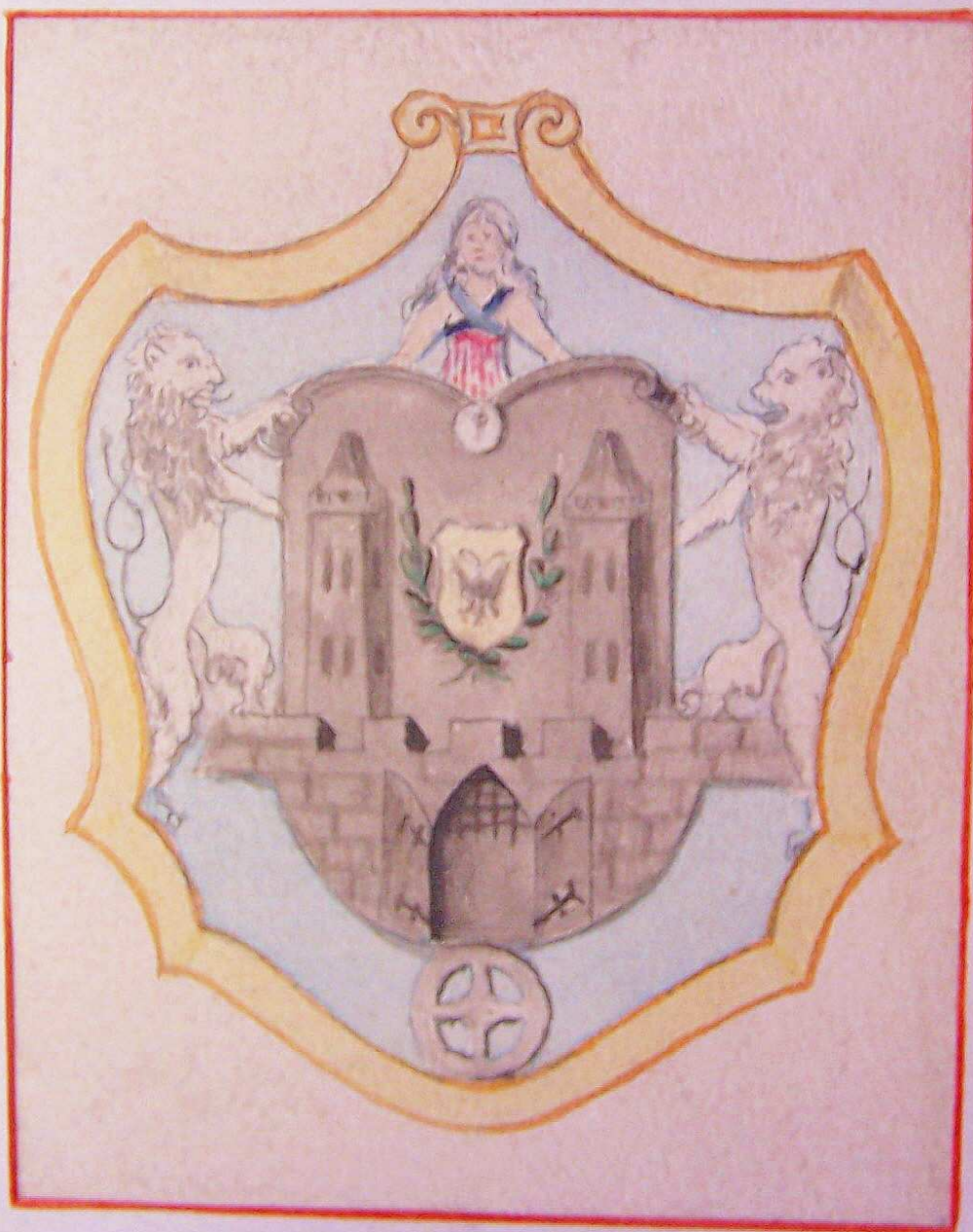
Příloha č. 1

Příloha č. 2

ERB MLYNĀRSKÝ.

Příloha č. 4

